

ΠΡΕΣΒΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΣΤΗ ΣΟΦΙΑ
ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
Evlogi Georgiev 103, Sofia 1504, Bulgaria,
Τηλ.: (003592) 9447959, 9447790, Fax: (003592) 9505375
E-mail: ecocom-sofia@mfa.gr
Web: www.agora.mfa.gr/

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ΣΟΦΙΑ 2024

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΑΣ.....	4
1.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	8
1.2. ΒΑΣΙΚΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΑΓΟΡΑΣ	9
1.2.1. Η δομή της οικονομίας	12
1.2.2. Βασικά Οικονομικά Μεγέθη.....	15
1.3. Εξωτερικό εμπόριο	18
1.3.1. Εμπόριο Αγαθών της Βουλγαρίας με την ΕΕ το 2023.....	18
1.3.2. Επενδύσεις.....	23
1.4. Εργατικό δυναμικό	27
2. ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	29
Ίδρυση και λειτουργία εταιρείας στη Βουλγαρία.....	29
Διαδικασία ίδρυσης εταιρείας.....	34
Καθεστώς Αδειοδοτήσεων	37
Φορολογική νομοθεσία.....	40
Κυριότεροι φόροι	40
Φορολογικές απαλλαγές.....	43
Επενδυτικά κίνητρα.....	44
Επενδυτική νομοθεσία.....	44
Βιομηχανικές ζώνες.....	47
Εισαγωγή – Εξαγωγή Προϊόντων / Τελωνειακές διαδικασίες.....	49
Εργασιακές σχέσεις – Κοινωνική Ασφάλιση.....	51
Μισθοί –Ασφαλιστικές εισφορές.....	52
Νόμος για την Απασχόληση	53
Ομαδικές Απολύσεις.....	53
Νόμος για τα Συνταξιοδοτικά Ταμεία	54
3. ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ.....	54
3.1. Κύριοι λόγοι επιλογής της βουλγαρικής αγοράς από ξένους επενδυτές ή εμπορικές επιχειρήσεις	54
3.2. Βήματα προ της εισόδου στην αγορά της Βουλγαρίας	56
3.3. Πρακτικές συμβουλές εν όψει κατάρτισης στρατηγικής εισόδου στην βουλγαρική αγορά	59
3.4. Τρόποι εισόδου στην βουλγαρική αγορά	61
3.4.1. Εξαγωγές – Άμεσες και Έμμεσες.....	62
3.5 Διεθνείς Συμβάσεις Licensing και Franchising.....	64
3.6 Θυγατρικές Πλήρους Κυριότητας (Wholly Owned Subsidiaries - WOS).....	65
3.7 Κοινοπραξίες (Joint Ventures)	66
4. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ	67
4.2. Προμήθειες.....	71
Νομικό πλαίσιο	71
Αρχή κρατικών προμηθειών	71
4.3 Αγορά γης – Κατασκευές.....	72
4.4. Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας.....	73
Αρμόδιες υπηρεσίες	74
Νομοθεσία.....	74
4.5. Τραπεζικός τομέας – Χρηματοδότηση επιχειρήσεων	74
Τραπεζικός κλάδος.....	74

Διεθνείς χρηματοδοτικές ευκαιρίες.....	75
4.6 Τηλεπικοινωνίες.....	76
4.7 Ενέργεια.....	78
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.....	78

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΩΡΑΣ

Η Βουλγαρία ανήκει γεωγραφικά στη Βαλκανική Χερσόνησο / Νοτιοανατολική Ευρώπη και συνορεύει με τη Ρουμανία προς βορρά, με τη Σερβία και τη Βόρεια Μακεδονία στα δυτικά, με την Ελλάδα και την Τουρκία στα νότια και νοτιοανατολικά και με την περιφέρεια που καλύπτει η Μαύρη Θάλασσα στα ανατολικά. Ο ποταμός Δούναβης αποτελεί το «φυσικό σύνορο» της Βουλγαρίας με τη Ρουμανία και συνδέει ως «πλωτός» διάδρομος τη Βουλγαρία με τις χώρες της Κεντρικής και Βόρειας Ευρώπης. Η Μαύρη Θάλασσα παρέχει «πλωτή» πρόσβαση προς τις αγορές της Ρωσίας, της Ουκρανίας και της Γεωργίας. Η γεωγραφική θέση της Βουλγαρίας στη Νοτιοανατολική Ευρώπη την τοποθετεί στο σταυροδρόμι σημαντικών εμπορικών διαδρομών που συνδέουν τη Δυτική Ευρώπη με τις αγορές της Μέσης Ανατολής, των χωρών του πρώην σοβιετικού συνασπισμού και της Κεντρικής και Ανατολικής Ασίας. Η στρατηγική θέση της χώρας, σε συνδυασμό με την σημαντική ανάπτυξη των μεταφορικών, ενεργειακών και ψηφιακών υποδομών που λαμβάνει χώρα τα τελευταία έτη, οδηγούν τη Βουλγαρία στην ανάπτυξη στενών οικονομικών δεσμών με τις υπόλοιπες χώρες της ευρύτερης περιοχής της ΝΑ Ευρώπης, μεταξύ των οποίων και με την Ελλάδα. Η Βουλγαρία διαθέτει τέσσερα μεγάλα εμπορικά αεροδρόμια στα μεγαλύτερα αστικά της κέντρα, δηλαδή στην πρωτεύουσα Σόφια, στη Φιλιπούπολη (Πλόβντιβ) και στους λιμένες της Βάρνας και του Μπουργκάς, τα οποία υποδέχονται διεθνείς και εσωτερικές πτήσεις καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Το κλίμα στη Βόρεια Βουλγαρία είναι μέτριο ηπειρωτικό, ενώ το κλίμα στο νότιο τμήμα της χώρας είναι ενδιάμεσο ηπειρωτικό που τείνει προς το μεσογειακό, εξ αιτίας των κλιματικών επιρροών του Αιγαίου. Το κλίμα στις περιοχές με υψόμετρο 1.900 - 2.000 μέτρα πάνω από την επιφάνεια της θάλασσας (οροσειρά Πιρίν και Βαλκανικά όρη) είναι ορεινό και κατά μήκος της ακτής της Μαύρης Θάλασσας είναι θαλάσσιο. Το κλίμα των παραθαλάσσιων περιοχών είναι πιο ήπιο το χειμώνα και πιο δροσερό το καλοκαίρι σε σύγκριση με το κλίμα στο ηπειρωτικό κομμάτι της χώρας.

Η τρέχουσα πολιτειακή δομή της Βουλγαρίας καθορίζεται από την υιοθέτηση Δημοκρατικού Συντάγματος, η οποία έλαβε χώρα το έτος 1991. Η Βουλγαρία είναι μια ενιαία Κοινοβουλευτική Δημοκρατία με υψηλό βαθμό πολιτικής, διοικητικής και οικονομικής συγκέντρωσης. Αποτελεί μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης από το 1992, του ΝΑΤΟ από το 2004 και της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το 2007. Αποτελεί επίσης ιδρυτικό μέλος του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και εξελέγη μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών τρεις φορές (1966 - 1967, 1986 - 1987, 2002 -2003). Η χώρα συμμετέχει επίσης σε διάφορους Διεθνείς Οργανισμούς με δραστηριότητα σε συγκεκριμένους τομείς της πολιτικής και οικονομικής ζωής.

Από την εποχή της πτώσης του τείχους του Βερολίνου πριν από 30 χρόνια μέχρι και σήμερα, η Βουλγαρία εισήλθε σε διαδικασία «οικονομικής μετάβασης». Μετεβλήθη και εξακολουθεί εν πολλοίς να μεταβάλλεται από μια συγκεντρωτική, κεντρικά (κρατικά) διευθυνόμενη οικονομία σε μια ανοιχτή, οικονομία της αγοράς, μεσαίου εισοδήματος και αγκυροβολημένη στους ευρω-ατλαντικούς θεσμούς (ΕΕ και ΝΑΤΟ). Η πρόοδος των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που ξεκίνησε στα τέλη της δεκαετίας του 1990 και συνεχίζεται έως και σήμερα, σε συνδυασμό με την καθιέρωση καθεστώτος νομισματικού συμβουλίου (currency board arrangement)¹ οδήγησε σε σταδιακή βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των πολιτών.

¹ Υιοθετήθηκε το 1997, με πρόβλεψη για την άμεση πρόσδεση του βουλγαρικού νομίσματος με το τότε γερμανικό μάρκο και, στη συνέχεια, με το Ευρώ, σε (κλειδωμένη) ισοτιμία 1€ = 1,95583 BGN/Lev . Το καθεστώς αυτό, το

Ο τομέας των υπηρεσιών βρίσκεται στον πυρήνα της τρέχουσας οικονομικής δραστηριότητας στη Βουλγαρία (κυρίως τομέας ICT και υπηρεσίες Outsourcing) και η σημασία του διαρκώς αυξάνεται. Αντίθετα ο τομέας της «βαριάς βιομηχανίας», ο οποίος κυριαρχούσε στην οικονομική ζωή της χώρας την εποχή που η Βουλγαρία βρισκόταν υπό σοσιαλιστική διακυβέρνηση και για πολλά χρόνια έκτοτε, καίτοι παραμένει ακόμη σημαντικός ως προς την οικονομική μεγέθυνση, σταδιακά εξασθενεί. Το αυτό ισχύει σε γενικές γραμμές και με τον αγροτικό τομέα, ο οποίος φθίνει διαρκώς σε όρους συνεισφοράς στην οικονομική μεγέθυνση της χώρας.

Η χρηματοδότηση από τα Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία της ΕΕ (ESIF) διαδραματίζει ζωτικό ρόλο για την οικονομική ανάπτυξη της Βουλγαρίας κατά τα τελευταία έτη. Οι συνεισφορές μέσω κονδυλίων της ΕΕ καταλαμβάνουν κατά μέσο όρο περισσότερο από το ήμισυ της ετήσιας οικονομικής μεγέθυνσης των τελευταίων ετών και μολονότι υπήρξαν ανησυχίες ότι η χρηματοδότηση θα μειωνόταν κατά την επικείμενη Προγραμματική περίοδο χρηματοδότησης (2021-2027), τελικώς η Βουλγαρία υπήρξε εκ των ωφελημένων κ-μ της ΕΕ και θα λάβει συνολικούς πόρους της τάξης των 9 δις. ευρώ κατά την εν λόγω περίοδο. Αν σε αυτό το ποσό προστεθούν και οι πόροι εκ του εργαλείου «**Next Generation EU**» που θα διατεθούν προς τον σκοπό της υποστήριξης της οικονομικής ανάκαμψης των κ-μ της ΕΕ από την τρέχουσα οικονομική κρίση που επήλθε ως αποτέλεσμα της πανδημίας του “COVID-19”, τότε το συνολικό ποσό που θα λάβει η Βουλγαρία κατά την περίοδο έως και το 2030 θα ανέρχεται σε 29 δις. ευρώ. Υπενθυμίζεται ότι κατά την Προγραμματική περίοδο χρηματοδότησης 2014-2020, η Βουλγαρία έλαβε συνολικά 9,9 δις. ευρώ σε κονδύλια της ΕΕ (ποσοστό που υπερβαίνει κατά μ.ο. το 20% του ετήσιου ΑΕΠ).

Η βουλγαρική οικονομία γνώρισε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης από το 1997 μέχρι το 2008, χάρη στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και τη συνεπή δημοσιονομική πολιτική που ακολούθησαν έκτοτε οι διαδοχικές κυβερνήσεις με στόχο την επίτευξη σταθερού μακροοικονομικού περιβάλλοντος, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την ένταξη της χώρας στην ΕΕ (2007). Εισήλθε το 2009 σε περιβάλλον ύφεσης, συνεπεία της χρηματοπιστωτικής κρίσης και των επιπτώσεών της στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα να επηρεασθούν αρνητικά όλοι οι παραγωγικοί τομείς, η εσωτερική ζήτηση και οι εξαγωγές, η απασχόληση καθώς και η εισροή επενδυτικών κεφαλαίων. Η ανάκαμψη της οικονομίας ξεκίνησε ουσιαστικά από το έτος 2014 και επιταχύνθηκε σταθερά τα επόμενα χρόνια. *Η οικονομική μεγέθυνση συνεχίστηκε με ικανοποιητικούς ρυθμούς κατά τα έτη 2018 και 2019, όπου κατεγράφησαν ρυθμοί μεγέθυνσης του ΑΕΠ της τάξεως του 3,1% και 3,4% αντίστοιχα.* Η μεγέθυνση της οικονομικής δραστηριότητας, αποδίδεται περισσότερο στην αυξημένη ιδιωτική κατανάλωση και λιγότερο στη δημόσια κατανάλωση και στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Η τάση αυτή, στην οποία στηρίχθηκε η μεγέθυνση της βουλγαρικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια, διακόπηκε «απότομα» μέσα στα έτη 2020 και 2021 εξ αιτίας των άμεσων δυσμενών επιπτώσεων στην εθνική οικονομία της Βουλγαρίας, εκ της διασποράς της πανδημίας του “COVID-19”. Οι επιπτώσεις αυτές, αποτυπώθηκαν τόσο στην πλευρά της «προσφοράς» όσο, και πολύ περισσότερο, στην πλευρά της «ζήτησης» της πραγματικής οικονομίας (λόγω επιβολής περιοριστικών μέτρων για μεγάλο χρονικό διάστημα στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των ατόμων, λόγω περιορισμών στη λειτουργία των εμπορικών επιχειρήσεων και λόγω της δραστηρικής μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών). Η Βουλγαρία, παρά τις πολυάριθμες προκλήσεις που αντιμετωπίζει (μια εκ των οποίων είναι η συνεχιζόμενη αδυναμία της να συγκροτήσει μια σταθερή κυβέρνηση), εξακολουθεί να δείχνει δυνατότητες για περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη. Το πρώτο τρίμηνο του 2024, ο ρυθμός

οποίο υποστηρίζεται και από ένα σημαντικό δημοσιονομικό απόθεμα, λειτουργεί ομαλά από την θέσπισή του και εντεύθεν, η δε σημασία του για την σταδιακή μακροοικονομική σταθεροποίηση της χώρας υπήρξε καθοριστική.

αύξησης του ΑΕΠ της Βουλγαρίας ανήλθε σε 0,4% το τρίμηνο, αντανακλώντας μια μη ισχυρή αλλά σταθερή αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας. Ετησίως, η αύξηση του ΑΕΠ για την ίδια περίοδο διαμορφώθηκε στο 1,8%, υποδηλώνοντας ελαφρά επιβράδυνση σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη.

Αυτή η επιβράδυνση μπορεί να αποδοθεί στην ασθενέστερη εξωτερική ζήτηση και στη μειωμένη συσσώρευση αποθεμάτων, παράγοντες που επηρέασαν την οικονομική απόδοση της χώρας κατά το διάστημα των τελευταίων μηνών. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενημέρωσε στην εαρινή πρόβλεψή της το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ της Βουλγαρίας, προβλέποντας αύξηση κατά 1,9% το 2024, το οποίο σηματοδοτεί μια ελαφρά βελτίωση σε σχέση με τις επιδόσεις του προηγούμενου έτους και υποδηλώνει σταδιακή ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας. Για το 2025, η Επιτροπή αναμένει ότι η αύξηση του ΑΕΠ θα ανέλθει σε 2,9%, λόγω της ανάκαμψης των εξαγωγών και της συνεχιζόμενης επέκτασης της εγχώριας ζήτησης.

Τα μακροοικονομικά στοιχεία της χώρας προδίδουν την έλλειψη πολιτικής σταθερότητας που μαστίζει τη χώρα εδώ και αρκετά χρόνια. Στις 9 Ιουνίου τ.ε., η Βουλγαρία διεξήγαγε τις έκτες κοινοβουλευτικές εκλογές μέσα σε μόλις τρία χρόνια, οι οποίες αποδείχθηκαν εξίσου ασαφείς με τις προηγούμενες πέντε. Το ευρέως κεντροδεξιό κόμμα *Πολίτες για την Ευρωπαϊκή Ανάπτυξη της Βουλγαρίας (GERB)* του πρώην Πρωθυπουργού, κ. Βογκο Βορίσον, κέρδισε τις εκλογές, αλλά θα χρειαστεί τουλάχιστον δύο εταίρους του συνασπισμού για να σχηματίσει κυβέρνηση – πράγμα που σηματοδοτεί ότι η πολιτική κρίση στη Βουλγαρία πιθανότατα θα συνεχιστεί και ότι ακόμη ένας γύρος εκλογών μέχρι το τέλος του έτους δεν μπορεί να αποκλειστεί. Αυτή η παρατεταμένη πολιτική κρίση έχει καθυστερήσει τις ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε τομείς όπως η δικαστική ανεξαρτησία, η δημόσια διοίκηση και το επιχειρηματικό περιβάλλον. Παράλληλα, τέτοιες καθυστερήσεις έχουν επιβραδύνει την οικονομική δραστηριότητα και μείωσαν την αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών πρωτοβουλιών που στοχεύουν στην τόνωση της ανάπτυξης. Επιπλέον, η πολιτική αβεβαιότητα έχει επηρεάσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και τις συνολικές οικονομικές προοπτικές. Στο Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας, η Βουλγαρία κατατάχθηκε στην 58η θέση μεταξύ 67 χωρών που περιλαμβάνονται – παρουσιάζοντας πτώση κατά μία θέση σε σχέση το 2023 και πτώση δέκα θέσεων σε σχέση με το 2020. Εκτός από την πολιτική αστάθεια, ο δείκτης υπογραμμίζει τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα, την εγχώρια διαφθορά και τη σημαντική παραοικονομία ως λόγους για τις κακές επιδόσεις της Βουλγαρίας. Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, η χώρα καταγράφει μεγαλύτερη πτώση ως προς την κατάσταση των υποδομών – από την 54^η στην 59^η θέση, και ως προς το επιχειρηματικό περιβάλλον – από την 62^η στην 65^η θέση. Για τρίτο συνεχόμενο έτος η Βουλγαρία καταγράφει άνοδο ως προς την οικονομική αποτελεσματικότητα, προχωρώντας με 3 θέσεις έως την 45^η, κυρίως χάρη στη βελτίωση των μακροοικονομικών δεικτών της όπως η αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Άξια αναφοράς είναι επίσης η έλλειψη εργατικού δυναμικού, ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Βουλγαρία εδώ και χρόνια ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης και των χαμηλών ποσοστών γεννήσεων στη χώρα.

Το 2023, το ΑΕΠ της Βουλγαρίας ανήλθε σε 183,7434 δισ. lv² (93,947 δισ. ευρώ), με το εισόδημα κατά κεφαλήν να ανέρχεται σε 28.516 lv (14.580 ευρώ). Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανήλθε σε 161,1947 δισεκατομμύρια lv, σημειώνοντας αύξηση κατά 0,8% σε σύγκριση με το 2022, σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου της χώρας.

Το τέταρτο τρίμηνο του 2023, η οικονομία της Βουλγαρίας αναπτύχθηκε κατά 0,5% σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 1,6% σε ετήσια βάση. Η τελική κατανάλωση

² 1 ευρώ=1,95583 λέβα

την ίδια περίοδο αυξήθηκε κατά 0,8% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 2,6% σε σχέση με το τέλος του 2022.

Στο εμπορικό ισοζύγιο οι εξαγωγές των εμπορευμάτων αυξήθηκαν κατά 1,4% σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο, αλλά μειώθηκαν κατά 1,9% σε ετήσια βάση. Οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 4,1% σε τριμηνιαία βάση, αλλά μειώθηκαν κατά 4,4% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Τα τελευταία στοιχεία για την αύξηση του ΑΕΠ και τις επιδόσεις του κλάδου της Βουλγαρίας αντικατοπτρίζουν ένα σύνθετο οικονομικό τοπίο που απαιτεί λεπτές αναλύσεις και στρατηγικό σχεδιασμό. Ενώ ο συνολικός ρυθμός ανάπτυξης έχει μετριαστεί σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια, οι διακυμάνσεις μεταξύ τομέων και η δυναμική του εμπορίου υποδηλώνουν τόσο τις προκλήσεις όσο και τις ευκαιρίες για το οικονομικό μέλλον της χώρας. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου (NSI), το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Βουλγαρίας αυξήθηκε κατά 1,88% σε ετήσια βάση το πρώτο τρίμηνο (Q1) του 2024. Αυτό σηματοδοτεί μια ελαφρά επιτάχυνση σε σύγκριση με την αύξηση κατά 1,84% που κατεγράφη το τελευταίο τρίμηνο του 2023. Αυτή η αύξηση παράλληλα σηματοδοτεί επιβράδυνση σε σύγκριση με την αύξηση κατά 3,9% που κατεγράφη το προηγούμενο έτος.

Επιτάχυνση παρατηρείται στην ατομική κατανάλωση, η οποία αυξήθηκε κατά 3,69% σε ετήσια βάση το πρώτο τρίμηνο τ.ε., έναντι κατά 2,76% το τέταρτο τρίμηνο του 2023. Η επιτάχυνση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση της κρατικής κατανάλωσης κατά 2,3% στο πρώτο τρίμηνο τ.ε. από 0,76% το τέταρτο τρίμηνο του 2023. Η οικιακή ατομική κατανάλωση παρουσίασε μικρότερη επιτάχυνση ανερχόμενη από 3,69% σε 3,22%. Η δυναμική των επενδύσεων είναι ανάμεικτη. Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου αυξήθηκε κατά 8,39% σε ετήσια βάση στις αρχές του 2024, σε σύγκριση με αύξηση 5,19% στο τέλος του 2024. Από την άλλη πλευρά, ο συνολικός ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου μειώθηκε κατά 12,02% το πρώτο τρίμηνο, μετά την προηγούμενη μείωση κατά 6,31%. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι ενώ υπάρχει βελτίωση στις επενδύσεις σε πάγιο κεφάλαιο, υπάρχει μείωση στα αποθέματα των εταιρειών. Η συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο ΑΕΠ παρέμεινε αρνητική το α' τρίμηνο του 2024. Το αρνητικό ισοζύγιο εισαγωγών και εξαγωγών το πρώτο τρίμηνο του 2024 ανήλθε σε 2,1 δισ. Ιν ή 9,1% του συνολικού ΑΕΠ κατά την ίδια περίοδο, αριθμός που παρουσιάζει ελαφρά αύξηση σε σύγκριση με το τελευταίο τρίμηνο του 2023, όταν το μερίδιο της αρνητικής συμβολής των καθαρών εξαγωγών ήταν 8,6%.

Αν και υπάρχει βελτίωση στην αύξηση του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου, η συνεισφορά του στο ΑΕΠ βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα. Το μερίδιο των επενδύσεων σε μακροπρόθεσμα κεφάλαια έχει αποδυναμωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, φθάνοντας στο 17,9% του ΑΕΠ το 2023 και στο 17,7% το 2022. Το επίπεδο αυτό είναι χαμηλό όχι μόνο σε σύγκριση με το πρότυπο του τελευταίου τετάρτου του αιώνα στη Βουλγαρία αλλά και σε σύγκριση με τα σημερινά επίπεδα σε άλλες παρόμοιες χώρες. Στη γειτονική Ρουμανία, το μερίδιο των επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 24,9% το 2022. Καθώς εξακολουθεί να είναι το φτωχότερο κράτος μέλος της ΕΕ ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, η Βουλγαρία χρειάζεται επενδύσεις σε μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία για να βελτιώσει τις δυνατότητες μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης της. Αντίστοιχα, το μερίδιο των επενδύσεων σε πάγιο κεφάλαιο από το ΑΕΠ της Βουλγαρίας πρέπει σίγουρα να είναι υψηλότερο, ακόμη και πάνω από το μέσο επίπεδο της ΕΕ, δεδομένου ότι η χώρα προσπαθεί να καλύψει το μέσο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης των κρατών μελών της Ένωσης.

Το κρατικό εξωτερικό χρέος της Βουλγαρίας στα τέλη του 2023 αυξήθηκε κατά 22,7%, ήτοι πάνω από 2 δισ. ευρώ σε σύγκριση με τα τέλη του 2022 και ανέρχεται στα 10,888 δισ. ευρώ

(11,6% του ΑΕΠ). Τον Δεκέμβριο του 2023 το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος της Βουλγαρίας (ιδιωτικό και κρατικό) ήταν πάνω από 45 δις. ευρώ, το οποίο είναι 47,9% του ΑΕΠ και παρουσίασε αύξηση κατά 820 εκ. ευρώ. Παράλληλα, παρουσιάζει αύξηση κατά 1,9% σε σύγκριση με έναν χρόνο νωρίτερα.

1.1. ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η Βουλγαρία συγκαταλέγεται μεταξύ των χωρών με το χαμηλότερο ρυθμό πληθυσμιακής αύξησης σε παγκόσμιο επίπεδο. Σύμφωνα με στοιχεία της Στατιστικής Αρχής της χώρας, στις 31 Δεκεμβρίου 2023, ο πληθυσμός της Βουλγαρίας ανερχόταν σε 6.445.481 άτομα. Σε σύγκριση με το 2022, ο πληθυσμός της χώρας μειώθηκε κατά 2.229 άτομα ήτοι κατά 0,03%. 57.478 παιδιά γεννήθηκαν το 2023, εκ των οποίων τα 57.197 (99,5%) - γεννήθηκαν ζωντανά. Ο αριθμός των ζώντων γεννήσεων αυξήθηκε κατά 601 παιδιά, ήτοι 1,1% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Ο αριθμός των θανάτων το 2023 ανήλθε σε 101.006 και σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, μειώθηκε κατά 17.808, ήτοι κατά 15,0%.

Η αρνητική αύξηση του πληθυσμού χρονολογείται από το έτος 1990 και αποδίδεται στην οικονομική δυσπραγία σε συνδυασμό με την αύξηση της υπογεννητικότητας αλλά και της μετανάστευσης. Το πιο ανησυχητικό στοιχείο είναι ότι, βάσει πρόσφατων μελετών και αναλύσεων, καταρτισμένοι νέοι άνθρωποι θέτουν ως πρώτη προτεραιότητα την αναζήτηση εργασίας στο εξωτερικό.

Σε σειρά εκθέσεων τους την τελευταία δεκαετία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Παγκόσμια Τράπεζα υπογραμμίζουν τις ανησυχητικές επιπτώσεις του δημογραφικού προβλήματος στην παραγωγικότητα της βουλγαρικής οικονομίας, επισημαίνοντας ότι οι αρνητικές τάσεις στην απασχόληση αντανακλούν τη μείωση του εργατικού δυναμικού και σχετίζονται με την αρνητική δημογραφική εξέλιξη του πληθυσμού της χώρας. Σύμφωνα δε με εκτιμήσεις της Eurostat, σε σχετική έκθεσή της για το δημογραφικό μέλλον της ΕΕ, ο εγχώριος πληθυσμός θα γνωρίσει την πλέον δραματική μείωση στην περιοχή, στο διάστημα της επόμενης πεντηκονταετίας (-27% σε σχέση με το έτος 2010). Τέλος, η Βουλγαρία κατατάσσεται ήδη ως η τρίτη γηραιότερη χώρα στην Ευρώπη και η τέταρτη γηραιότερη στον κόσμο και εκτιμάται ότι έως το 2050 θα εμφανίσει τη μεγαλύτερη πτώση συνολικού και ενεργού πληθυσμού παγκοσμίως.

Παράλληλα, το πρόβλημα της έλλειψης καταρτισμένου εργατικού δυναμικού στη Βουλγαρία προσλαμβάνει λίαν ανησυχητικές διαστάσεις τα τελευταία έτη. Την ίδια στιγμή που διάφοροι βιομηχανικοί κλάδοι - ειδικά αυτοί που σχετίζονται με τις τεχνολογίες αιχμής (IT, αυτοκινητοβιομηχανία) - αναπτύσσονται με γοργούς ρυθμούς, η τοπική αγορά εργασίας αδυνατεί να ακολουθήσει. Το χάσμα αυτό διαρκώς διευρύνεται εξ αιτίας της φυγής στο εξωτερικό του καταρτισμένου εργατικού δυναμικού προς αναζήτηση καλύτερων προοπτικών καριέρας. Έρευνα που διενεργήθηκε από την εταιρεία συμβούλων "**Colliers International**" με τίτλο "*Turning the Tide: A Study of Migration and Bulgaria's Labour Market*" (2018), έδειξε ότι ο αριθμός των βούλγαρων υπηκόων που είναι εγκατεστημένοι στην αλλοδαπή προσεγγίζει τα 1,33 εκατομμύρια και ότι οι 500.000 εξ αυτών εγκατέλειψαν την χώρα μετά την προσχώρηση της στην ΕΕ, το έτος 2007. Η μαζική φυγή βούλγαρων πολιτών προς αναζήτηση καλύτερων προοπτικών εργασίας (αμοιβές, εργασιακές συνθήκες, προοπτικές καριέρας) έχει προκαλέσει βαθύτατο προβληματισμό στις παραγωγικές τάξεις της χώρας, οι οποίες διατείνονται ότι η τάση αυτή αποτελεί τροχοπέδη στην περαιτέρω ανάπτυξή τους. Το πρόβλημα επιδεινώνεται

διαρκώς εξ αιτίας της μαζικής μετανάστευσης του καταρτισμένου εργατικού δυναμικού της Βουλγαρίας σε άλλες - πιο προηγμένες οικονομικά - χώρες.

Η σπουδαιότητα του προβλήματος, το οποίο συνδέεται αναπόσπαστα και με το δημογραφικό πρόβλημα της χώρας, επισκιάζεται ή ακόμη και αποκρύπτεται από τις θετικές μακροοικονομικές επιδόσεις της χώρας. Ωστόσο, πίσω από την «μαγική εικόνα» των αριθμών εξελίσσεται μια παράλληλη, όχι και τόσο αισιόδοξη, πραγματικότητα η οποία δεν διακρίνεται εκ πρώτης όψεως. Η οικονομική μεγέθυνση αποτελεί κυρίως αποτέλεσμα της υψηλής εγχώριας ζήτησης και κατανάλωσης καθώς και των ικανοποιητικών μέχρι στιγμής εξαγωγών της χώρας και όχι αποτέλεσμα σημαντικών άμεσων ξένων επενδύσεων σε κλάδους αιχμής και γενικότερα επενδύσεων στις παραγωγικές δυνατότητες της χώρας και στην ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου. Επιπλέον, πλησίον των επισήμως καταγεγραμμένων κατ' έτος ανέργων βούλγαρων πολιτών, υφίσταται σημαντικός αριθμός «οικονομικά ανενεργών» πολιτών, οι οποίοι δεν σπουδάζουν, δεν εργάζονται και δεν αναζητούν εργασία λόγω έλλειψης επαρκών κινήτρων. Η εκτίμηση ότι τα χαμηλά ποσοστά ανεργίας που καταγράφει η Βουλγαρία τα τελευταία χρόνια οφείλονται κυρίως ή και αποκλειστικά στους ρυθμούς μεγέθυνσης της οικονομίας είναι λανθασμένη και δεν λαμβάνει υπόψη της την αιτιώδη σχέση μεταξύ της μετανάστευσης / εξαγωγής ανθρώπινου δυναμικού στην αλλοδαπή και της μείωσης της ανεργίας. Εξ αιτίας αυτής της μετανάστευσης, υπολογίζεται ότι η εθνική οικονομία της Βουλγαρίας καταγράφει ετησίως απώλεια κερδών που υπερβαίνουν τα 2 δις ευρώ, ποσοστό που αντιστοιχεί περίπου στο 4% του ετησίου ΑΕΠ.

1.2. ΒΑΣΙΚΑ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ ΑΓΟΡΑΣ

Η βουλγαρική οικονομία γνώρισε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης από το 1997 μέχρι το 2008, χάρη στις οικονομικές μεταρρυθμίσεις και τη συνεπή δημοσιονομική πολιτική που ακολούθησαν έκτοτε οι διαδοχικές κυβερνήσεις με στόχο την επίτευξη σταθερού μακροοικονομικού περιβάλλοντος, την προσέλκυση ξένων επενδύσεων και την ένταξη της χώρας στην ΕΕ (2007). Εισήλθε το 2009 σε περιβάλλον ύφεσης, συνεπεία της χρηματοπιστωτικής κρίσης και των επιπτώσεών της στην πραγματική οικονομία, με αποτέλεσμα να επηρεασθούν αρνητικά όλοι οι παραγωγικοί τομείς, η εσωτερική ζήτηση και οι εξαγωγές, η απασχόληση καθώς και η εισροή επενδυτικών κεφαλαίων. Η ανάκαμψη της οικονομίας ξεκίνησε ουσιαστικά από το έτος 2014 και επιταχύνθηκε σταθερά τα επόμενα χρόνια. *Η οικονομική μεγέθυνση συνεχίστηκε με ικανοποιητικούς ρυθμούς κατά τα έτη 2018 και 2019, όπου κατεγράφησαν ρυθμοί μεγέθυνσης του ΑΕΠ της τάξεως του 3,1% και 3,4% αντίστοιχα.* Η μεγέθυνση της οικονομικής δραστηριότητας, αποδίδεται περισσότερο στην αυξημένη ιδιωτική κατανάλωση και λιγότερο στη δημόσια κατανάλωση και στις επενδύσεις παγίου κεφαλαίου. Η τάση αυτή, στην οποία στηρίχθηκε η μεγέθυνση της βουλγαρικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια, διακόπηκε «απότομα» μέσα στα έτη 2020 και 2021 εξ αιτίας των άμεσων δυσμενών επιπτώσεων στην εθνική οικονομία της Βουλγαρίας, εκ της διασποράς της πανδημίας του "COVID-19". Οι επιπτώσεις αυτές, αποτυπώθηκαν τόσο στην πλευρά της «προσφοράς» όσο, και πολύ περισσότερο, στην πλευρά της «ζήτησης» της πραγματικής οικονομίας (λόγω επιβολής περιοριστικών μέτρων για μεγάλο χρονικό διάστημα στην κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των ατόμων, λόγω περιορισμών στη λειτουργία των εμπορικών επιχειρήσεων και λόγω της δραστηκής μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών). Το δημογραφικό ζήτημα της μείωσης του πληθυσμού και η πολιτική αστάθεια λειτουργούν ως τροχοπέδη για την οικονομική ανάπτυξη της Βουλγαρίας. Συγκεκριμένα, στις 31 Δεκεμβρίου

2023, ο πληθυσμός της Βουλγαρίας ανήλθε σε 6.445.481 άτομα. Σε σύγκριση με το 2022, ο πληθυσμός της χώρας μειώθηκε κατά 2.229 άτομα, ήτοι κατά 0,03%.

Η Βουλγαρία, παρά τις πολυάριθμες προκλήσεις που αντιμετωπίζει (μια εκ των οποίων είναι η συνεχιζόμενη αδυναμία της να συγκροτήσει μια σταθερή κυβέρνηση), εξακολουθεί να δείχνει δυνατότητες για περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη. Το πρώτο τρίμηνο του 2024, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ της Βουλγαρίας ανήλθε σε 0,4% το τρίμηνο, αντανακλώντας μια μη ισχυρή αλλά σταθερή αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας. Ετησίως, η αύξηση του ΑΕΠ για την ίδια περίοδο διαμορφώθηκε στο 1,8%, υποδηλώνοντας ελαφρά επιβράδυνση σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη.

Αυτή η επιβράδυνση μπορεί να αποδοθεί στην ασθενέστερη εξωτερική ζήτηση και στη μειωμένη συσσώρευση αποθεμάτων, παράγοντες που επηρέασαν την οικονομική απόδοση της χώρας κατά το διάστημα των τελευταίων μηνών. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενημέρωσε στην εαρινή πρόβλεψή της το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ της Βουλγαρίας, προβλέποντας αύξηση κατά 1,9% το 2024, το οποίο σηματοδοτεί μια ελαφρά βελτίωση σε σχέση με τις επιδόσεις του προηγούμενου έτους και υποδηλώνει σταδιακή ανάκαμψη της οικονομικής δραστηριότητας. Για το 2025, η Επιτροπή αναμένει ότι η αύξηση του ΑΕΠ θα ανέλθει σε 2,9%, λόγω της ανάκαμψης των εξαγωγών και της συνεχιζόμενης επέκτασης της εγχώριας ζήτησης.

Τα μακροοικονομικά στοιχεία της χώρας προδίδουν την έλλειψη πολιτικής σταθερότητας που μαστιάζει τη χώρα εδώ και αρκετά χρόνια. Στις 9 Ιουνίου τ.ε., η Βουλγαρία διεξήγαγε τις έκτες κοινοβουλευτικές εκλογές μέσα σε μόλις τρία χρόνια, οι οποίες αποδείχθηκαν εξίσου ασαφείς με τις προηγούμενες πέντε. Το ευρέως κεντροδεξιό κόμμα *Πολίτες για την Ευρωπαϊκή Ανάπτυξη της Βουλγαρίας (GERB)* του πρώην Πρωθυπουργού, κ. Βογκο Βορίσον, κέρδισε τις εκλογές, αλλά θα χρειαστεί τουλάχιστον δύο εταίρους του συνασπισμού για να σχηματίσει κυβέρνηση – πράγμα που σηματοδοτεί ότι η πολιτική κρίση στη Βουλγαρία πιθανότατα θα συνεχιστεί και ότι ακόμη ένας γύρος εκλογών μέχρι το τέλος του έτους δεν μπορεί να αποκλειστεί. Αυτή η παρατεταμένη πολιτική κρίση έχει καθυστερήσει τις ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε τομείς όπως η δικαστική ανεξαρτησία, η δημόσια διοίκηση και το επιχειρηματικό περιβάλλον. Παράλληλα, τέτοιες καθυστερήσεις έχουν επιβραδύνει την οικονομική δραστηριότητα και μείωσαν την αποτελεσματικότητα των κυβερνητικών πρωτοβουλιών που στοχεύουν στην τόνωση της ανάπτυξης. Επιπλέον, η πολιτική αβεβαιότητα έχει επηρεάσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών και τις συνολικές οικονομικές προοπτικές. Στο Δείκτη Παγκόσμιας Ανταγωνιστικότητας, η Βουλγαρία κατατάχθηκε στην 58η θέση μεταξύ 67 χωρών που περιλαμβάνονται – παρουσιάζοντας πτώση κατά μία θέση σε σχέση το 2023 και πτώση δέκα θέσεων σε σχέση με το 2020. Εκτός από την πολιτική αστάθεια, ο δείκτης υπογραμμίζει τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα και παραγωγικότητα, την εγχώρια διαφθορά και τη σημαντική παραοικονομία ως λόγους για τις κακές επιδόσεις της Βουλγαρίας. Σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, η χώρα καταγράφει μεγαλύτερη πτώση ως προς την κατάσταση των υποδομών – από την 54^η στην 59^η θέση, και ως προς το επιχειρηματικό περιβάλλον – από την 62^η στην 65^η θέση. Για τρίτο συνεχόμενο έτος η Βουλγαρία καταγράφει άνοδο ως προς την οικονομική αποτελεσματικότητα, προχωρώντας με 3 θέσεις έως την 45^η, κυρίως χάρη στη βελτίωση των μακροοικονομικών δεικτών της όπως η αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ.

Άξια αναφοράς είναι επίσης η έλλειψη εργατικού δυναμικού, ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Βουλγαρία εδώ και χρόνια ως αποτέλεσμα της μετανάστευσης και των χαμηλών ποσοστών γεννήσεων στη χώρα.

Το 2023, το ΑΕΠ της Βουλγαρίας ανήλθε σε 183,7434 δισ. lν³ (93,947 δισ. ευρώ), με το εισόδημα κατά κεφαλήν να ανέρχεται σε 28.516 lν (14.580 ευρώ). Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανήλθε σε 161,1947 δισεκατομμύρια lν, σημειώνοντας αύξηση κατά 0,8% σε σύγκριση με το 2022, σύμφωνα με τα στοιχεία του Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου της χώρας.

Το τέταρτο τρίμηνο του 2023, η οικονομία της Βουλγαρίας αναπτύχθηκε κατά 0,5% σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 1,6% σε ετήσια βάση. Η τελική κατανάλωση την ίδια περίοδο αυξήθηκε κατά 0,8% σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 2,6% σε σχέση με το τέλος του 2022.

Στο εμπορικό ισοζύγιο οι εξαγωγές των εμπορευμάτων αυξήθηκαν κατά 1,4% σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο, αλλά μειώθηκαν κατά 1,9% σε ετήσια βάση. Οι εισαγωγές αυξήθηκαν κατά 4,1% σε τριμηνιαία βάση, αλλά μειώθηκαν κατά 4,4% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Τα τελευταία στοιχεία για την αύξηση του ΑΕΠ και τις επιδόσεις του κλάδου της Βουλγαρίας αντικατοπτρίζουν ένα σύνθετο οικονομικό τοπίο που απαιτεί λεπτές αναλύσεις και στρατηγικό σχεδιασμό. Ενώ ο συνολικός ρυθμός ανάπτυξης έχει μετριαστεί σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια, οι διακυμάνσεις μεταξύ τομέων και η δυναμική του εμπορίου υποδηλώνουν τόσο τις προκλήσεις όσο και τις ευκαιρίες για το οικονομικό μέλλον της χώρας.

Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του Εθνικού Στατιστικού Ινστιτούτου (NSI), το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της Βουλγαρίας αυξήθηκε κατά 1,88% σε ετήσια βάση το πρώτο τρίμηνο (Q1) του 2024. Αυτό σηματοδοτεί μια ελαφρά επιτάχυνση σε σύγκριση με την αύξηση κατά 1,84% που κατεγράφη το τελευταίο τρίμηνο του 2023. Αυτή η αύξηση παράλληλα σηματοδοτεί επιβράδυνση σε σύγκριση με την αύξηση κατά 3,9% που κατεγράφη το προηγούμενο έτος.

Επιτάχυνση παρατηρείται στην ατομική κατανάλωση, η οποία αυξήθηκε κατά 3,69% σε ετήσια βάση το πρώτο τρίμηνο τ.ε., έναντι κατά 2,76% το τέταρτο τρίμηνο του 2023. Η επιτάχυνση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση της κρατικής κατανάλωσης κατά 2,3% στο πρώτο τρίμηνο τ.ε. από 0,76% το τέταρτο τρίμηνο του 2023. Η οικιακή ατομική κατανάλωση παρουσίασε μικρότερη επιτάχυνση ανερχόμενη από 3,69% σε 3,22%. Η δυναμική των επενδύσεων είναι ανάμεικτη. Ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου αυξήθηκε κατά 8,39% σε ετήσια βάση στις αρχές του 2024, σε σύγκριση με αύξηση 5,19% στο τέλος του 2024. Από την άλλη πλευρά, ο συνολικός ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου μειώθηκε κατά 12,02% το πρώτο τρίμηνο, μετά την προηγούμενη μείωση κατά 6,31%. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι ενώ υπάρχει βελτίωση στις επενδύσεις σε πάγιο κεφάλαιο, υπάρχει μείωση στα αποθέματα των εταιρειών. Η συμβολή των καθαρών εξαγωγών στο ΑΕΠ παρέμεινε αρνητική το α' τρίμηνο του 2024. Το αρνητικό ισοζύγιο εισαγωγών και εξαγωγών το πρώτο τρίμηνο του 2024 ανήλθε σε 2,1 δισ. lν ή 9,1% του συνολικού ΑΕΠ κατά την ίδια περίοδο, αριθμός που παρουσιάζει ελαφρά αύξηση σε σύγκριση με το τελευταίο τρίμηνο του 2023, όταν το μερίδιο της αρνητικής συμβολής των καθαρών εξαγωγών ήταν 8,6%.

Αν και υπάρχει βελτίωση στην αύξηση του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου, η συνεισφορά του στο ΑΕΠ βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα. Το μερίδιο των επενδύσεων σε μακροπρόθεσμα κεφάλαια έχει αποδυναμωθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, φθάνοντας στο 17,9% του ΑΕΠ το 2023 και στο 17,7% το 2022. Το επίπεδο αυτό είναι χαμηλό όχι μόνο σε σύγκριση με το πρότυπο του τελευταίου τετάρτου του αιώνα στη Βουλγαρία αλλά και σε σύγκριση με τα σημερινά επίπεδα σε άλλες παρόμοιες χώρες. Στη γειτονική Ρουμανία, το

³ 1 ευρώ=1,95583 λέβια

μερίδιο των επενδύσεων ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν 24,9% το 2022. Καθώς εξακολουθεί να είναι το φτωχότερο κράτος μέλος της ΕΕ ως προς το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, η Βουλγαρία χρειάζεται επενδύσεις σε μακροπρόθεσμα περιουσιακά στοιχεία για να βελτιώσει τις δυνατότητες μακροπρόθεσμης οικονομικής ανάπτυξης της. Αντίστοιχα, το μερίδιο των επενδύσεων σε πάγιο κεφάλαιο από το ΑΕΠ της Βουλγαρίας πρέπει σίγουρα να είναι υψηλότερο, ακόμη και πάνω από το μέσο επίπεδο της ΕΕ, δεδομένου ότι η χώρα προσπαθεί να καλύψει το μέσο επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης των κρατών μελών της Ένωσης.

Το κρατικό εξωτερικό χρέος της Βουλγαρίας στα τέλη του 2023 αυξήθηκε κατά 22,7%, ήτοι πάνω από 2 δισ. ευρώ σε σύγκριση με τα τέλη του 2022 και ανέρχεται στα 10,888 δισ. ευρώ (11,6% του ΑΕΠ). Τον Δεκέμβριο του 2023 το ακαθάριστο εξωτερικό χρέος της Βουλγαρίας (ιδιωτικό και κρατικό) ήταν πάνω από 45 δισ. ευρώ, το οποίο είναι 47,9% του ΑΕΠ και παρουσίασε αύξηση κατά 820 εκ. ευρώ. Παράλληλα, παρουσιάζει αύξηση κατά 1,9% σε σύγκριση με έναν χρόνο νωρίτερα.

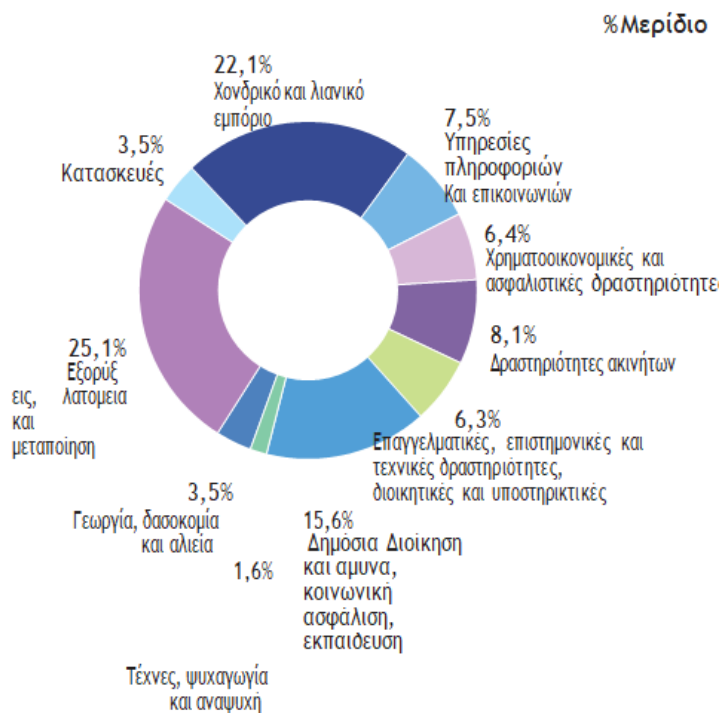
1.2.1. Η δομή της οικονομίας

Η δομή της οικονομίας σημείωσε αξιοσημειώτες αλλαγές, με το μερίδιο του αγροτικού τομέα στην προστιθέμενη αξία να μειώνεται στο 3,5% ενώ η συνεισφορά του βιομηχανικού κλάδου αυξήθηκε στο 28,9%. Ο τομέας των υπηρεσιών σημείωσε επίσης ανάπτυξη, αντιπροσωπεύοντας το 67,6% της προστιθέμενης αξίας, από 67,0% το 2022.

Οι τομείς με τον σημαντικότερο ρόλο στην αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας το 2023 σε σχέση με το 2022 είναι οι «Μεταλλευτικές και μεταποιητικές» (μερίδιο 25%) και «Χονδρικό και λιανικό εμπόριο» (μερίδιο 22%). Το σχετικό μερίδιο της βιομηχανίας στην ΑΠΑ της εθνικής οικονομίας είναι 25%. Το μερίδιο του αγροτικού τομέα μειώνεται από 5% το 2022 σε 3,5% το 2023.

Διάγραμμα 1: Δομή Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας ανά οικονομικούς τομείς (2023)

Δομή Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας ανά οικονομικούς τομείς και ομαδοποιήσεις οικονομικής δραστηριότητας το 2023

Πηγές: NSI, Bulgarian Chamber of Commerce and Industry

Ο κλάδος πληροφορικής της είναι ολοένα και πιο ανταγωνιστικός – κατετάχθη στη 10^η θέση (από 23 χώρες) στον πιο πρόσφατο Δείκτη Ανταγωνιστικότητας Πληροφορικής της Αναδυόμενης Ευρώπης. Ο τομέας της πληροφορικής επωφελείται από ένα εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό που κερδίζει πολύ υψηλότερους μισθούς από τον εθνικό μέσο όρο, ενώ παράλληλα αναπτύσσει ένα σημαντικό περιβάλλον start-up. Πλέον, αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 3% του ΑΕΠ.

Η μεταποίηση, η οποία αντιπροσωπεύει το ένα τέταρτο του ΑΕΠ, παραμένει ο ακρογωνιαίος λίθος της βουλγαρικής οικονομίας. Η χώρα έχει μακρά παράδοση στη μεταποίηση, ιδιαίτερα σε τομείς όπως κατασκευή μηχανημάτων, ηλεκτρονικών, ανταλλακτικών αυτοκινήτων και τα κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων. Το ανταγωνιστικό κόστος παραγωγής και η γειτνίαση με τις μεγάλες ευρωπαϊκές αγορές καθιστούν παραδοσιακά τη Βουλγαρία ελκυστική τοποθεσία για επενδύσεις στη μεταποίηση, αλλά η έλλειψη εργατικού δυναμικού είναι πλέον πολύ σημαντική σε ορισμένους τομείς. Ωστόσο, η αυτοκινητοβιομηχανία, ειδικότερα, έχει σημειώσει σημαντική ανάπτυξη, με αρκετές παγκόσμιες εταιρείες να εγκαθιστούν εγκαταστάσεις παραγωγής στη χώρα – με πιο πρόσφατη τη βελγική Avesta, η οποία ανακοίνωσε σχέδια για ένα εργοστάσιο μπαταριών στη Στάρα Ζαγόρα. Αυτός ο τομέας όχι μόνο συμβάλλει στο ΑΕΠ αλλά διαδραματίζει επίσης κρίσιμο ρόλο στην εξαγωγική οικονομία, με τα μεταποιημένα αγαθά να αντιπροσωπεύουν σημαντικό μέρος των εξαγωγών της Βουλγαρίας.

Η γεωργία υπήρξε ιστορικά σημαντικός τομέας στη Βουλγαρία και συνεχίζει να διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην οικονομία. Το ποικίλο κλίμα και το εύφορο έδαφος της χώρας παρέχουν ιδανικές συνθήκες για ένα ευρύ φάσμα γεωργικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της καλλιέργειας σιτηρών, φρούτων, λαχανικών και καπνού. Η Βουλγαρία είναι επίσης γνωστή για την παραγωγή κρασιού της, με μακρά παράδοση αμπελοργίας και αυξανόμενη

φήμη για κρασιά υψηλότερης ποιότητας. Ενώ η συνεισφορά του κλάδου στο ΑΕΠ μειώθηκε με τα χρόνια (σε περίπου 4%) λόγω της εκβιομηχάνισης και της αστικοποίησης, η γεωργία παραμένει σημαντική πηγή απασχόλησης, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές. Επιπλέον, οι γεωργικές επιδοτήσεις της ΕΕ παρείχαν την απαραίτητη υποστήριξη στους Βούλγαρους αγρότες, συμβάλλοντας στον εκσυγχρονισμό του τομέα και στη βελτίωση της παραγωγικότητας.

Ο τουρισμός είναι ένας άλλος βασικός πυλώνας της οικονομίας της Βουλγαρίας, συνεισφέροντας περισσότερο από το 12% του ΑΕΠ και προσελκύοντας εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο. Ο τουριστικός τομέας υποστηρίζει δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας και τονώνει τις επενδύσεις σε υποδομές και υπηρεσίες. Ωστόσο, ο κλάδος αντιμετώπισε προκλήσεις τα τελευταία χρόνια, συμπεριλαμβανομένου του αντίκτυπου της πανδημίας της Covid-19, που οδήγησε σε σημαντική μείωση των αφίξεων και των εσόδων των τουριστών, καθώς και σε ελλείψεις εργατικού δυναμικού –ειδικά μεταξύ των εποχιακών εργαζομένων. Παρ' όλες τις προκλήσεις, οι μακροπρόθεσμες προοπτικές για τον τουρισμό στη Βουλγαρία παραμένουν θετικές, δεδομένων των ποικίλων προσφορών και των προσπάθειών της χώρας για την προώθηση του βιώσιμου τουρισμού.

Η παραγωγή στις κατασκευές το 2023 ανήλθε σε 20,3 εκ. lν, αυξημένη κατά 18,3% σε σύγκριση με το 2022, σύμφωνα με προκαταρκτικά στοιχεία της Οικονομικής Έκθεσης Κατασκευών του Βουλγαρικού Επιμελητηρίου .

Ανήλθαν σε 11,7 εκατ. lν, οι κατασκευές κτιρίων, οι οποίες περιλαμβάνουν κατασκευές κατοικιών και μη και αντιπροσώπευαν το 57,7% της συνολικής παραγωγής στον κλάδο το 2023. Η παραγωγή στις κατασκευές κτιρίων αυξήθηκε κατά 20,8% από έτος σε έτος. Η παραγωγή στη μηχανολογική υποδομή ανήλθε σε 8,6 εκ. lν, αντιπροσωπεύοντας το 42,3% της συνολικής κατασκευαστικής παραγωγής το 2023, οποία αυξήθηκε κατά 15% σε σύγκριση με το 2022.

Οι άμεσες επενδύσεις στον κλάδο ανήλθαν το 2023 σε 30,7 εκ. ευρώ. Ανακοινώθηκαν 4.688 δημόσιες συμβάσεις με εκτιμώμενη αξία ύψους 12.052,8 εκ. lν. Η ετήσια τάση απεικονίζει αύξηση κατά 6,1% στον αριθμό των ανακοινωθέντων συμβάσεων και αύξηση κατά 3,4% στην αξία. Το κόστος εργασίας ήταν 2.593,1 εκατομμύρια lν το 2023, με αύξηση κατά 22,2% από έτος σε έτος, σύμφωνα με προκαταρκτικά στοιχεία. Το κόστος εργασίας ανά ώρα εργασίας από εργαζόμενους με σχέση εργασίας ήταν κατά μέσο όρο 13,05 lν το 2023, από 11,23 lν το 2022. Τα προκαταρκτικά στοιχεία από το Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο δείχνουν ότι ο μέσος ετήσιος μισθός στον κατασκευαστικό τομέα το 2023 ήταν 18.537 lν, αυξημένος κατά 2.515 lν ή κατά 15,7%, σε σύγκριση με το 2022.

1.2.2. Βασικά Οικονομικά Μεγέθη

Δείκτης/μονάδα μέτρησης	2019	2020	2021	2022	2023*
ΑΕΠ (τιμές της αγοράς εκ. EUR)	61 531	61 608	71 060	85 801	93 948
Ρυθμός ανάπτυξης ΑΕΠ (%)	4,0	-4,0	7,7	3,9	1,8
Μέσος ετήσιος πληθωρισμός (%)	3,1	1,7	3,3	15,3	9,5
Δημόσιο έλλειμμα/πλεόνασμα (% του ΑΕΠ)	2,1	-3,8	-4,0	-2,9	-2,2
Εξαγωγές (εκ. EUR)	29 890	28 008	34 988	47 508	44 225
Εισαγωγές (εκ. EUR)	33 740	30 743	39 238	55 175	49 536
Ποσοστό απασχόλησης (%)	70,1	68,5	68,1	70,6	70,7
Ποσοστό ανεργίας (%)	4,3	5,2	5,3	4,2	4,4

* Προκαταρκτικά στοιχεία

Πηγές: Eurostat, BNB, Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο, Υπουργείο Οικονομίας

Κατά κεφαλήν εισόδημα:

Το μέσο ετήσιο συνολικό κατά κεφαλήν εισόδημα ανήλθε σε 10.846 lν το 2023, σημειώνοντας αύξηση κατά 20,4% από έτος σε έτος σύμφωνα με το Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο (NSI).

Επισημαίνεται ότι το συνολικό μέσο εισόδημα ανά μέλος του νοικοκυριού αυξήθηκε κατά 2,3 φορές κατά την περίοδο 2014 - 2023.

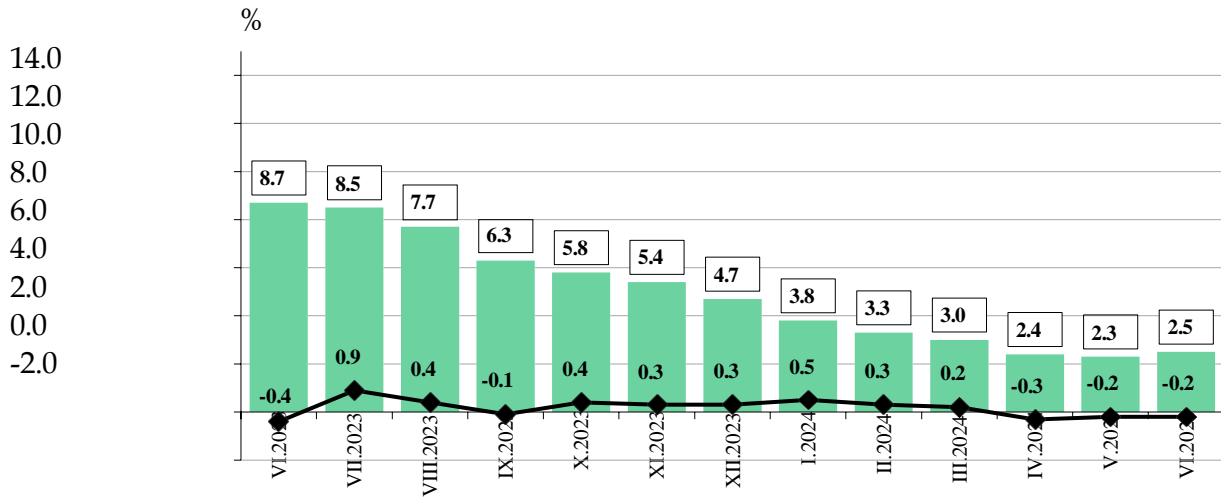
Το πραγματικό εισόδημα των νοικοκυριών αυξήθηκε κατά 10% το 2023 σε σύγκριση με το 2022. Η υψηλότερη τιμή του δείκτη πραγματικού εισοδήματος ήταν το 2023, και σε σύγκριση με το 2014 παρουσιάζει αύξηση κατά 158,5%. Τα βουλγαρικά νοικοκυριά δαπάνησαν κατά μέσο όρο 10.044 lν κατά κεφαλήν το 2023, ήτοι 19,7% περισσότερο σε σύγκριση με το 2022. Σημειώνεται ότι οι δαπάνες των νοικοκυριών αυξήθηκαν 2,2 φορές κατά την περίοδο 2014 - 2023.

Πληθωρισμός:

Για τρίτο συνεχόμενο μήνα, το Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο (NSI) της Βουλγαρίας κατέγραψε μείωση των τιμών (αποπληθωρισμός) σε μηνιαία βάση στη Βουλγαρία. Τον Ιούνιο του 2024, σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, η μεγαλύτερη μείωση κατεγράφη στις εξής ομάδες αγαθών και υπηρεσιών: «Επικοινωνίες» (-1,5%), «Ένδυση και υπόδηση» (-1,2%), «Μεταφορές» (-0,9%) και «Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά» (-0,5%). Η μεγαλύτερη άνοδος στις τιμές κατεγράφη στις ομάδες αγαθών και υπηρεσιών: «Εστιατόρια και ξενοδοχεία» (+2,2%), «Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες» (+0,4%), «Αναψυχή και πολιτισμός» (+0,3%) και «Υγεία» (+0,2%). Αμετάβλητες παρέμειναν οι τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών στις ομάδες «Επιπλα, οικιακός εξοπλισμός και τακτική συντήρηση του σπιτιού», «Εκπαίδευση», «Στέγαση, νερό, ρεύμα, φυσικό αέριο και άλλα καύσιμα» και «Αλκοολούχα ποτά και καπνός».

Τον Ιούνιο του 2024, ο μηνιαίος πληθωρισμός ανήλθε σε -0,2% και ο ετήσιος πληθωρισμός τον Ιούνιο του 2024 σε σύγκριση με τον Ιούνιο του 2023 ήταν 2,5%. Ο ρυθμός πληθωρισμού από την αρχή του έτους (Ιούνιος 2024 σε σύγκριση με Δεκέμβριο 2023) ήταν 0,2%, και ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού για την περίοδο Ιουλίου 2023 - Ιουνίου 2024 σε σύγκριση με την περίοδο Ιουλίου 2022 - Ιουνίου 2023 ήταν 4,6%.

Διάγραμμα 2. Πληθωρισμός ανά μήνα (Ιούνιος 2024)

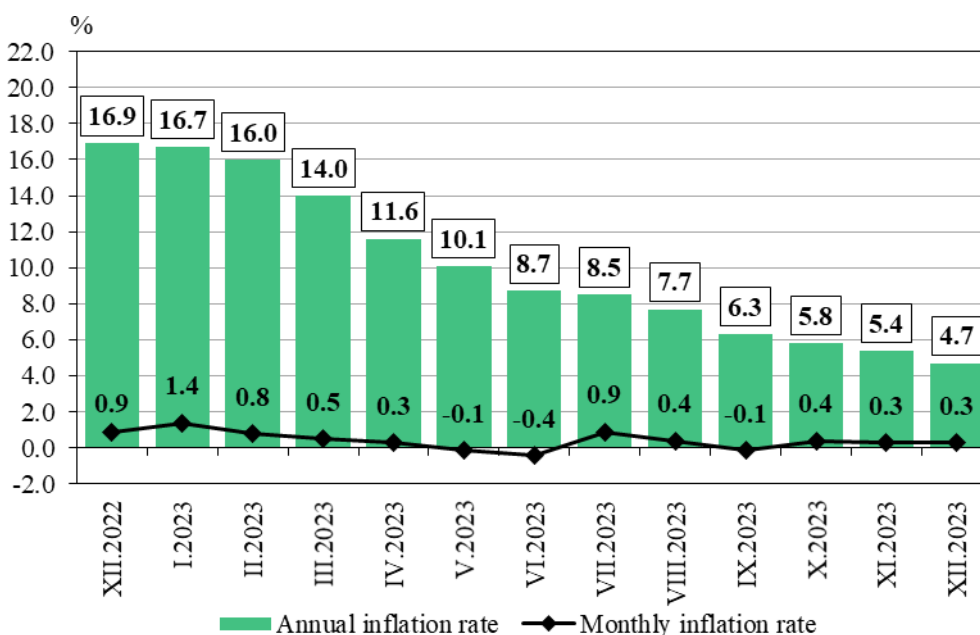

■ Ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού ◆ Μηνιαίος ρυθμός πληθωρισμού

Τον Δεκέμβριο του 2023, σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, η μεγαλύτερη αύξηση κατεγράφη στους τομείς αγαθών και υπηρεσιών «Αναψυχής και Πολιτισμού» (+2,4%), «Εστιατόρια και ξενοδοχεία» (+0,7%), «Διάφορα αγαθά και υπηρεσίες» (+0,7%) και «Τρόφιμα και μη αλκοολούχα ποτά» (+0,7%). Πτώση σημειώθηκε στις τιμές των «Μεταφορών» (- 1,5%), της «Ένδυσης και υπόδησης» (-0,6%) και των «Επικοινωνιών» (-0,3%).

Τον Δεκέμβριο του 2023, ο μηνιαίος πληθωρισμός ήταν 0,3% και ο ετήσιος πληθωρισμός τον Δεκέμβριο του 2023 σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2022 ήταν 4,7%. Ο μέσος ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού για την περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2023 σε σύγκριση με την περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2022 ήταν 9,5%.

Διάγραμμα 3. Πληθωρισμός ανά μήνα (Δεκέμβριος 2023)

Φορολογία

Στη Βουλγαρία εφαρμόζεται σύστημα ενιαίας φορολογίας – ένας ενιαίος συντελεστής 10% που εφαρμόζεται στο προσωπικό εισόδημα και ένας συντελεστής 10% που εφαρμόζεται στο εταιρικό εισόδημα (που επιβλήθηκαν αντίστοιχα το 2008 και το 2007). Για περισσότερα από 15 χρόνια η Βουλγαρία δεν έχει αλλάξει τους χαμηλούς συντελεστές των άμεσων φόρων. Από το 1999, ο κανονικός συντελεστής φόρου προστιθέμενης αξίας στη Βουλγαρία έχει οριστεί στο 20%, με εξαίρεση τις ξενοδοχειακές υπηρεσίες, όπου εφαρμόζεται μειωμένος συντελεστής 9%. Ως μέτρο κατά της Covid-19, στα μέσα του 2020 η Βουλγαρία μείωσε τον ΦΠΑ στο 9% σε ορισμένα προϊόντα και υπηρεσίες (υπηρεσίες εστιατορίων, catering και βιβλία). Η κυβέρνηση παρέτεινε το μέτρο του χαμηλότερου συντελεστή ΦΠΑ για τις υπηρεσίες εστίασης και εστίασης έως το τέλος του 2024 και το μέτρο για τον τουρισμό παρατάθηκε έως το τέλος Ιουνίου 2024. Ως αντιπληθωριστικά μέτρα, η κυβέρνηση προχώρησε σε άλλες μειώσεις στο φορολογικό σύστημα

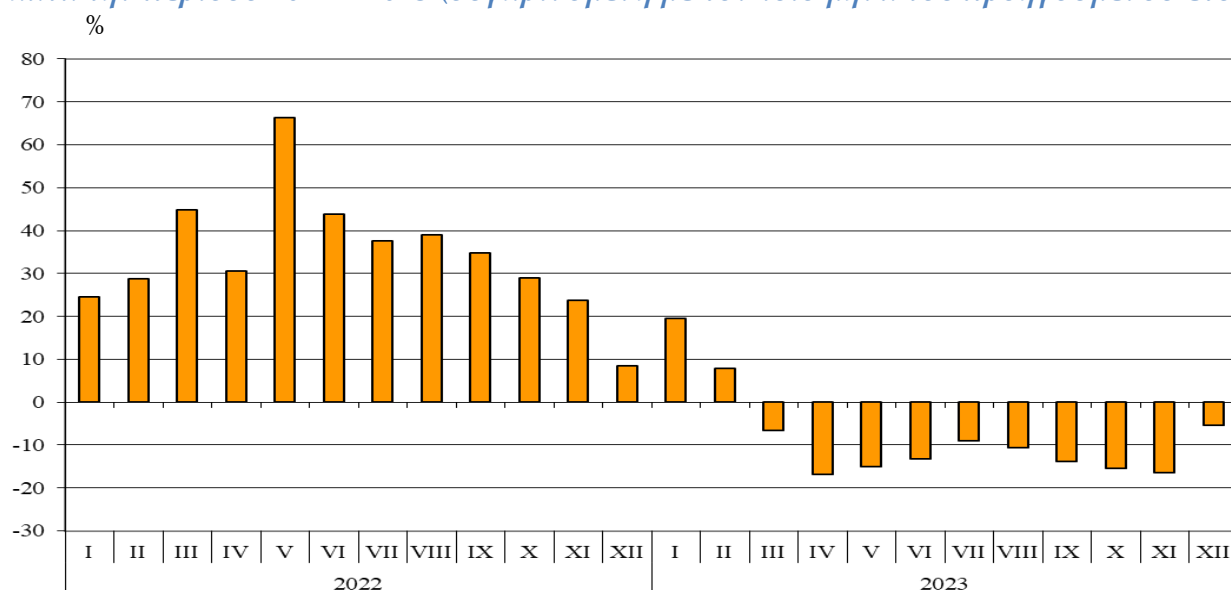
(μηδενικός συντελεστής ΦΠΑ) για το ψωμί και το αλεύρι. Σημειώνεται ότι στη Βουλγαρία, οι φορολογούμενοι απαλλάσσονται από την καταβολή εταιρικού φόρου σε περιοχές με υψηλά ποσοστά ανεργίας. Προς τούτο αναφέρεται ότι το 2023 περίπου το 63% των δήμων - 168 (σε σύνολο 265 στη Βουλγαρία) είχαν κατά 25% υψηλότερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας στη χώρα και γι' αυτό το λόγο ο φόρος των εισοδημάτων και των εταιρειών ήταν 0%.

1.3. Εξωτερικό εμπόριο

1.3.1. Εμπόριο Αγαθών της Βουλγαρίας με την ΕΕ το 2023

Το 2023, οι εξαγωγές αγαθών από τη Βουλγαρία προς την ΕΕ μειώθηκαν κατά 9,0% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2022 και ανήλθαν σε 55 142,5 εκατομμύρια Ιν. Κύριοι εμπορικοί εταίροι της Βουλγαρίας ήταν η Γερμανία, η Ρουμανία, η Ιταλία, η Ελλάδα και η Γαλλία, οι οποίοι αντιπροσώπευαν το 61,0% των εξαγωγών προς τα κράτη μέλη της ΕΕ .

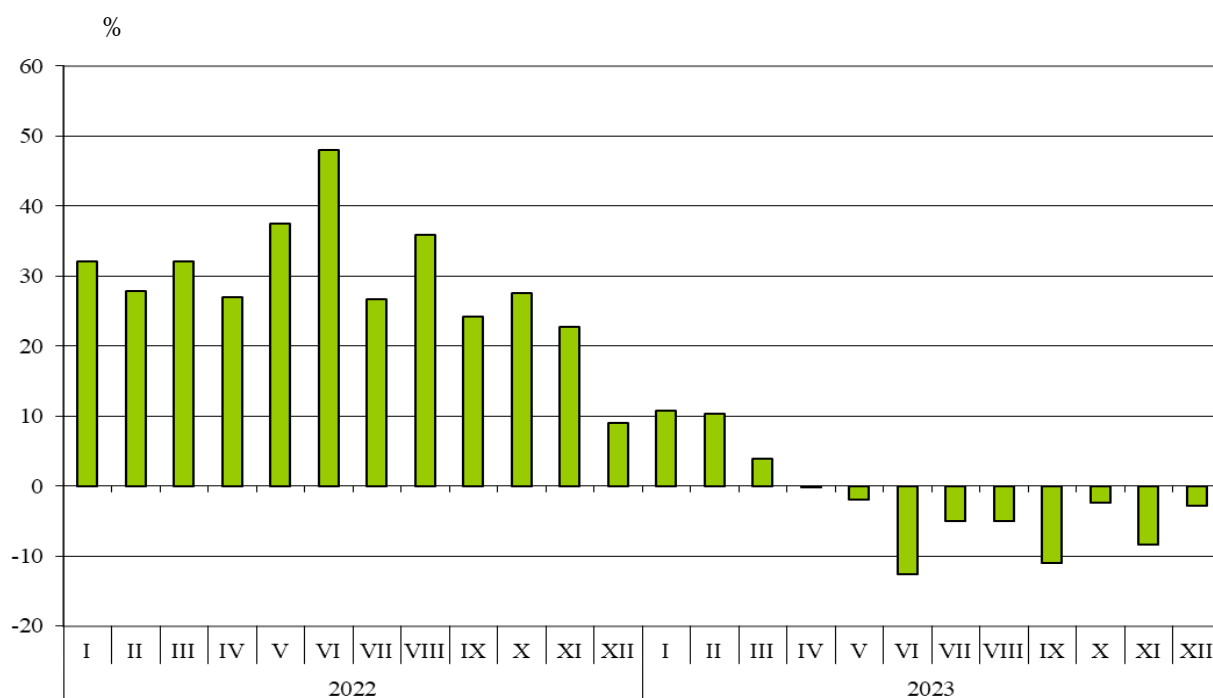
Διάγραμμα 4. Μεταβολή ονομαστικής αξίας εξαγωγών αγαθών από τη Βουλγαρία προς την ΕΕ κατά την περίοδο 2022 - 2023 (συγκρινόμενη με τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους)

Στις εξαγωγές αγαθών από τη Βουλγαρία προς την ΕΕ, η πιο αξιοσημείωτη αύξηση σημειώθηκε στην ενότητα «Ποτά και καπνός» (10,7%). Παράλληλα, η πιο αξιοσημείωτη μείωση αναφέρθηκε στην ενότητα «Ζωικά και φυτικά έλαια, λίπη και κεριά» (63,8%).

Τον Δεκέμβριο του 2023, οι εξαγωγές προς την ΕΕ μειώθηκαν κατά 7,8% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους και ανήλθαν σε 3.898,2 εκατομμύρια Ιν. Οι εισαγωγές αγαθών στη Βουλγαρία από την ΕΕ το 2023 μειώθηκαν κατά 2,5% σε σύγκριση με το 2022 και ανέρχονται σε 58 124,8 εκατομμύρια Ιν (σε τιμές CIF) . Οι μεγαλύτερες ποσότητες κατεγράφησαν για τα εμπορεύματα που εισήχθησαν από τη Γερμανία, τη Ρουμανία, την Ιταλία, την Ελλάδα και τις Κάτω Χώρες .

Διάγραμμα 5. Μεταβολή ονομαστικής αξίας των εισαγωγών αγαθών στη Βουλγαρία από την ΕΕ κατά την περίοδο 2022 - 2023 (συγκρινόμενη με τον ίδιο μήνα του προηγούμενου έτους)

Στις εισαγωγές αγαθών στη Βουλγαρία από τα κράτη μέλη της ΕΕ, κατανομημένες σύμφωνα με την Πρότυπη Ταξινόμηση Διεθνούς Εμπορίου, η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφηκε στην ομάδα «Ποτά και καπνός» (15,7%). Η πιο αξιοσημείωτη μείωση αναφέρθηκε στην ομάδα «Ορυκτά καύσιμα, λιπαντικά και συναφή υλικά» (60,7%). Τον Δεκέμβριο του 2023, οι εισαγωγές από την ΕΕ μειώθηκαν κατά 2,8% σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του προηγούμενου έτους και ανήλθαν σε 4.763,6 εκατομμύρια лв. Το ισοζύγιο εξωτερικού εμπορίου της Βουλγαρίας (εξαγωγές FOB - εισαγωγή CIF) με την ΕΕ το 2023 ήταν αρνητικό και ανήλθε σε 2 982,3 εκατομμύρια лв.

Πίνακας 1: Εξαγωγές, εισαγωγές και εμπορικό ισοζύγιο της Βουλγαρίας το 2022 και το 2023 ανά μήνες

(εκ. Ιν)

Μήνες/Περίοδοι	Εξαγωγές - FOB			Εισαγωγές- CIF			Εμπορικό ισοζύγιο - FOB/CIF		
	Σύνολο	ΕΕ	Μη-ΕΕ	Σύνολο	ΕΕ	Μη-ΕΕ	Σύνολο	ΕΕ	Μη-ΕΕ
I.2022	6244.6	4124.4	2120.2	7643.0	4132.2	3510.8	-1398.4	-7.8	-1390.6
II.2022	6673.8	4272.2	2401.6	7694.6	4390.7	3303.9	-1020.8	-118.5	-902.3
III.2022	8035.5	5425.9	2609.6	8966.6	5278.8	3687.8	-931.1	147.1	-1078.2
I - III.2022	20953.9	13822.5	7131.4	24304.2	13801.7	10502.5	-3350.3	20.8	-3371.1
IV.2022	7590.2	5141.0	2449.2	8445.5	4571.6	3873.9	-855.3	569.4	-1424.7
V.2022	8322.2	5584.1	2738.1	9020.1	5071.1	3949.0	-697.9	513.0	-1210.9
VI.2022	8659.8	5453.8	3206.0	10219.3	5554.4	4664.9	-1559.5	-100.6	-1458.9
IV - VI.2022	24572.2	16178.9	8393.3	27684.9	15197.1	12487.8	-3112.7	981.8	-4094.5
I - VI.2022	45526.1	30001.4	15524.7	51989.1	28998.8	22990.3	-6463.0	1002.6	-7465.6
VII.2022	8187.0	5266.7	2920.3	9513.6	5001.4	4512.2	-1326.6	265.3	-1591.9
VIII.2022	7809.0	4915.0	2894.0	8535.3	4724.1	3811.2	-726.3	190.9	-917.2
IX.2022	7803.3	5313.9	2489.4	10043.6	5178.1	4865.5	-2240.3	135.8	-2376.1
VII - IX.2022	23799.3	15495.6	8303.7	28092.5	14903.6	13188.9	-4293.2	592.0	-4885.2
I - IX.2022	69325.4	45497.0	23828.4	80081.6	43902.4	36179.2	-	1594.6	-12350.8
							10756.2		
X.2022	8296.5	5445.2	2851.3	9821.0	5262.9	4558.1	-1524.5	182.3	-1706.8
XI.2022	8559.4	5414.7	3144.7	9603.7	5546.6	4057.1	-1044.3	-131.9	-912.4
XII.2022	6736.5	4226.6	2509.9	8406.5	4900.5	3506.0	-1670.0	-673.9	-996.1
X - XII.2022	23592.4	15086.5	8505.9	27831.2	15710.0	12121.2	-4238.8	-623.5	-3615.3
I - XII.2022	92917.8	60583.5	32334.3	107912.8	59612.4	48300.4	-	971.1	-15966.1
							14995.0		
I.2023	7359.5	4931.8	2427.7	8138.4	4578.7	3559.7	-778.9	353.1	-1132.0
II.2023	7103.6	4609.3	2494.3	8067.4	4845.9	3221.5	-963.8	-236.6	-727.2
III.2023	7964.9	5073.0	2891.9	8595.1	5487.7	3107.4	-630.2	-414.7	-215.5
I - III.2023	22428.0	14614.1	7813.9	24800.9	14912.3	9888.6	-2372.9	-298.2	-2074.7
IV.2023	6760.1	4278.3	2481.8	7356.3	4566.2	2790.1	-596.2	-287.9	-308.3
V.2023	7353.3	4740.6	2612.7	8145.0	4973.5	3171.5	-791.7	-232.9	-558.8
VI.2023	7308.0	4728.8	2579.2	7865.9	4852.2	3013.7	-557.9	-123.4	-434.5
IV - VI.2023	21421.4	13747.7	7673.7	23367.2	14391.9	8975.3	-1945.8	-644.2	-1301.6
I - VI.2023	43849.4	28361.8	15487.6	48168.1	29304.2	18863.9	-4318.7	-942.4	-3376.3
VII.2023	7295.6	4790.3	2505.3	7873.2	4748.1	3125.1	-577.6	42.2	-619.8
VIII.2023	6922.6	4391.7	2530.9	7854.2	4485.4	3368.8	-931.6	-93.7	-837.9
IX.2023	7411.1	4579.8	2831.3	7919.6	4606.0	3313.6	-508.5	-26.2	-482.3
VII - IX.2023	21629.3	13761.8	7867.5	23647.0	13839.5	9807.5	-2017.7	-77.7	-1940.0
I - IX.2023	65478.7	42123.6	23355.1	71815.1	43143.7	28671.4	-6336.4	-	-5316.3
							1020.1		
X.2023	7626.0	4600.7	3025.3	8638.2	5135.9	3502.3	-1012.2	-535.2	-477.0
XI.2023	7055.5	4520.0	2535.5	8607.4	5081.6	3525.8	-1551.9	-561.6	-990.3
XII.2023	6336.7	3898.2	2438.5	7822.6	4763.6	3059.0	-1485.9	-865.4	-620.5
X - XII.2023	21018.2	13018.9	7999.3	25068.2	14981.1	10087.1	-4050.0	-	-2087.8
I - XII.2023	86496.9	55142.5	31354.4	96883.3	58124.8	38758.5	-	-	-7404.1
							10386.4	2982.3	

Πίνακας 2: Μεταβολές των εξαγωγών και εισαγωγών της Βουλγαρίας το 2023 συγκρινόμενες με την ίδια περίοδο το προηγούμενο έτος

(%)

Μήνες/περίοδοι	Εξαγωγές - FOB			Εισαγωγές - CIF		
	Σύνολο	ΕΕ	Τρίτες χώρες	Σύνολο	ΕΕ	Τρίτες χώρες
I	17.9	19.6	14.5	6.5	10.8	1.4
II	6.4	7.9	3.9	4.8	10.4	-2.5
III	-0.9	-6.5	10.8	-4.1	4.0	-15.7
I - III	7.0	5.7	9.6	2.0	8.0	-5.8
IV	-10.9	-16.8	1.3	-12.9	-0.1	-28.0
V	-11.6	-15.1	-4.6	-9.7	-1.9	-19.7
VI	-15.6	-13.3	-19.6	-23.0	-12.6	-35.4
IV - VI	-12.8	-15.0	-8.6	-15.6	-5.3	-28.1
I - VI	-3.7	-5.5	-0.2	-7.3	1.1	-17.9
VII	-10.9	-9.0	-14.2	-17.2	-5.1	-30.7
VIII	-11.4	-10.6	-12.5	-8.0	-5.1	-11.6
IX	-5.0	-13.8	13.7	-21.1	-11.0	-31.9
VII - IX	-9.1	-11.2	-5.3	-15.8	-7.1	-25.6
I - IX	-5.5	-7.4	-2.0	-10.3	-1.7	-20.8
X	-8.1	-15.5	6.1	-12.0	-2.4	-23.2
XI	-17.6	-16.5	-19.4	-10.4	-8.4	-13.1
XII	-5.9	-7.8	-2.8	-6.9	-2.8	-12.7
X - XII	-10.9	-13.7	-6.0	-9.9	-4.6	-16.8
I - XII	-6.9	-9.0	-3.0	-10.2	-2.5	-19.8

Εξαγωγές

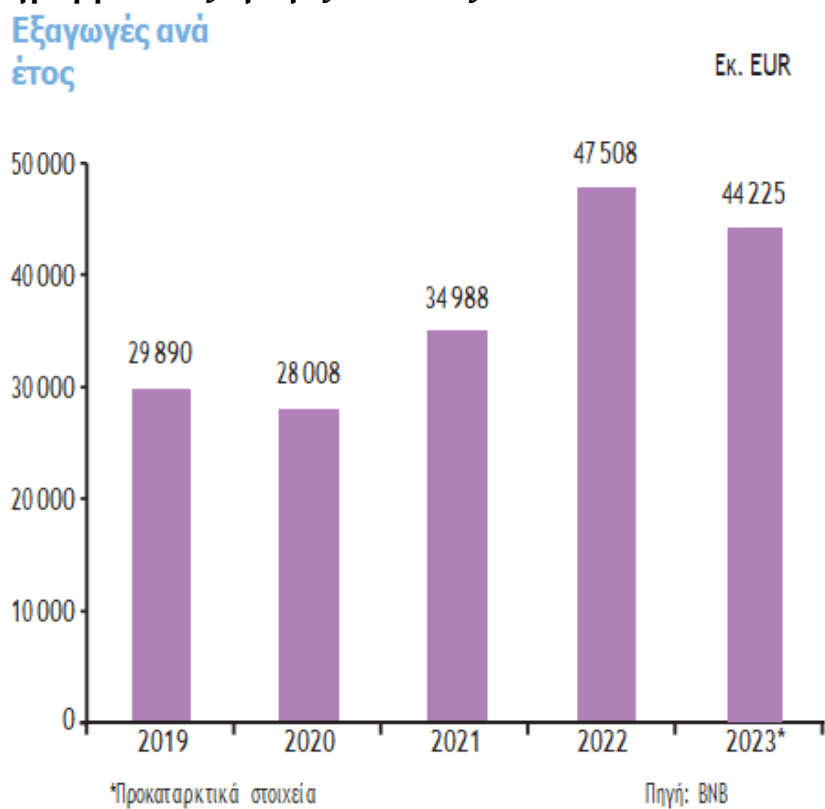
Οι βουλγαρικές εξαγωγές αγαθών έφτασαν για δεύτερη συνεχή χρονιά επίπεδα ρεκόρ – σχεδόν 44,3 εκ. ευρώ και παρουσίασαν μείωση σχεδόν κατά 7%. Πολλές βουλγαρικές εταιρείες κατάφεραν με επιτυχία να διατηρήσουν και να αυξήσουν τα επίπεδα παραγωγής τους, βελτιώνοντας τις θέσεις τους στις διεθνείς αλυσίδες εφοδιασμού που διαταράχθηκαν λόγω της πανδημίας και της σύγκρουσης στην Ευρώπη.

Σχεδόν σε όλες τις εμπορευματικές ομάδες σημειώνονται σημαντικές αλλαγές σε σχέση με το 2022. Την υψηλότερη αύξηση όλων των εξαγόμενων αγαθών και υλικών για το 2023 σε σύγκριση με τα νούμερα του προηγούμενου έτους κατέγραψαν ο καπνός (37%) και τα φάρμακα και τα καλλυντικά (15%).

Οι 10 κορυφαίοι εξαγωγικοί εταίροι της Βουλγαρίας, που αντιπροσωπεύουν πάνω από το 55% του συνολικού όγκου εξαγωγών της χώρας, είναι η Γερμανία, η Ρουμανία, η Ιταλία, η Τουρκία, η Ελλάδα κ.λπ.

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αναμένεται να αυξηθούν, αν και με βραδύτερο ρυθμό φέτος και το επόμενο έτος, σύμφωνα με τη δυναμική της άμβλυνσης της εξωτερικής ζήτησης. Η Βουλγαρία έχει δυνητικά επαρκή ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ανάκαμψη της αύξησης των εξαγωγών το 2025.

Διάγραμμα 6: Εξαγωγές ανά έτος

Πίνακας 3: Εξαγωγές ανά εμπορευματικές ομάδες

Έτη	2019	2020	2021	2022	2023*
Καταναλωτικά αγαθά	7 590	7 662	8 471	10 797	10 163
Τρόφιμα	1 789	1 884	2 329	3 658	3 048
Καπνός	64	54	54	83	114
Ποτά	179	211	159	143	156
Ένδυση και υπόδηση	1 619	1 373	1 384	1 701	1 612
Φάρμακα και καλλυντικά	1 264	1 344	1 289	1 425	1 623
Έπιπλα και οικιακές συσκευές	1 227	1 274	1 609	1 648	1 450
Άλλα	1 447	1 523	1 646	2 140	2 160
Πρώτες ύλες	11 682	11 679	15 098	18 842	17 481
Σίδηρο και ασάλι	608	535	977	1 102	895
Μη σιδηρούχα μέταλλα	2 327	2 570	3 215	4 177	3 466
Χημικά	488	437	542	777	676
Πλαστικά και καουτσούκ	1 146	1 179	1 475	1 757	1 663
Λιπάσματα	236	158	298	639	385
Υφάσματα	604	495	572	712	656
Πρώτες ύλες για τη βιομηχανία τροφίμων	2 333	2 257	2 989	3 729	3 896
Προϊόντα ξύλου, χαρτί και χαρτόνι	555	520	675	855	657
Τσιμέντο	20	24	31	27	26
Ακατέργαστος καπνός	122	109	111	109	116
Άλλα	3 242	3 395	4 213	4 959	5 046
Επενδυτικά αγαθά	7 273	6 886	8 431	11 146	12 353
Μηχανές και εξοπλισμός	1 865	1 738	2 086	2 702	2 738
Ηλεκτρικά μηχανήματα	1 184	1 122	1 479	1 808	2 037
Οχήματα	639	554	638	730	819
Ανταλλακτικά και εξοπλισμός	1 856	1 667	2 014	2 445	2 750
Άλλα	1 729	1 805	2 216	3 461	4 009
Μη ενεργειακά αγαθά	26 546	26 227	32 000	40 785	39 998
Όρυκτα καύσιμα, λάδια	3 275	1 697	2 890	6 723	4 227
Προϊόντα πετρελαίου	2 351	1 008	1 121	3 983	2 682
Άλλα	924	689	1 768	2 740	1 546
Περ. ηλεκτρισμού			690	613	516
Άλλες εξαγωγές	69	84	99	0	0
Συνολικές εξαγωγές /FOB/	29 890	28 008	34 988	47 508	44 225

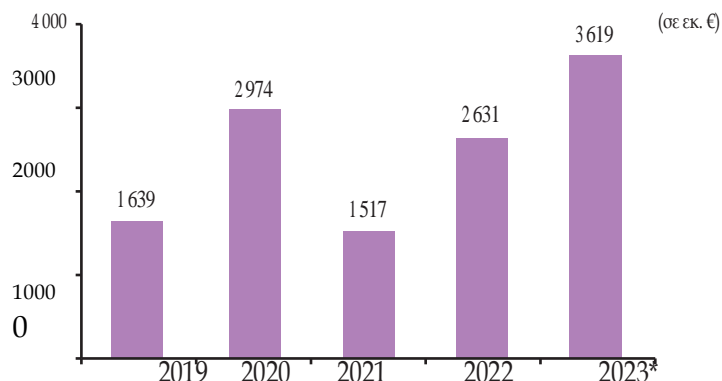
*Προκαταρκτικά στοιχεία

1.3.2. Επενδύσεις

Οι ροές των Άμεσες Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία ανήλθαν σε 3 δισ. 619 εκ. € το 2023. Η σύνθεση των ΑΞΕ ανά χώρα το 2023 υποδηλώνει ότι οι μεγαλύτερες Άμεσες Ξένες Επενδύσεις προσελκύθηκαν από την Ελβετία (804 εκ. €), την Αυστρία (458 εκ. €) και την Ολλανδία (438 εκ. €).

Διάγραμμα 7: Ροές άμεσων ξένων επενδύσεων στη Βουλγαρία (2019-2023).

*

Προκαταρκτικά στοιχεία, Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βουλγαρίας

Ροές Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στη Βουλγαρία ανά οικονομική δραστηριότητα

Ο τομέας των χρηματοοικονομικών και ασφαλιστικών δραστηριοτήτων προσέλκυσε περίπου το 42% των ροών ΑΞΕ το 2023 και ο τομέας της μεταποίησης το 37% .

Πίνακας 4: Ροές ΑΞΕ ανά οικονομική δραστηριότητα

Έτος	2023 (σε εκ. €)
Όλοι οι τομείς ΑΞΕ	3619,1
Κατασκευές	30,7
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	-2,9
Εξορύξεις και λατομεία	70,3
Μεταποίηση	1323,4
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, αερίου και κλιματισμού	-40,4
Παροχή ύδατος και διαχείριση απορριμμάτων	9,6
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσυκλετών	186,3
Μεταφορές και αποθήκευση	25,6
Δραστηριότητες διαμονής και εστίασης	15,4
Υπηρεσίες πληροφοριών και επικοινωνιών	228,0
Χρηματοοικονομικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	1515,0
Δραστηριότητες ακινήτων	142,4
Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	83,7

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	46,1
Εκπαίδευση	-1,8
Δραστηριότητες για την υγεία και την κοινωνική εργασία	0,8
Τέχνες, ψυχαγωγία και αναψυχή	-0,1
Άλλοι τομείς υπηρεσιών	0,2
Μη καθορισμένοι	-13,2

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βουλγαρίας

Πίνακας 5: Ροές ΑΞΕ ανά χώρα - ετήσια δεδομένα (εκ. €)

	Χώρες	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
1	Ελβετία	129,5	85,4	-69,3	145,3	-73,8	114,5	-600,3	-227,3	479,3	803,7
2	Αυστρία	-213,4	372,3	28,4	-30,3	-206,4	132,7	443,6	283,6	476,7	458,4
3	Ολλανδία	303,2	336,6	130,9	1027,9	-32,8	329,7	766,5	-100,7	155,7	438,1
4	Βέλγιο	41,8	32,6	75,3	6,8	138,0	57,3	-4,6	231,9	149,2	361,6
5	Ουγγαρία	30,3	15,3	-52,7	0,6	583,2	45,9	179,9	223,1	215,3	354,9
6	Λουξεμβούργο	-141,3	41,8	-39,5	-14,8	-220,1	98,2	640,5	585,1	-108,0	172,0
7	Ιταλία	77,7	63,8	174,5	92,3	14,3	52,5	146,1	225,3	203,0	164,4
8	Ρωσία	126,6	29,9	-42,2	54,8	-51,9	155,4	45,6	-277,1	-82,1	158,4
9	Μάλτα	-30,3	25,9	-26,8	130,8	140,5	-23,0	-60,2	-13,0	155,1	126,5
10	Κύπρος	74,3	-132,1	64,9	32,4	-66,6	65,1	127,6	-12,4	307,8	112,3
11	Γερμανία	-81,1	161,5	285,7	158,7	230,8	169,3	318,0	275,2	225,2	91,9

2

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

12	Τουρκία	45,1	90,5	66,6	73,5	24,1	-5,7	110,2	76,3	32,6	91,3
13	Πολωνία	11,9	12,0	- 14,0	-63,4	16,6	51,0	34,9	58,6	21,6	86,6
14	Ουκρανία	-2,7	16,5	2,5	-4,9	10,5	3,9	-83,5	22,3	37,5	82,6
15	Τσεχία	- 36,9	33,1	21,8	48,7	- 22,8	-6,8	23,2	-70,9	-54,8	62,7
16	Ελλάδα	5,7	92,9	53,5	16,0	127, 1	104, 1	73,2	213,7	-22,2	60,9
17	Σουηδία	15,9	23,5	49,6	24,6	57,1	45,6	43,2	106,4	24,5	48,0
18	Λιχτενστάιν	- 38,6	30,1	33,2	-10,3	46,1	23,1	-4,9	22,9	44,2	20,4
19	Γαλλία	79,2	47,6	115, 2	23,8	128, 1	- 358, 6	1,3	44,7	209, 5	17,5

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βουλγαρίας (BNB)

Πίνακας 6: Απόθεμα ΑΞΕ ανά χώρα - ετήσια δεδομένα (εκ. €)

	Χώρες	201 4	2015	201 6	2017	201 8	201 9	2020	2021	2022	2023
1	Ελβετία	129, 5	85,4	- 69,3	145,3	- 73,8	114, 5	-600,3	-227,3	479, 3	803,7
2	Αυστρία	- 213, 4	372, 3	28,4	-30,3	- 206, 4	132, 7	443,6	283,6	476, 7	458,4
3	Ολλανδία	303, 2	336, 6	130, 9	1027, 9	- 32,8	329, 7	766,5	-100,7	155, 7	438,1
4	Βέλγιο	41,8	32,6	75,3	6,8	138, 0	57,3	-4,6	231,9	149, 2	361,6
5	Ουγγαρία	30,3	15,3	- 52,7	0,6	583, 2	45,9	179,9	223,1	215, 3	354,9
6	Λουξεμβούρ γο	- 141, 3	41,8	- 39,5	-14,8	- 220, 1	98,2	640,5	585,1	- 108, 0	172,0
7	Ιταλία	77,7	63,8	174, 5	92,3	14,3	52,5	146,1	225,3	203, 0	164,4
8	Ρωσία	126,	29,9	-	54,8	-	155,	45,6	-277,1	-82,1	158,4

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

		6		42,2		51,9	4				
9	Μάλτα	- 30,3	25,9	- 26,8	130,8	140, 5	- 23,0	-60,2	-13,0	155, 1	126,5
10	Κύπρος	74,3	- 132, 1	64,9	32,4	- 66,6	65,1	127,6	-12,4	307, 8	112,3
11	Γερμανία	- 81,1	161, 5	285, 7	158,7	230, 8	169, 3	318,0	275,2	225, 2	91,9
12	Τουρκία	45,1	90,5	66,6	73,5	24,1	-5,7	110,2	76,3	32,6	91,3
13	Πολωνία	11,9	12,0	- 14,0	-63,4	16,6	51,0	34,9	58,6	21,6	86,6
14	Ουκρανία	-2,7	16,5	2,5	-4,9	10,5	3,9	-83,5	22,3	37,5	82,6
15	Τσεχία	- 36,9	33,1	21,8	48,7	- 22,8	-6,8	23,2	-70,9	-54,8	62,7
16	Ελλάδα	5,7	92,9	53,5	16,0	127, 1	104, 1	73,2	213,7	-22,2	60,9
17	Σουηδία	15,9	23,5	49,6	24,6	57,1	45,6	43,2	106,4	24,5	48,0
18	Λιχτενστάιν	- 38,6	30,1	33,2	-10,3	46,1	23,1	-4,9	22,9	44,2	20,4
19	Γαλλία	79,2	47,6	115, 2	23,8	128, 1	- 358, 6	1,3	44,7	209, 5	17,5

Πηγή: Κεντρική Τράπεζα Βουλγαρίας (BNB)

1.4. Εργατικό δυναμικό

Σύμφωνα με τα τελευταία στατιστικά στοιχεία, το 2023 το εργατικό δυναμικό στη Βουλγαρία αποτελούνταν από 3 εκατομμύρια άτομα - 53% άνδρες και 47% γυναίκες. Η πλειοψηφία του εργατικού δυναμικού (89%) έχει ολοκληρώσει κάποιας μορφής ανώτερη ή δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Πίνακας 7: Εργατικό δυναμικό στη Βουλγαρία

	χιλιάδες				
	2019	2020	2021	2022	2023
Σύνολο (15 και πάνω)	3376	3290	3248	3291	3064
Εργατικό δυναμικό (15-64 ετη)	3276	3190	3155	3191	2951
Ανά φύλο					
Αρρεν	1755	1714	1689	1698	1560
Θήλυ	1521	1477	1466	1493	1392
Ανά επίπεδο εκπαίδευσης					
Τριτοβάθμια	1030	1053	1028	1032	979
Ανώτερη δευτεροβάθμια	1895	1831	1757	1792	1660

Γραφείο Οικονομικών & Εμπορικών Υποθέσεων Σόφιας

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Κατώτερη δευτεροβάθμια	372	337	314	317	267
Πρωτοβάθμια	78	70	58	50	45

Πηγή: Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο

Το 2023, το ποσοστό απασχόλησης ήταν 70,7%, από 70,6% το 2022. Ο αριθμός των εργαζομένων μειώθηκε κατά 219 χιλιάδες άτομα και ανήλθε σε 2,8 εκατομμύρια. Το μεγαλύτερο μερίδιο των εργαζομένων βρίσκεται σε ιδιωτικές επιχειρήσεις - 68,3%, ακολουθούν οι εργαζόμενοι στο δημόσιο τομέα - 20,4% και οι αυτοαπασχολούμενοι - 6,8%.

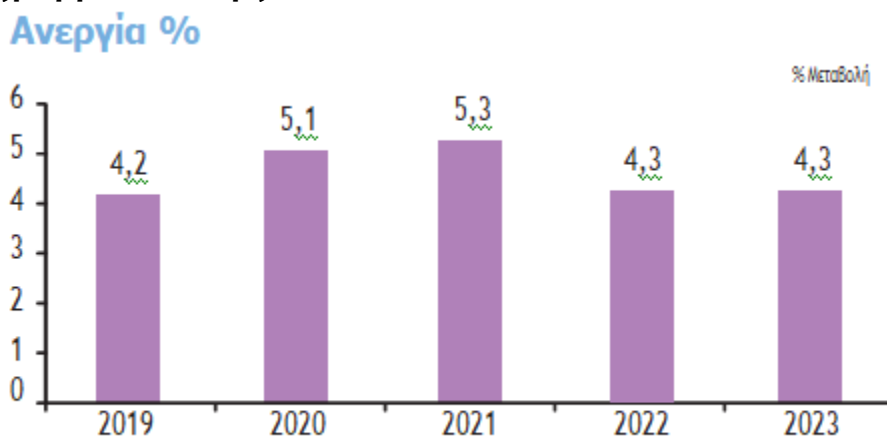
Πίνακας 8: Ποσοστό απασχόλησης στη Βουλγαρία

	2019	2020	2021	2022	2023
Ποσοστό απασχόλησης (15-64 ετη), %	70,1	68,5	68,1	70,6	70,7
Συνολική απασχόληση	3233	3122	3077	3151	2932
Εργοδότες	115	112	113	121	120
Αυτοαπασχολούμενοι	215	215	208	212	198
Εργαζόμενοι					
Σε ιδιωτικές επιχειρήσεις	2199	2091	2080	2170	2003
Σε δημόσιες επιχειρήσεις	684	685	658	631	598
Σε οικογενειακές επιχειρήσεις	20	19	18	17	13

Πηγή: Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο

Η ανεργία παραμένει στο ιστορικό χαμηλό του 4,3% το 2023 και αναμένεται να συνεχίσει να μειώνεται. Λόγω των εξαιρετικά χαμηλών ποσοστών ανεργίας στη χώρα και της συμπερίληψης μέτρων για τη διατήρηση των θέσεων εργασίας, ο αντίκτυπος της COVID 19 είναι λιγότερο αισθητός.

Διάγραμμα 9: Ανεργία σε %

Πηγή: Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο

Το 2023, το μέσο κόστος εργασίας ανά ώρα στη Βουλγαρία (9,3 ευρώ) ήταν σχεδόν κατά 3,5 φορές χαμηλότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο (31,8 ευρώ). Το 2023, το μέσο κόστος εργασίας ανά ώρα υπολογίστηκε σε 31,8 ευρώ στην ΕΕ και σε 35,6 ευρώ στην Ευρωζώνη. Το 2023, ο μέσος μηνιαίος μισθός των εργαζομένων στη Βουλγαρία αυξήθηκε στα 1016 ευρώ, σημειώνοντας σημαντική ονομαστική αύξηση της τάξεως του 14,2%.

2. ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Ίδρυση και λειτουργία εταιρείας στη Βουλγαρία

Το κύριο σώμα της βουλγαρικής εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τον τύπο, τη δομή και διαχείριση και τις απαιτήσεις για την ίδρυση εταιρικών οντοτήτων περιλαμβάνεται στον Εθνικό Εμπορικό Νόμο του έτους 1991. Ο Νόμος περί εμπορικού μητρώου ρυθμίζει τις απαιτήσεις και τη διαδικασία εγγραφής κάθε συγκεκριμένου τύπου εμπορικής εταιρείας ή υποκαταστήματος σε ένα κεντρικό ηλεκτρονικό μητρώο εταιρειών που λειτουργεί βάσει της βουλγαρικής νομοθεσίας καθώς και τις μεταβολές στο εμπορικό καθεστώς αυτών των εταιρειών. Επιπρόσθετη σχετική πρωτογενής νομοθεσία η οποία ρυθμίζει συγκεκριμένα εταιρικά θέματα, περιλαμβάνει το Νόμο περί φόρου εισοδήματος εταιρειών του 2006, τον νόμο περί ΦΠΑ του 2006, το Νόμο περί προώθησης επενδύσεων του 1997, το Νόμο περί καταχώρησης στην υπηρεσία BULSTAT του 2005, τον Κώδικα Κοινωνικής Ασφάλισης του 1999, τον Κώδικα διαδικασίας φορολόγησης και κοινωνικής ασφάλισης του 2005 και το Νόμο περί προστασίας προσωπικών δεδομένων του 2002.

Σύμφωνα με την εθνική σχετική νομοθεσία, αλλοδαποί υπήκοοι δύνανται να κατέχουν έως και το 100% του κεφαλαίου μιας βουλγαρικής εταιρείας.

Νομικές Μορφές Εταιρειών

Οι επιχειρήσεις στη Βουλγαρία μπορούν να έχουν τις ακόλουθες οργανωτικές μορφές: 1) **Ατομική επιχείρηση** (sole trader), 2) **Εμπορική εταιρεία** (trading company), 3) **Εταιρεία χαρτοφυλακίου** (holding company), 4) **Υποκατάστημα** (branch office) και 5) **Γραφείο εμπορικού αντιπροσώπου** (commercial representation).

Οι εμπορικές εταιρείες, ειδικότερα, αποτελούν σύμπραξη δύο ή περισσότερων ατόμων για την πραγματοποίηση εμπορικών συναλλαγών αξιοποιώντας κοινά εργαλεία. Η βουλγαρική νομοθεσία ορίζει τους ακόλουθους τύπους εμπορικών εταιρειών:

Ομόρρυθμη εταιρεία (Ο.Ε.): σε αυτήν δύνανται να συμμετέχουν τόσο φυσικά και νομικά πρόσωπα. Οι συνεταιίροι έχουν αλληλέγγυα και απεριόριστη ευθύνη για τις υποχρεώσεις της εταιρείας. Το βασικό κεφάλαιο σχηματίζεται κυρίως από τις μετοχικές συνεισφορές των συνεταιριών, αλλά και από τις μετοχικές συνεισφορές σε μετρητά και σε μη χρηματικές εισφορές (κτίρια, καταστήματα,

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

εμπορεύματα, κ.α.), οι οποίες πληρώνονται και καταγράφονται στο βασικό κεφαλαίο και καθίστανται περιουσιακά στοιχεία της εταιρείας. Το βασικό κεφαλαίο της Ο.Ε. αυξάνεται μέσω: ένταξης νέων συνεταιίρων, κεφαλαιοποίησης ενός μέρους από τα κέρδη (μετά από τη φορολογία), συσσώρευσης των αποθεμάτων και μετασηματισμού των σε βασικό κεφαλαίο. Το βασικό κεφαλαίο μιας Ο.Ε. μειώνεται όταν: ένας συνεταιίρος εγκαταλείπει την εταιρεία ή κατόπιν ζημίας.

Ετερόρρυθμη εταιρεία (Ε.Ε.): ιδρύεται κατόπιν υπογραφής σύμβασης μεταξύ δύο ή περισσότερων προσώπων που έχουν σκοπό να εμπορευούνται με εταιρική επωνυμία, καθώς ένας ή περισσότεροι από τους συνεταιίρους έχουν αλληλέγγυα και απεριόριστη ευθύνη για τις υποχρεώσεις της εταιρείας, ενώ οι υπόλοιποι ευθύνονται μέχρι του ποσού της εισφοράς τους. Η διοίκηση και η αντιπροσώπευση ασκούνται από τους εταίρους με απεριόριστη ευθύνη. Το βασικό κεφαλαίο της Ε.Ε. σχηματίζεται από τις εισφορές των εταίρων απεριόριστης και περιορισμένης ευθύνης. Το ύψος εισφορών των εταίρων περιορισμένης ευθύνης καταγράφεται στο καταστατικό, ενώ οι εταίροι απεριόριστης ευθύνης συμμετέχουν με τουλάχιστον 1/10 από το κεφαλαίο της Ε.Ε. Με αυτό τον τρόπο το βασικό κεφαλαίο της Ε.Ε. αποτελείται από δυο μέρη:

- **το βασικό κεφαλαίο εταίρων περιορισμένης ευθύνης**
- **το βασικό κεφαλαίο εταίρων απεριόριστης ευθύνης**

Οι πιο διαδεδομένες μορφές εταιρικής οργάνωσης, στην Βουλγαρία, είναι η Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (ΟΟD) και η Ανώνυμη Εταιρεία(ΑD) :

- 1 **Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης (ΟΟD):** δύναται να συσταθεί από ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα τα οποία ευθύνονται για τις εταιρικές υποχρεώσεις με τις εισφορές τους στο κεφαλαίο της εταιρείας. Οι μέτοχοι σε μια ΕΠΕ δύναται να είναι Βούλγαροι υπήκοοι ή / και αλλοδαπά φυσικά και νομικά πρόσωπα. Κάθε συνεταιίρος έχει το δικαίωμα συμμετοχής στα κέρδη ανάλογα με την προσωπική του εισφορά στο κεφαλαίο της εταιρείας. Το βασικό κεφαλαίο της Ε.Π.Ε. σχηματίζεται στην ίδρυσή της.
 - 1.1 ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο 2 lev (€ 1). Οι μέτοχοι δύναται να κάνουν εισφορές σε χρήμα και σε είδος Η συνεισφορά σε είδος υπόκειται σε υποχρεωτική αξιολόγηση από τρεις ανεξάρτητους εμπειρογνώμονες οι οποίοι διορίζονται από τη Βουλγαρική Υπηρεσία Εμπορικού Μητρώου.
 - 1.2 δύναται να είναι και μονοπρόσωπη (ΕΟΟD) όταν συστήνεται από ένα φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δηλαδή όταν αυτό το πρόσωπο είναι μοναδικός ιδιοκτήτης του κεφαλαίου. Η αρμοδιότητα της Γενικής Συνέλευσης των Εταίρων (ΓΣΕ) αποφασίζεται από τον μοναδικό ιδιοκτήτη του κεφαλαίου.

- 1.3 Η εταιρεία περιορισμένης ευθύνης είναι η πιο δημοφιλής μορφή εμπορικής δραστηριότητας λόγω της απαίτησης για ελάχιστο κεφάλαιο των 2 λέβα, της περιορισμένης ευθύνης των συνεργατών έως το ποσό του κεφαλαίου της εταιρείας και της απλοποιημένης δομής εταιρικής διαχείρισης. Τα εταιρικά μερίδια (μετοχές) μπορούν να μεταβιβαστούν και να κληρονομηθούν. Η μεταβίβαση μεριδίου εταιρείας σε τρίτους απαιτεί την προηγούμενη έγκριση της Γενικής Συνέλευσης. Η μεταβίβαση ενός μεριδίου εταιρείας γίνεται με συμβολαιογραφική πράξη (συμβόλαιο μεταβίβασης) και εγγράφεται στο εμπορικό μητρώο.
- 1.4 Η δομή διαχείρισης μιας ΕΠΕ αποτελείται από: Γενική συνέλευση των μετόχων και έναν ή περισσότερους διευθυντές που διαχειρίζονται και εκπροσωπούν την εταιρεία ενώπιον τρίτων.
- 1.5 Ο διευθυντής δύναται να είναι μέτοχος, ενώ δεν υφίστανται περιορισμοί στο διορισμό αλλοδαπών προσώπων ως διαχειριστών μιας βουλγαρικής ΕΠΕ.
- 2 **Ανώνυμη Εταιρεία (ΑΕ):** Το κεφάλαιο της ΑΕ κατανέμεται σε μετοχές. Η εταιρεία ευθύνεται έναντι των πιστωτών της με την περιουσία της. Δύναται να ιδρυθεί από ένα ή περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα και η εμπορική της επωνυμία θα πρέπει να είναι μοναδική για τη Βουλγαρία. Τουλάχιστον το 25% του μετοχικού της κεφαλαίου θα πρέπει να έχει εκδοθεί προκειμένου να ξεκινήσει η διαδικασία εγγραφής στο Εμπορικό Μητρώο.
 - 2.1 ελάχιστο απαιτούμενο κεφάλαιο 50.000 λέβα (περίπου € 26.000)
 - 2.2 δύναται να είναι και μονοπρόσωπη (ΕΑΔ)
 - 2.3 Χαρακτηριστικό της ανώνυμης εταιρείας είναι η έλλειψη προσωπικής συμμετοχής των μετόχων στη δραστηριότητα της εταιρείας, καθώς και των κανονιστικά καθορισμένων περιορισμών σχετικά με τη μεταβίβαση μετοχών. Η δομή εταιρικής διαχείρισης μιας ανώνυμης εταιρείας αποτελείται από: τη Γενική συνέλευση των μετόχων, το Διοικητικό Συμβούλιο (σύστημα διαχείρισης ενός επιπέδου) ή εποπτικό συμβούλιο και διοικητικό συμβούλιο (στην περίπτωση συστήματος διαχείρισης δύο επιπέδων)
 - 2.4 Δεν υφίστανται περιορισμοί στο διορισμό αλλοδαπών προσώπων ως διαχειριστών μιας βουλγαρικής ΑΕ

- 2.5 Ο χρόνος που απαιτείται για την εγγραφή ή τη διαγραφή στο Εμπορικό μητρώο είναι το τέλος της πρώτης εργάσιμης ημέρας μετά την κατάθεση των απαιτούμενων εγγράφων. Σε αιτήματα εγγραφής νέων περιπτώσεων, οι καταχωρητές υποχρεούνται να ενεργούν αμέσως.

Λοιπές μορφές εταιρικής οργάνωσης:

- **Υποκατάστημα (Branch Office):** νομική οντότητα που έχει το δικαίωμα να ασκεί εμπορική δραστηριότητα σύμφωνα με την εθνική του νομοθεσία δύναται να προβεί σε καταχώριση «υποκαταστήματος» στο Εμπορικό Μητρώο. Το υποκατάστημα δεν θεωρείται ξεχωριστή νομική οντότητα. Το υποκατάστημα δεν απαιτείται να έχει καταβεβλημένο κεφάλαιο ή ξεχωριστά διοικητικά όργανα. Τα περιουσιακά στοιχεία και οι υποχρεώσεις του θεωρούνται τα περιουσιακά στοιχεία και οι υποχρεώσεις του εμπόρου.
- **Γραφείο εμπορικού αντιπροσώπου (commercial representation):** Τα αλλοδαπά πρόσωπα που έχουν το δικαίωμα να ασκούν εμπορική δραστηριότητα σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία μπορούν να ανοίξουν εμπορικές αντιπροσωπείες στη Βουλγαρία. Οι εμπορικές αντιπροσωπείες είναι καταχωρημένες στο Βουλγαρικό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο. Η εμπορική εκπροσώπηση δεν είναι ξεχωριστή νομική οντότητα και δεν μπορεί να ασκήσει οικονομική δραστηριότητα. Έτσι, μια εμπορική αντιπροσωπεία στοχεύει στο να πραγματοποιεί μη κερδοσκοπικές δραστηριότητες, όπως διοργάνωση εκδηλώσεων προώθησης, εκθέσεων ή επιδείξεων, προγραμμάτων εκπαίδευσης / κατάρτισης και διαφήμισης προϊόντων ή υπηρεσιών. Σε αντίθεση με τις εμπορικές εταιρείες και τα υποκαταστήματα ξένων εμπορικών εταιρειών, ένα Γραφείο εμπορικού αντιπροσώπου μιας ξένης εταιρείας ιδρύεται μέσω εγγραφής στο Εμπορικό Μητρώο στο Βουλγαρικό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο και υπόκειται σε δευτερεύουσα εγγραφή στο Μητρώο BUSLTAT, ένα ενιαίο εθνικό διοικητικό μητρώο που επίσης τηρείται από την Υπηρεσία Εμπορικού Μητρώου σύμφωνα με το νομικό κείμενο «BULSTAT Register Act» του έτους 2005. Αυτή η δευτερεύουσα εγγραφή του χρησιμεύει ως φορολογική, ασφαλιστική και στατιστική εγγραφή.

Μεγαλύτερο ύψος κεφαλαίου (ελάχιστου) απαιτείται για την ίδρυση :

- i. **Εταιρειών επενδύσεων**
- ii. **Τραπεζών:** 10 εκατ. λέβα (€ 5 εκατ.)
- iii. **Ασφαλιστικών εταιρειών:** 2 – 6 εκατ. λέβα (€1-3 εκατ.)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Όλοι οι ανωτέρω τύποι εμπορικών εταιρειών αναγνωρίζονται ως ξεχωριστά νομικά πρόσωπα. Ανεξάρτητα από την εθνικότητα των ιδρυτών της, κάθε εταιρεία που είναι εγγεγραμμένη στη Βουλγαρία λογίζεται ως βουλγαρική νομική οντότητα και οφείλει να διέπεται σύμφωνα από τους ισχύοντες εθνικούς βουλγαρικούς νόμους και κανονισμούς. Ο χρόνος που απαιτείται για την είσοδο ή τη διαγραφή και την ανακοίνωση εγγράφων στο Εμπορικό Μητρώο είναι μόλις τρεις εργάσιμες ημέρες από την παραλαβή των αιτήσεων, εκτός εάν ο νόμος ορίζει διαφορετικά.

Παρόλο που μια τοπική εταιρεία ή ένα υποκατάστημα πρέπει να καταχωρήσει το πεδίο δραστηριοτήτων της, έχει την ελευθερία να διεξάγει κάθε είδους δραστηριότητες που δεν απαγορεύονται από το νόμο, ακόμη και αν αυτές δεν περιλαμβάνονται ρητώς στο καταχωρισμένο πεδίο δραστηριοτήτων της. Όταν απαιτείται η χορήγηση ειδικής άδειας δυνάμει ειδικών νόμων για την εκτέλεση συγκεκριμένης δραστηριότητας, η δραστηριότητα αυτή δύναται να εκτελεστεί κατόπιν λήψης της άδειας αυτής. Για παράδειγμα, οι δραστηριότητες που υπόκεινται σε καθεστώς αδειοδότησης περιλαμβάνουν τραπεζικές συναλλαγές, ασφάλιση, τυχερά παιχνίδια, εμπορία φαρμάκων, εμπορία προϊόντων καπνού κλπ.

Χρήσιμες πληροφορίες για την ίδρυση εταιρείας στη Βουλγαρία

- Το κόστος σύστασης εταιρείας στη Βουλγαρία ανέρχεται συνολικά περίπου στα € 500-600 (συνυπολογίζεται η μετάφραση των σχετικών εγγράφων στην αγγλική).
- Εάν ο ιδιοκτήτης της νέας εταιρείας είναι φυσικό πρόσωπο, τότε τα έξοδα μετάφρασης του διαβατηρίου του είναι ελάχιστα.
- Εάν ο ιδιοκτήτης της νέας εταιρείας είναι νομικό πρόσωπο, απαιτούνται επικυρωμένα αντίγραφα του πιστοποιητικού προσωρινής κατάστασης και του καταστατικού λειτουργίας της μητρικής εταιρείας. Σε περίπτωση που η νέα εταιρεία είναι θυγατρική της ελληνικής εταιρείας, θα πρέπει να είναι επίσημα μεταφρασμένα στη βουλγαρική γλώσσα.
- Οι ενδιαφερόμενοι δύνανται να ορίσουν εκπρόσωπό τους (κατά προτίμηση δικηγόρο), ο οποίος αναλαμβάνει να κατοχυρώσει την επωνυμία της εταιρείας και να τους εκπροσωπεί στις τράπεζες και τις βουλγαρικές αρχές. Συνιστάται η φυσική παρουσία του ενδιαφερόμενου στη Βουλγαρία για την υπογραφή του σχετικού συμβολαιογραφικού πληρεξουσίου και την παρακολούθηση της όλης διαδικασίας.
- Η τράπεζα εκδίδει πιστοποιητικό για την κατάθεση του αρχικού κεφαλαίου, που μαζί με τα υπόλοιπα δικαιολογητικά, υποβάλλονται στην υπηρεσία εμπορικού μητρώου, καθώς και στην Εθνική Υπηρεσία Εισοδημάτων (δηλαδή την Εφορία).

- Βάσει της βουλγαρικής νομοθεσίας δεν είναι υποχρεωτική η εγγραφή σε κάποια επαγγελματική Ένωση ή Επιμελητήριο.
- Εκτός από τις ΑΕ & ΕΠΕ, η βουλγαρική νομοθεσία αναγνωρίζει και ορισμένες πρόσθετες οργανωτικές μορφές για την άσκηση επιχείρησης όπως (α) ο ατομικός έμπορος (sole trader), (β) η επιχείρηση holding, (γ) το παράρτημα, (δ) το γραφείο εμπορικού αντιπροσώπου και (ε) η συνεργατική επιχείρηση (cooperative). Κατά κανόνα, όμως, προτιμώνται οι ΑΕ και ΕΠΕ, λόγω της απλής διαδικασίας ίδρυσής τους και του χαμηλού κόστους, αλλά και διότι στις ως άνω μορφές επιχείρησης η προσωπική ευθύνη των εταιρών/εμπόρων είναι απεριόριστη.
- Η διαδικασία εγγραφής ποικίλλει ανάλογα με τον τύπο της εταιρείας που πρόκειται να εγγραφεί. Ενώ για παράδειγμα η εγγραφή μιας ΑΕ (καθώς και μιας ΕΠΕ) διαρκεί περίπου έως και πέντε εργάσιμες ημέρες από την κατάθεση των σχετικών εγγράφων, η εγγραφή υποκαταστήματος μιας αλλοδαπής εταιρείας διαρκεί περίπου δύο εβδομάδες. Η εγγεγραμμένη εταιρεία ή υποκατάστημα γίνεται ικανό νομικό πρόσωπο από την ημερομηνία εγγραφής της στο Εμπορικό Μητρώο.

Διαδικασία ίδρυσης εταιρείας

Όλοι οι επενδυτές, τοπικοί και αλλοδαποί, που επιθυμούν να ιδρύσουν μια εταιρεία στη Βουλγαρία, υπόκεινται στα ίδια βήματα και κανονισμούς αναφορικά με τη διαδικασία ίδρυσής της. Οι ξένοι επενδυτές θα πρέπει επίσης να πληρούν τις προϋποθέσεις για την απόκτηση θεώρησης και την υποβολή αίτησης διαμονής όταν σκοπεύουν να παραμείνουν στη χώρα για μεγαλύτερες περιόδους προκειμένου να διευθύνουν την επιχείρηση.

Η διαδικασία δημιουργίας εταιρειών έχει απλοποιηθεί στη Βουλγαρία προκειμένου να διευκολυνθεί η ενσωμάτωση της επιχείρησης και προκειμένου να παρασχεθούν οι λεγόμενες υπηρεσίες «one-stop-shop» που επιτρέπουν την επίτευξη γρήγορης ενσωμάτωσης. Η διαδικασία για την ίδρυση εταιρείας είναι απλή και περιλαμβάνει τα ακόλουθα στάδια:

- Ορισμός τύπου εταιρείας
- Επιλογή / «Κράτηση» Επωνυμίας εταιρείας: Υπάρχουν πολλές απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται κατά την επιλογή της επωνυμίας της εταιρείας. Ο μελλοντικός ιδιοκτήτης της εταιρείας πρέπει να επιλέξει και προτείνει τουλάχιστον τρεις επωνυμίες, μια κύρια επωνυμία και δύο εναλλακτικές ώστε να αποφύγει το ενδεχόμενο να μην είναι διαθέσιμη η κύρια. Η «κράτηση» εμπορικής επωνυμίας είναι μια σχετικά απλή διαδικασία η οποία επιτρέπει την ταχύτερη δυνατή ίδρυση εταιρείας στη Βουλγαρία.
- Οι ενδιαφερόμενοι δύνανται να ορίσουν εκπρόσωπό τους (κατά προτίμηση δικηγόρο), ο οποίος αναλαμβάνει να κατοχυρώσει την επωνυμία της εταιρείας και να την εκπροσωπεί στις τράπεζες και στις

- βουλγαρικές αρχές. Συνιστάται η φυσική παρουσία του ενδιαφερόμενου στη Βουλγαρία για την υπογραφή του πληρεξουσίου ενώπιον συμβολαιογράφου και την παρακολούθηση της όλης διαδικασίας. Εάν δε ο ενδιαφερόμενος μεταβεί στη Βουλγαρία, ο αρμόδιες αρχές θα ζητήσουν, επιπροσθέτως, δείγμα της υπογραφής του επικυρωμένο από συμβολαιογράφο στην Ελλάδα.
- Προετοιμασία και επικύρωση του Καταστατικού της εταιρείας: τα συστατικά έγγραφα της εταιρείας συντάσσονται σύμφωνα με τον ισχύοντα Νόμο και παρουσία συμβολαιογράφου (εξειδικευμένα δικηγορικά γραφεία δύνανται επ' αμοιβή να παράσχουν βοήθεια / υποστήριξη σε περίπτωση που δεν είναι δυνατή η φυσική παρουσία στη χώρα). Το καταστατικό, το οποίο εγκρίνεται πριν από την εγγραφή της εταιρείας, πρέπει να περιλαμβάνει τα στοιχεία εκείνα, τα οποία κρίνονται υποχρεωτικά για την συγκεκριμένη μορφή εταιρείας, σύμφωνα με το βουλγαρικό δίκαιο. Λοιπά συστατικά έγγραφα που απαιτούνται, περιλαμβάνουν τα πρακτικά της συνεδρίασης των μετόχων και τα στοιχεία ταυτοποίησης μαζί με τα δείγματα υπογραφών των διευθυντικών στελεχών της εταιρείας.
 - Κατάθεση του μετοχικού κεφαλαίου: το ελάχιστο μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας κατατίθεται σε εταιρικό τραπεζικό λογαριασμό που ανοίγεται στο όνομα της νομικής οντότητας.
 - Υποβολή του εντόπου αίτησης στο **Βουλγαρικό Εμπορικό Μητρώο**: η φόρμα εγγραφής, τυχόν ισχύοντα τέλη εγγραφής και τα έγγραφα που προετοιμάστηκαν στο προηγούμενο βήμα υποβάλλονται στο Εμπορικό Μητρώο που διαχειρίζεται η αντίστοιχη Υπηρεσία Εμπορικού Μητρώου που υπάγεται στο Β/Υπουργείο Δικαιοσύνης. Το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την ολοκλήρωση όλων των διαδικασιών μέχρι την τελική εγγραφή της εταιρείας στο μητρώο υπολογίζεται σε περίπου 1 μήνα. Μετά την one-stop εγγραφή στο εμπορικό μητρώο, η εταιρεία λαμβάνει έναν εξειδικευμένο κωδικό (Unified Identification Code - ΕΙΚ), ο οποίος εξυπηρετεί κάθε δημόσιο σκοπό (κοινωνικοασφαλιστικό, στατιστικό, φορολογικό κτλ.) και δεν απαιτείται πλέον καμία επιπρόσθετη εγγραφή (π.χ. στο Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο). Τα ως άνω δεν ισχύουν για τα γραφεία εμπορικού αντιπροσώπου ξένης εταιρείας, τα όποια οφείλουν να εγγράφονται εκτός από το εμπορικό μητρώο και στο Εθνικό Στατιστικό Ινστιτούτο για στατιστικούς, φορολογικούς και κοινωνικοασφαλιστικούς λόγους.
 - Εγγραφή για σκοπούς ΦΠΑ: Η εγγραφή ΦΠΑ είναι υποχρεωτική στη Βουλγαρία για εταιρείες που υπερβαίνουν το όριο ελάχιστου

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

απαιτούμενου κεφαλαίου των 50.000 λέβα σε περίοδο 12 μηνών. Άλλα όρια δύνανται να ισχύουν για ενδοκοινοτικές εξαγορές.

- Εγγραφή υπαλλήλων της οντότητας για σκοπούς κοινωνικής ασφάλισης: οι εισφορές κοινωνικής ασφάλισης είναι υποχρεωτικές στη Βουλγαρία και οι εταιρείες οφείλουν να πραγματοποιήσουν εγγραφή για το σκοπό αυτό μόλις προσλάβουν υπαλλήλους.

Κατά την εγγραφή στο Εμπορικό Μητρώο, οι επιχειρηματίες θα πρέπει να καταβάλλουν ένα σύνολο αμοιβών για την ίδια την υποβολή της αίτησης και για την «κράτηση» (reservation) της επωνυμίας της εταιρείας (σε αυτήν την περίπτωση η χρέωση είναι χαμηλότερη εάν η αίτηση υποβληθεί ηλεκτρονικά).

Από την ημερομηνία υποβολής των δικαιολογητικών, ο απαιτούμενος χρόνος για την έκδοση της απόφασης για την έναρξη της νέας εταιρείας αντιστοιχεί σε περίπου 7-8 εργάσιμες ημέρες (για τη Σόφια - για άλλες πόλεις πιθανόν το απαιτούμενο διάστημα να είναι συντομότερο).

Οι εταιρείες στη Βουλγαρία θα πρέπει να λάβουν τις σχετικές ειδικές άδειες κατοχής και χρήσης (permits and licenses) για τη λειτουργία τους μετά την εγγραφή τους. Η απαίτηση αυτή ισχύει κυρίως για τις επιχειρήσεις που ασχολούνται με κατασκευαστικές και οικοδομικές δραστηριότητες αλλά και για άλλους τύπους επιχειρήσεων.

Σύμφωνα με τον Βουλγαρικό Εμπορικό Κώδικα, ξένοι επενδυτές δύνανται να συστήσουν μια επιχείρηση στη Βουλγαρία, όπως και κάθε άλλος τοπικός επενδυτής. Δεν υπάρχουν ειδικές απαιτήσεις κατά το άνοιγμα μιας εταιρείας στη Βουλγαρία, με εξαίρεση την ίδρυση μιας Ανώνυμης Εταιρείας. Το ελάχιστο μετοχικό κεφάλαιο για τη σύσταση μιας Ανώνυμης Εταιρείας είναι 50.000 BGN (€ 25.000) και η απαίτηση μετοχικού κεφαλαίου αυξάνεται σε 100.000 BGN (€ 50.000) εάν η εταιρεία είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο. Οι Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (ΟΟΔ) δύνανται να έχουν μόνο έναν μέτοχο και έναν διευθυντή, ενώ οι Ανώνυμες Εταιρείες πρέπει να έχουν τουλάχιστον δύο μετόχους και ένα Διοικητικό Συμβούλιο.

Όσον αφορά στις απαιτήσεις για ξένους επενδυτές, οι επιχειρηματίες από κ-μ της ΕΕ δεν χρειάζονται θεώρηση για να παραμείνουν στη Βουλγαρία. Δύνανται να εισέλθουν στη χώρα χρησιμοποιώντας την ταυτότητα ή το διαβατήριό τους και να παραμείνουν για περίοδο το πολύ 3 μήνες, διάστημα που στις περισσότερες περιπτώσεις είναι αρκετό για ιδιοκτήτες ξένων εταιρειών ώστε να διαχειρισθούν την αρχική φάση λειτουργίας της επιχείρησής τους. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών υπόκεινται στις γενικές απαιτήσεις θεώρησης που ισχύουν και σε άλλες χώρες της ΕΕ, ωστόσο, οι επενδυτές στη Βουλγαρία από αυτές τις χώρες δύνανται να

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

επωφεληθούν από το καθεστώς μονίμου κατοίκου όταν επενδύουν ένα σημαντικό ποσό σε μετοχές, όταν γίνονται ιδιοκτήτες περιουσιακών στοιχείων σε Βουλγαρική εταιρεία, ομολόγων, γραμματίων του δημοσίου και άλλων χρηματοοικονομικών εργαλείων.

Καθεστώς Αδειοδοτήσεων

Οι κυριότερες νομοθετικές πράξεις που διέπουν τη διαδικασία έγκρισης-αδειοδότησης κατασκευής στη Βουλγαρία είναι κυρίως ο Νόμος για την Εδαφική Ανάπτυξη ("Territorial Development Act - TDA"), οι Νόμοι "Chamber of Constructors Act", "Chambers of Architects and Engineers in the Project Design Act", "the Development of Black Sea Cost Act" καθώς και σειρά συναφών Διαταγμάτων (Ordinances).

Η έκδοση των κύριων εγγράφων που αφορούν στις διαδικασίες κατασκευής - όπως θεωρήσεις, εγκρίσεις σχεδίων έργου και άδειες κατασκευής (με λίγες εξαιρέσεις) - συνήθως εμπίπτει στην αρμοδιότητα του επικεφαλής αρχιτέκτονα του αντίστοιχου δήμου, έναντι καταβολής τέλους που καθορίζεται από κάθε δημοτική αρχή με βάση το είδος και το μέγεθος των έργων. Όταν τα έργα αφορούν περισσότερους από έναν δήμους ή περισσότερες περιφέρειες, τα έγγραφα αυτά εκδίδονται από τον αντίστοιχο περιφερειάρχη ή από τον Υπουργό Περιφερειακής Ανάπτυξης και Δημοσίων Έργων, αντίστοιχα. Ο Υπουργός Άμυνας ή ο Υπουργός Εσωτερικών εκδίδουν αντίστοιχα τα ίδια έγγραφα σε σχέση με ειδικά έργα που σχετίζονται με την εθνική άμυνα και ασφάλεια.

Ο διοικητικός έλεγχος για την τήρηση και εφαρμογή των σχετικών νόμων και κανονισμών ασκείται από την Εθνική Διεύθυνση Εποπτείας Κατασκευών («NCSD»), καθώς και από τις δημοτικές αρχές. Οι δημοτικές αρχές έχουν εξουσίες που καλύπτουν όλες τις φάσεις της διαδικασίας κατασκευής, συμπεριλαμβανομένης της επιθεώρησης των χώρων και όλων των εγγράφων κατασκευής, έκδοσης υποχρεωτικών οδηγιών σε όλους τους συμμετέχοντες στο έργο, αναστολής εργασιών, επιβολής κυρώσεων, απαγόρευσης πρόσβασης κλπ. Η NCSD δικαιούται, επιπλέον, να εξετάζει προσφυγές κατά οικοδομικών αδειών που έχουν εκδοθεί, να απαγορεύει τη χρήση υλικών, να περιορίζει την υλοποίηση κατασκευαστικών έργων που δεν έχουν τεθεί σε καθεστώς ορθής λειτουργίας και να διατάξει την κατεδάφιση παράνομων κατασκευαστικών έργων.

Για την έκδοση οικοδομικής-κατασκευαστικής άδειας, ο επενδυτής πρέπει να υποβάλει αίτηση στην αντίστοιχη αρχή, συνοδευόμενη από έγγραφα τίτλου ιδιοκτησίας/δικαιώματος κατασκευής, θεώρηση (εάν υπάρχει), προκαταρκτικές συμφωνίες με εταιρείες κοινής ωφέλειας, τρία αντίγραφα του εκτιμώμενου σχεδιασμού του έργου, περιβαλλοντική αξιολόγηση (εάν είναι απαραίτητο), μαζί με τις εγκρίσεις των ελεγκτικών αρχών (εάν υπάρχουν). Σύμφωνα με το «Νόμο για την Εδαφική Ανάπτυξη», η άδεια θα πρέπει να εκδοθεί εντός 7 ημερών από την υποβολή του αιτήματος έκδοσης οικοδομικής άδειας. Ο εγκεκριμένος σχεδιασμός έργου αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της άδειας κατασκευής. Η άδεια λήγει εάν οι εργασίες κατασκευής δεν έχουν ξεκινήσει εντός 3 ετών από την

έκδοσή της ή εάν η κατασκευή «πυρήνα και κελύφους» (core-and-shell construction) δεν έχει ολοκληρωθεί εντός 5 ετών από την έκδοσή της, αλλά μπορεί να αναθεωρηθεί εντός 1 έτους μετά τη λήξη της έναντι πληρωμής 50 % του οφειλόμενου τέλους για πρόσφατα εκδοθείσα άδεια.

Η απόφαση έκδοσης ή άρνησης έκδοσης άδειας κατασκευής από τον επικεφαλής αρχιτέκτονα του δήμου μπορεί να προσβληθεί από τα ενδιαφερόμενα μέρη ενώπιον του περιφερειακού υποκαταστήματος της NCSD, εντός 14 ημερών από την κοινοποίησή της σε αυτά. Ο προσδιορισμός του ποιά είναι τα ενδιαφερόμενα μέρη εξαρτάται από το εύρος του κατασκευαστικού έργου. Τέτοια ενδιαφερόμενα μέρη θα μπορούσαν να είναι, για παράδειγμα, οι ιδιοκτήτες του οικοπέδου όπου υλοποιείται το οικοδομικό έργο ή οι ιδιοκτήτες γειτονικών οικοπέδων. Το περιφερειακό υποκατάστημα της NCSD δικαιούται επίσης να εκτελέσει αυτεπάγγελτο έλεγχο της εκδοθείσας άδειας κατασκευής εντός 7 ημερών από την γνωστοποίηση έκδοσής της στα ενδιαφερόμενα μέρη. Οι οικοδομικές άδειες που έχουν τεθεί σε ισχύ δεν δύνανται να καταργηθούν.

Μεταβολές στο σχεδιασμό του έργου μετά την έκδοση της άδειας κατασκευής επιτρέπονται μόνο εάν δεν είναι ουσιαστικές και αντικατοπτρίζονται στην τεκμηρίωση με την επισήμανση “όπως κατασκευάστηκε” (“as-built”). Ουσιαστικές μεταβολές ως προς τον σχεδιασμό του έργου όπως για παράδειγμα στον τύπο δομής, στα δομικά στοιχεία του έργου, στον τύπο και την τοποθεσία των κοινών εγκαταστάσεων σε κτίρια ή στον τύπο, το επίπεδο ή τη θέση της τεχνικής υποδομής ή των δικτύων μεταφοράς, μπορούν να γίνουν μόνο αφού έχει εγκριθεί ο σχεδιασμός τους και η ουσιαστική αλλαγή έχει καταχωρηθεί στην ήδη εκδοθείσα άδεια κατασκευής.

Οι επιμέρους διαδικασίες που απαιτούνται για την ολοκλήρωση της διαδικασίας έγκρισης-αδειοδότησης **για την κατασκευή και λειτουργία επιχειρηματικής μονάδας ή αποθήκης** στη Βουλγαρία είναι συνολικά 18 και έχουν ως ακολούθως⁴:

1. Λήψη τρέχοντος κτηματολογικού αποσπάσματος από τον Οργανισμό Γεωδαισίας, Χαρτογράφησης και Κτηματογράφησης της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας με έδρα τη Σόφια. Η διαδικασία αυτή συνήθως διαρκεί 1 ημέρα και το κόστος για την ολοκλήρωσή της ανέρχεται περίπου στα 90 BGN (46 ευρώ).
2. Υποβολή αίτησης για έκδοση θεώρησης (VISA) από τον επικεφαλής Αρχιτέκτονα του Δήμου (διάρκεια 3 ημέρες, κόστος 80 BGN (41 ευρώ)).
3. Λήψη απόφασης από τον Διευθυντή της Περιφερειακής Επιθεώρησης Περιβάλλοντος και Υδάτων ότι δεν απαιτείται έλεγχος “Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων” (EIA) για την υλοποίηση του επενδυτικού έργου (διάρκεια 14 ημέρες, κανένα κόστος).

⁴ Οδηγός “Doing Business 2020: Bulgaria”, World Bank Group, <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/b/bulgaria/BGR.pdf>

4. Υπογραφή προκαταρκτικών συμβάσεων με την Υπηρεσία Υδάτων για τη λήψη ειδικής άδειας. Η τελευταία, πραγματοποιεί προκαταρκτική έρευνα και στη συνέχεια εκδίδει μια έκθεση που περιέχει τα απαραίτητα τεχνικά δεδομένα και τις προδιαγραφές για τη σύνδεση με το δίκτυο ύδρευσης (διάρκεια 7 ημέρες, κόστος 600 BGN (306 ευρώ)).
5. Λήψη προκαταρκτικής αξιολόγησης του κτιρίου για τη συμμόρφωσή του με τις απαιτήσεις «ενεργειακής απόδοσης», από αδειοδοτημένη για αξιολογήσεις ιδιωτική εταιρεία (διάρκεια 5 ημέρες, κόστος 2601 BGN (1329 ευρώ)).
6. Μίσθωση εταιρείας εποπτείας κατασκευών για αξιολόγηση του έργου και επίβλεψη κατά την κατασκευή (διάρκεια 7 ημέρες, κόστος 9150 BGN (4678 ευρώ)).
7. Λήψη τελικής έγκρισης κατασκευής από τον επικεφαλής Αρχιτέκτονα του Δήμου (διάρκεια 35 ημέρες, κόστος 10405 BGN (5319 ευρώ)).
8. Λήψη έγκρισης από τη δημοτική αρχή για το άνοιγμα ενός εργοταξίου και τον καθορισμό της γραμμής και του επιπέδου κατασκευής του έργου (διάρκεια 2 ημέρες, κόστος 20 BGN (10,22 ευρώ)).
9. Λήψη έγκρισης ολοκλήρωσης ελέγχου κατασκευής από τη δημοτική αρχή αφού ολοκληρωθεί η κατασκευή του «σκελετού / σφάγιου» (carcass) του κτιρίου (διάρκεια 4 ημέρες, κόστος 1500 BGN (766 ευρώ)).
10. Υπογραφή σύμβασης με τον πάροχο ύδατος και ολοκλήρωση σύνδεσης με το δίκτυο ύδρευσης (διάρκεια 7 ημέρες, κόστος 600 BGN (306 ευρώ)).
11. Πραγματοποίηση γεωδαιτικών μετρήσεων του κτιρίου από αδειοδοτημένη εταιρεία (διάρκεια 7 ημέρες, κόστος 350 BGN (178 ευρώ)).
12. Χαρτογράφηση του κτιρίου στον κτηματολογικό χάρτη και έκδοση πιστοποιητικού εγγραφής από τον αρμόδιο Οργανισμό Γεωδαισίας, Χαρτογράφησης και Κτηματογράφησης της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας (διάρκεια 3 ημέρες, κόστος 124 BGN (63,40 ευρώ)).
13. Κατάθεση αιτήματος και λήψη-έκδοση πιστοποιητικού ενεργειακής απόδοσης από αδειοδοτημένη για αξιολογήσεις ιδιωτική εταιρεία (διάρκεια 7 ημέρες, κόστος 500 BGN (255 ευρώ)).
14. Αίτημα προς την εταιρεία εποπτείας κατασκευών για έκδοση έκθεσης με αναφορά της ολοκλήρωσης της κατασκευής του κτιρίου (διάρκεια 1 ημέρα, κανένα κόστος).
15. Έκδοση τεχνικού διαβατηρίου μετά την ολοκλήρωση της κατασκευής το οποίο καταχωρείται στο Γραφείο του επικεφαλής Αρχιτέκτονα του Δήμου (διάρκεια 3 ημέρες, κανένα κόστος).
16. Κατάθεση αντιγράφου του καταχωρισμένου τεχνικού διαβατηρίου στον Οργανισμό Γεωδαισίας, Χαρτογράφησης και Κτηματογράφησης της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας (Κτηματολόγιο) (διάρκεια 1 ημέρα, κόστος 2 BGN (1,02 ευρώ)).
17. Πραγματοποίηση τελικού ελέγχου από τον Δήμο (διάρκεια 1 ημέρα, κανένα κόστος).

18. Λήψη τελικής έγκρισης οικοδομικής άδειας και άδειας κατοχής (building and occupancy permit) από τον Δήμο (διάρκεια 7 ημέρες, κόστος 750 BGN (383 ευρώ).

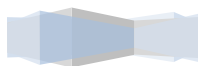
Φορολογική νομοθεσία

Το βουλγαρικό φορολογικό σύστημα αποτελείται από τοπικούς και κρατικούς φόρους. Οι τοπικοί φόροι που ορίζονται από το νόμο περιλαμβάνουν φόρο ακινήτων, φόρο επί οχημάτων, φόρος κληρονομιάς, φόρος δώρων, φόρος κτήσης ακινήτων, διπλώματος ευρεσιτεχνίας και τουριστικός φόρος. Οι κρατικοί φόροι είναι δύο τύπων - άμεσοι και έμμεσοι.

Με τη φορολογική μεταρρύθμιση του 2007 καταργήθηκε η προοδευτική φορολογική κλίμακα στα φυσικά πρόσωπα και αντικαταστάθηκε από ενιαίο συντελεστή (flat tax) 10%, ο οποίος ισχύει και για την φορολόγηση των εταιρειών.

Κυριότεροι φόροι :

- φόρος φυσικών / νομικών προσώπων 10% (flat tax)
- εταιρικός φόρος 10% (flat tax)
- φόρος μερισμάτων 5%
- φόρος επί των επιτοκίων τραπεζικών καταθέσεων 8%.
- φόρος προστιθεμένης αξίας (VAT) 20% και μηδενικός προκειμένου για εξαγωγές και ενδοκοινοτικές προμήθειες (έμμεσος)
- Ειδικοί φόροι κατανάλωσης και φόροι στα ασφάλιστρα 2% (έμμεσος)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Συντελεστής Φορολογίας Εισοδήματος Νομικών Προσώπων (%)	10
Συντελεστής Φορολογίας Κεφαλαιακών Κερδών (%)	10
Συντελεστής Φορολογίας Εισοδήματος Υποκαταστημάτων (%)	10
Παρακράτηση φόρου (%)	(α)
Μερίσματα	5 (β)(γ)
Τόκοι	5/10 (δ) (ε)
Δικαιώματα σχετικά με ευρεσιτεχνίες, τεχνογνωσία κλπ.	5/10 (δ) (ε)
Αμοιβές για τεχνικές υπηρεσίες	
Εισόδημα από μίσθωση και πληρωμές σύμφωνα με σύμβαση Μίσθωσης, σύμβαση Δικαιόχρησης (Franchising) και Πρακτορεία Επιχειρηματικών Απαιτήσεων (factoring) από πηγές Βουλγαρίας	10 (ε)
Λειτουργικές ζημίες (σε έτη)	
Μεταφορά φορολογικής ζημίας σε προηγούμενες χρήσεις	0
Μεταφορά φορολογικής ζημίας σε επόμενες χρήσεις	5

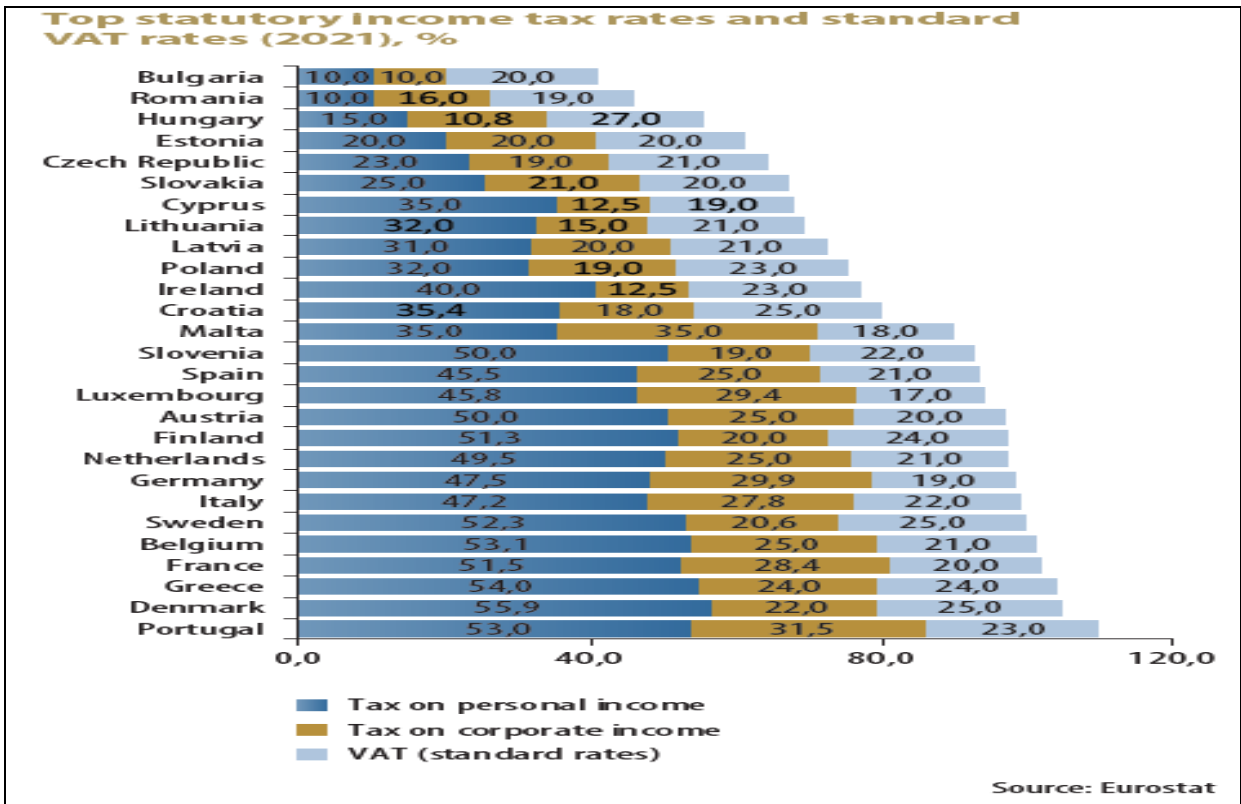
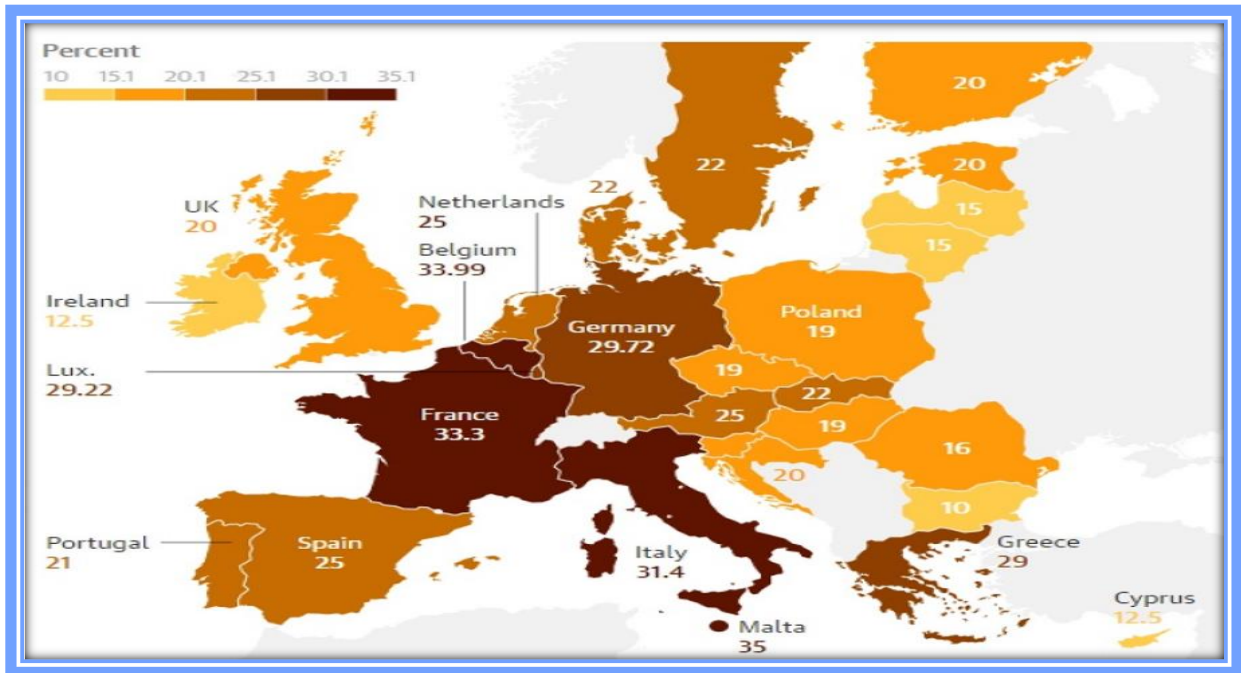
Απόσβεση - Η απόσβεση για φορολογικούς σκοπούς είναι η μείωση του κόστους ορισμένων ενσώματων παγίων (intangible fixed) και άυλων (intangible) περιουσιακών στοιχείων (assets).

Φόρος έκδοσης άδειας - Επιβάλλεται για τις ακόλουθες δραστηριότητες:

- Καταφύγια και εγκαταστάσεις φιλοξενίας με όχι περισσότερα από 20 δωμάτια
- Υπηρεσίες εστίασης και ψυχαγωγίας
- Επιχειρήσεις λιανικής με μέγιστη έκταση 100 τετραγωνικά μέτρα (καθαρή περιοχή πωλήσεων)
- Υπηρεσίες ξυλουργικής, ραπτικής, επιδιόρθωσης υποδημάτων, κομμωτικής, δακτυλογράφησης (typing), καλλωπισμού
- Υπηρεσίες παιγνίων και ψυχαγωγικού χαρακτήρα
- Εκπαίδευση οδηγών μηχανοκίνητων οχημάτων

Taxation Rates in Europe

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Υποχρέωση εγγραφής για ΦΠΑ στη Βουλγαρία υφίσταται για κάθε υποκείμενη οντότητα στον Νόμο περί ΦΠΑ του 2006 (Value Added Tax Act) που υπάγεται στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1. Κύκλος εργασιών παραδόσεων αγαθών στη Βουλγαρία άνω των 50.000 λέβα (€ 25.560)
2. Ενδοκοινοτικές αποκτήσεις αγαθών στη Βουλγαρία άνω των 20.000 λέβα (€ 10.225)
3. Πωλήσεις εξ αποστάσεως σε Βούλγαρους πελάτες άνω των 70.000 λέβα (€ 35.000)

Η εγγραφή ΦΠΑ είναι εθελοντική / προαιρετική για επιχειρήσεις που ο κύκλος εργασιών τους υπερβαίνει τα 50.000 λέβα αλλά για περίοδο μικρότερη του έτους (12 μήνες).

- Ειδικός φόρος κατανάλωσης επιβάλλεται στο αλκοόλ, τα προϊόντα καπνού, τα πολυτελή αυτοκίνητα, τον ηλεκτρισμό και το πετρέλαιο.
- Τα Δημοτικά Συμβούλια καθορίζουν, εντός του πλαισίου του νόμου, το ακριβές ύψος των δημοτικών φόρων και τελών :
 - Δημοτικός φόρος σε όλα τα ακίνητα από 0,5% έως 2%
 - Δημοτικός φόρος μεταβίβασης ακινήτων από 1,3% έως 2,6%.

Η Ελλάδα και η Βουλγαρία έχουν υπογράψει συμφωνία για την αποφυγή της διπλής φορολογίας σε σχέση με τους φόρους εισοδήματος και κεφαλαίου (Νόμος 2255/1994, ΦΕΚ 195/18.11.1994).

Φορολογία Εισοδήματος Νομικών Προσώπων

Οι Βουλγαρικές εταιρίες φορολογούνται για το παγκόσμιο εισόδημά τους. Βουλγαρικές εταιρίες θεωρούνται εκείνες που έχουν ιδρυθεί στη Βουλγαρία. Οι αλλοδαπές εταιρίες φορολογούνται για τα κέρδη που αποκτούν στη Βουλγαρία από δραστηριότητες που πραγματοποιούνται μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης στη χώρα, καθώς και για τα εισοδήματα βουλγαρικής πηγής.

Φορολογικές απαλλαγές:

Οι επιχειρήσεις, που έχουν επενδύσει σε υποβαθμισμένες περιοχές (όπου η ανεργία, κατά το προηγούμενο έτος, ήταν σημαντικά μεγαλύτερη του μέσου όρου στην χώρα), μπορούν να επωφεληθούν από ορισμένες φορολογικές διευκολύνσεις εφόσον πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις.

Ειδικότερα :

- Απαλλαγή μέχρι και 100% του εταιρικού φόρου (10%) προκειμένου για βιομηχανικές μονάδες, εγκατεστημένες σε περιοχές με ανεργία

μεγαλύτερη κατά 35% τουλάχιστον του μέσου όρου. Η εν λόγω απαλλαγή ισχύει για μία πενταετία ανεξάρτητα από τη εξέλιξη της ανεργίας.

- Μείωση του εταιρικού φόρου μέχρι το 10% επί της αξίας των πάγιων επενδύσεων, (με την εξαίρεση των επιβατικών αυτοκινήτων), με την προϋπόθεση ότι η επένδυση πραγματοποιείται σε περιοχή με ανεργία μεγαλύτερη κατά 50% του εθνικού μέσου όρου.
- Ειδική έκπτωση (αφαίρεση από τα κέρδη των αμοιβών και εργοδοτικών εισφορών μέχρι και 12 μηνών) για τις επιχειρήσεις που προσλαμβάνουν εγγεγραμμένους ανέργους.

Επενδυτικά κίνητρα

Επενδυτική νομοθεσία

Σύμφωνα με τα μέτρα που έχουν θεσπισθεί, δυνάμει της εφαρμογής του Βουλγαρικού Νόμου περί Προώθησης Επενδύσεων του 2004 (Bulgarian Investment Promotion Act), με τις τροποποιήσεις τις οποίες έχει υποστεί έκτοτε [https://www.mi.government.bg/files/useruploads/files/investment-policy/investment_promotion_act_title_amend_sg_3704_34_2.pdf]. Το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω Νόμου, περιλαμβάνει την υλοποίηση και διατήρηση επενδυτικών σχεδίων εθνικής σημασίας. Τα έργα πρέπει να πληρούν τις ελάχιστες απαιτήσεις για το ύψος των επενδύσεων και των θέσεων απασχόλησης που θα δημιουργηθούν, όπως ορίζεται στους Κανόνες Εφαρμογής του Νόμου. Οι επενδυτές βοηθούνται στην υλοποίηση των επενδυτικών τους προθέσεων από την στιγμή της υποβολής του επενδυτικού τους ενδιαφέροντος μέχρι και την ολοκλήρωση της επένδυσης. Οι επενδύσεις στην Βουλγαρία προωθούνται με τους ακόλουθους τρόπους:

1. Συντομότερη διάρκεια διεκπεραίωσης για τις διοικητικές υπηρεσίες.
2. Παροχή επιμέρους και εξατομικευμένων διοικητικών υπηρεσιών για την υλοποίηση των επενδυτικών σχεδίων / έργων.
3. Πώληση δημόσιας και δημοτικής ακίνητης περιουσίας, χωρίς διαδικασία πλειστηριασμού ή διενέργεια διαγωνισμού.
4. Πώληση, ανταλλαγή περιουσίας ή δημιουργία, έναντι ανταλλάγματος, περιορισμένων εμπράγματων δικαιωμάτων επί ακίνητης περιουσίας ατομικών επιχειρήσεων με κρατική ή δημοτική συμμετοχή, καθώς και εμπορικών εταιρειών, των οποίων το κεφάλαιο ανήκει σε ατομικές επιχειρήσεις με κρατική συμμετοχή χωρίς διαγωνιστική διαδικασία ή ανταγωνιστική προσφορά, σε τιμή αγοράς ή χαμηλότερη.
5. Οικονομική ενίσχυση για την κατασκευή στοιχείων υλικών υποδομών που απαιτούνται για την υλοποίηση ενός επενδυτικού σχεδίου / έργου.
6. Οικονομική υποστήριξη για την επαγγελματική κατάρτιση με σκοπό την απόκτηση επαγγελματικών προσόντων από το προσληφθέν προσωπικό, συμπεριλαμβανομένων των ασκούμενων από τις ανώτερα εκπαιδευτικά

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

ιδρύματα της Βουλγαρίας, που έχουν καλύψει τις νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν κατά την υλοποίηση του επενδυτικού σχεδίου / έργου (μόνο για επενδύσεις σε δήμους με υψηλό ποσοστό ανεργίας ή στον τομέα των δραστηριοτήτων υψηλής τεχνολογίας).

7. Επιστροφή πληρωμών κοινωνικής ασφάλισης που έχουν γίνει εκ μέρους του επενδυτή στο πλαίσιο των υποχρεωτικών εισφορών κρατικής κοινωνικής ασφάλισης, επικουρικής ασφάλισης συνταξιοδότησης και υποχρεωτικής ασφάλισης υγείας για νεοπροσλαμβανόμενους σε υλοποίηση επενδυτικών σχεδίων / έργων για περίοδο από 12 έως 24 μήνες, ανάλογα με την περιοχή.

Τα κεφαλαιουχικά κέρδη περιλαμβάνονται στο φορολογητέο εισόδημα και φορολογούνται με τον κανονικό φορολογικό συντελεστή εταιρικού εισοδήματος. Εξαιρούνται τα κέρδη και οι ζημιές από την διάθεση μετοχών που είναι εισηγμένες στα χρηματιστήρια της Βουλγαρίας και των χωρών-μελών ΕΕ και ΕΟΧ.

	Priority Class	Class A	Class B
THRESHOLD	€ 50.00 M 50 – 150 Jobs	€ 1.00 M – 5.00M 25 – 150 Jobs	€ 500 K – 2.50M 10 – 100 Jobs
INCENTIVES			
SHORT CUT ON ADMINISTRATIVE TERMS	✓	✓	✓
NO TENDER – NO COMPETITION FOR ACQUISITION OF STATE / MUNICIPAL LAND	✓	✓	✓
FINANCING VOCATIONAL TRAINING	✓	✓	✓
SOCIAL SECURITY CASH BACK	✓	✓	✓
INDIVIDUAL SERVICES	✓	✓	
FINANCING TECHNICAL INFRASTRUCTURE	✓	✓	
PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP	✓		
NO TAX ON CHANGING LAND STATUS	✓		
BUYING PUBLIC LAND ON FAVOURABLE PRICES	✓		
CASH GRANT	✓		

Source: InvestBulgaria Agency

Πηγή: Invest Bulgaria Agency

Τα επενδυτικά κίνητρα εξειδικεύονται και υλοποιούνται από τον φορέα «Invest Bulgaria Agency»⁵, κυβερνητικό οργανισμό, υπαγόμενο στο Υπουργείο Καινοτομίας και Ανάπτυξης της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας. Κύριος στόχος του εν λόγω φορέα είναι να διευκολύνει υφιστάμενους και δυνητικούς επενδυτές με τις διαδικασίες υλοποίησης των επενδυτικών τους σχεδίων και εισδοχής / εγκατάστασης στη Βουλγαρία. Αυτή η διευκόλυνση εκ της «Invest Bulgaria

⁵ Βλέπε και ακόλουθη παρουσίαση Ppt.: [\[https://api.investbulgaria-virtualoffice.com/api/FilesTable/Get?filesTableKey=presentation&lng=en\]](https://api.investbulgaria-virtualoffice.com/api/FilesTable/Get?filesTableKey=presentation&lng=en)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Agency» λαμβάνει χώρα με τη μορφή εξατομικευμένων διοικητικών υπηρεσιών και, καταρχήν, χωρίζεται σε τρία στάδια:

- Στάδιο I - ανταλλαγή πληροφοριών
- Στάδιο II - επιλογή τοποθεσίας
- Στάδιο III - λήψη αποφάσεων

Παράγοντες αξιολόγησης

Ως ισότιμο κράτος μέλος της ΕΕ, η Βουλγαρία έχει την υποχρέωση να ρυθμίζει τους όρους και τις προϋποθέσεις που σχετίζονται με τις διαδικασίες προώθησης επενδύσεων και τη διαδικασία πιστοποίησης σύμφωνα με το ισχύον εσωτερικό και κοινοτικό νομικό πλαίσιο. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι δυνητικοί και υφιστάμενοι επενδυτές θα πρέπει να λαμβάνουν υπ' όψιν έναν συνδυασμό παραγόντων που έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την σκοπιμότητα και την δομή του έργου τους όταν υποβάλλουν αίτηση για χορήγηση κινήτρων στη Βουλγαρική Υπηρεσία «Invest Bulgaria Agency».

Υπό αυτή την έννοια, αρκετοί βασικοί παράγοντες θα πρέπει να προσδιορίζονται και να λαμβάνονται υπ' όψιν από κάθε αιτούντα/επενδυτή με παραπομπή στην ιδιαιτερότητα του επενδυτικού σχεδίου / έργου το οποίο προτίθεται να υλοποιήσει στην Βουλγαρία:

- Πεδίο οικονομικής δραστηριότητας
- Μέγεθος της εταιρείας ή του ομίλου εταιρειών
- Πηγή και δομή χρηματοδότησης
- Σκοπός της επένδυσης
- Περιφέρεια υλοποίησης

Σύμφωνα με την κείμενη επενδυτική νομοθεσία, οι επενδύσεις, ανάλογα με το ύψος τους, διακρίνονται σε δύο κατηγορίες :

Α' τάξεως :

- άνω των 20 εκατ. λέβα (περίπου €10 εκατ.)
- άνω των 4 εκατ. λέβα, σε περιοχή με ανεργία που υπερβαίνει τον εθνικό μέσο όρο ή επένδυση σε υψηλή τεχνολογία στην βιομηχανία ή δημιουργεί 150 νέες θέσεις εργασίας
- άνω των 3 εκατ. λέβα για επένδυση στις υπηρεσίες
- άνω των 2 εκατ. λέβα για επένδυση σε υψηλή τεχνολογία στις υπηρεσίες
- άνω του 1 εκατ. λέβα για επένδυση που δημιουργεί 150 νέες θέσεις εργασίας σε υποκλάδο των υπηρεσιών.

Β' τάξεως :

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

- άνω των 10 εκατ. λέβα (περίπου € 5 εκατ.)
- άνω των 2 εκατ. λέβα, σε περιοχή με ανεργία υψηλότερη του εθνικού μέσου όρου ή επένδυση σε υψηλή τεχνολογία στην βιομηχανία ή δημιουργεί 100 νέες θέσεις εργασίας
- άνω των 1,5 εκατ. λέβα και επένδυση στις υπηρεσίες
- άνω του 1 εκατ. λέβα για επένδυση σε υψηλή τεχνολογία στις υπηρεσίες
- άνω του 0,5 εκατ. λέβα για επένδυση που δημιουργεί 100 νέες θέσεις εργασίας σε υποκλάδο των υπηρεσιών.

Προβλεπόμενα κίνητρα :

- σύντμηση των διαδικαστικών διατυπώσεων
- προνομιακή διοικητική αντιμετώπιση (κατηγορία Α')
- προνομιακή μεταχείριση για απόκτηση δημόσιας και δημοτικής ακίνητης περιουσίας
- χρηματοοικονομική βοήθεια για έργα υποδομής (κατηγορία Α')
- χρηματοοικονομική βοήθεια για την εκπαίδευση του προσωπικού μέχρι 29 ετών

Μία ακόμη εξειδικευμένη κατηγορία επενδύσεων προστέθηκε με την τροποποίηση του επενδυτικού νόμου. Πρόκειται για τα Επενδυτικά Σχέδια Προτεραιότητας⁶ (ΕΣΠ), τα οποία πρέπει να πληρούν τόσο τις προϋποθέσεις του Κανονισμού της ΕΕ 800/2008 όσο και ένα τουλάχιστον από τα παρακάτω κριτήρια:

- Να υπερβαίνουν τα 100 εκατ. λέβα και να δημιουργούν 200 θέσεις εργασίας (υπό προϋποθέσεις το όριο αυτό μειώνεται)
- Να ενισχύουν την απασχόληση με επενδύσεις στον τομέα της τεχνολογίας ή σε περιοχές με πρόβλημα ανεργίας
- Να στοχεύουν στην ανάπτυξη των βιομηχανικών ζωνών.
- Να στοχεύουν στην ανάπτυξη τεχνολογικών πάρκων.

Τα ΕΣΠ υλοποιούνται βάσει κανονιστικών πράξεων για την εφαρμογή του επενδυτικού νόμου και σύμφωνα με τον Κανονισμό 800/2008. Λαμβάνονται δε υπόψη και οι διατάξεις του Νόμου για τις Κρατικές Ενισχύσεις, καθώς η υποστήριξη που τους παρέχεται από το βουλγαρικό δημόσιο λαμβάνει τη μορφή κρατικής ενίσχυσης.

Βιομηχανικές ζώνες

Στη Βουλγαρία λειτουργούν δεκατρείς βιομηχανικές ζώνες. Οι ως άνω ζώνες, τις οποίες διαχειρίζεται η κρατική υπηρεσία "National Company Industrial Zones (NCIZ)", προσφέρουν μια σειρά από υπηρεσίες και διευκολύνσεις στις

⁶ Priority Investment Projects

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

επιχειρήσεις, που επιλέγουν να εγκατασταθούν σε αυτές, με σκοπό να προσελκύσουν ξένες εταιρείες (βλ. αναλυτικότερα την ιστοσελίδα της NCIZ: <http://nciz.bg/en/>).

Η NCIZ αποτελεί κρατική εταιρεία της οποίας κύριες δραστηριότητες αποτελούν ο σχεδιασμός, η ανάπτυξη και η διαχείριση βιομηχανικών πάρκων και ζωνών ελεύθερου εμπορίου στη Βουλγαρία. Το χαρτοφυλάκιό της αποτελείται από 13 μεγάλα έργα βιομηχανικών πάρκων και ζωνών που αναπτύσσονται (ή έχουν ήδη αναπτυχθεί) σε συνολική έκταση άνω των 8 εκατ. m². Το Βιομηχανικό Πάρκο του Bozhurishte στην Σόφια, το μεγαλύτερο στην χώρα, ιδρύθηκε το 2013, αναλαμβάνοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στην κυβερνητική προσπάθεια προσέλκυσης επενδύσεων στη Βουλγαρία και επεκτείνεται ραγδαία έκτοτε λόγω της υλοποίησης πολυάριθμων ξένων και εγχώριων επενδύσεων.

Πηγή: National Company Industrial Zones Bulgaria

Η Βουλγαρία αντιμετωπίζει την τρέχουσα περίοδο τις βιομηχανικές ζώνες ως μια σημαντική ευκαιρία για την τόνωση της ανάπτυξης και για την προσέλκυση νέων επενδύσεων υψηλής προστιθέμενης αξίας στην Βουλγαρία. Τα επόμενα χρόνια, προγραμματίζεται να επενδυθεί μεγάλο ποσό προερχόμενο από τα Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία της ΕΕ (ESIF) για την περαιτέρω ανάπτυξη των βιομηχανικών ζωνών. Επομένως, θα υπάρξουν σημαντικές χρηματοδοτικές ευκαιρίες για εγχώριους και ξένους επενδυτές που θα επιλέξουν να

πραγματοποιήσουν επενδύσεις εντός των βιομηχανικών ζωνών της Βουλγαρίας. Προτεραιότητα θα δοθεί και στην περαιτέρω ανάπτυξη των υποδομών, με βασική προτεραιότητα της NCIZ και του Β/Υπουργείου Οικονομίας και Βιομηχανίας την υλοποίηση έργου κατασκευής σύγχρονου οδικού άξονα (ταχείας κυκλοφορίας) που θα συνδέει απευθείας το κέντρο της Σόφιας με την οικονομική / βιομηχανική ζώνη "Sofia-Bozhurishte". Η περαιτέρω ενίσχυση των βιομηχανικών ζωνών θα αποτελέσει «στρατηγική στόχευση» της πολιτικής προσέλκυσης ξένων επενδύσεων των επόμενων κυβερνήσεων της Βουλγαρίας, σε τέτοιο βαθμό ώστε να εξετάζεται, υπό προϋποθέσεις, ακόμη και η δυνατότητα «προετοιμασίας» ή «ανάπτυξης» νέων βιομηχανικών ζωνών προσαρμοσμένων στις ιδιαίτερες ανάγκες «επιλεγμένων» ξένων επενδυτών (ειδικά αυτών που προτίθενται να επενδύσουν σε «στρατηγικούς τομείς» της οικονομίας, όπως η ενέργεια, οι υποδομές μεταφορών, η εφοδιαστική αλυσίδα και τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας και έντασης γνώσης όπως οι τεχνολογίες αιχμής, οι δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας και η ψηφιοποίηση).

Εισαγωγή - Εξαγωγή Προϊόντων / Τελωνειακές διαδικασίες

Ως κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το έτος 2007, η Βουλγαρία αποτελεί επίσης μέλος της Τελωνειακής Ένωσης της ΕΕ. Η ιδιότητα αυτή, δίνει τη δυνατότητα στη χώρα να συναλλάσσεται με όλα τα φυσικά και νομικά πρόσωπα από την Ευρωπαϊκή Ένωση χωρίς να δεσμεύεται από διοικητικές διαδικασίες εισαγωγής ή εξαγωγής και την υποχρέωση πληρωμής τελωνειακών δασμών. Για την πραγματοποίηση εμπορικών συναλλαγών εκτός ΕΕ, ωστόσο, τα νομικά πρόσωπα στην Βουλγαρία θα πρέπει να συμμορφώνονται με τις τελωνειακές διαδικασίες εξαγωγής σε χώρες εκτός ΕΕ και την αντίστοιχη διαδικασία εισαγωγής της τρίτης χώρας. Πληροφορίες για τα τελωνειακά καθεστώτα και τις άδειες εισαγωγής και εξαγωγής σε σχέση με τρίτες χώρες (εκτός ΕΕ) στο πλαίσιο της λειτουργίας του κοινού εξωτερικού δασμολογίου, είναι διαθέσιμες στον ακόλουθο ιστότοπο: [<https://egov.bg/wps/portal/egov/services/business-and-entrepreneurs/import-and-export>].

Οι τελωνειακές διαδικασίες είναι ενιαίες για όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ και ως εκ τούτου διέπονται από πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κύρια πράξη είναι ο *Κανονισμός αριθ. 952/2013*, γνωστός και ως «Ενωσιακός Τελωνειακός Κώδικας» («UCC»). Οι κανόνες, που ρυθμίζονται από τον UCC, συμπληρώνονται και εμπλουτίζονται από τις ακόλουθες ευρωπαϊκές κανονιστικές πράξεις:

1. *Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός αριθ. 2015/2446 του 2015* για τη συμπλήρωση του «UCC»·
2. *Εκτελεστικός Κανονισμός 2015/2447 του 2015* για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής ορισμένων διατάξεων του «UCC»·
3. *Κατ' εξουσιοδότηση Κανονισμός 2016/341 του 2015* για τη συμπλήρωση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα και

4. *Κανονισμός αριθ. 1186/2009 για τη θέσπιση κοινοτικού συστήματος απαλλαγών από δασμούς*

Ο βουλγαρικός Εθνικός Νόμος για τα Τελωνεία είναι επικουρικού χαρακτήρα και διέπει μόνο θέματα που δεν ρυθμίζονται στις προαναφερθείσες ευρωπαϊκές κανονιστικές πράξεις. Επιπλέον, ο Τελωνειακός Νόμος διέπει τη σύσταση και οργάνωση της Εθνικής Τελωνειακής Υπηρεσίας και τις δραστηριότητες που ασκούν τα όργανά της. Τα σχετικά κανονιστικά Έγγραφα βρίσκονται τόσο στην ιστοσελίδα της Εθνικής Τελωνειακής Υπηρεσίας [<https://customs.bg/wps/portal/agency/regulations/customs-legislation>], όσο και στην ιστοσελίδα της Επίσημης Εφημερίδας της Ε.Ε. [<https://eur-lex.europa.eu/oj/direct-access.html?locale=en>].

Σε περίπτωση εξαγωγής (φυσικής εξαγωγής αγαθών εκτός της Τελωνειακής Ένωσης της ΕΕ) δεν καταβάλλονται τελωνειακοί δασμοί για εξαγωγή από τα κράτη μέλη της ΕΕ, εκτός από ειδικές εξαιρετικές περιπτώσεις. Ενώ η διοικητική διαδικασία για την εξαγωγή διέπεται από τους προαναφερθέντες κανόνες, η διοικητική διαδικασία εισαγωγής και οι υποχρεώσεις πληρωμής των εισαγωγικών τελωνείων της χώρας στην οποία εισάγονται τα εμπορεύματα διέπεται από την τοπική νομοθεσία της χώρας, στην οποία γίνεται η εισαγωγή. Η διαδικασία μπορεί να είναι συγκεκριμένη για την κάθε χώρα. Κατά την πραγματοποίηση εισαγωγής (δηλαδή εισαγωγή εμπορευμάτων εντός του «τελωνειακού εδάφους» της ΕΕ, υπό το καθεστώς «ελεύθερης χρήσης εμπορευμάτων») καταβάλλονται εισαγωγικοί τελωνειακοί δασμοί, σύμφωνα με το κοινό δασμολόγιο της ΕΕ [πρόσθετες πληροφορίες είναι διαθέσιμες στην ακόλουθη ιστοσελίδα:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A111003>].

Πιστοποιητικό Προέλευσης Εμπορευμάτων (Certificate of Origin)

Σε πολλές περιπτώσεις εξαγωγής από την ΕΕ προς τρίτες χώρες ή εισαγωγής στην ΕΕ από τρίτες χώρες, ο καταβλητέος δασμός εξαρτάται από αποφάσεις που σχετίζονται με δεσμευτικές πληροφορίες καταγωγής («ΒΟΙ») για τα εμπορεύματα, συχνά γνωστά στην πράξη ως πιστοποιητικά καταγωγής των εμπορευμάτων.

Για τους σκοπούς της εισαγωγής στο έδαφος της ΕΕ, οι κανόνες για την έκδοση πιστοποιητικού προέλευσης των εμπορευμάτων διέπονται από το άρθρ. 33 του «Ενωσιακού Τελωνειακού Κώδικα» («UCC»). Η προέλευση των εξαγόμενων εμπορευμάτων πρέπει να προσδιορίζεται για την εφαρμογή δασμολογικών και άλλων σημαντικών κριτηρίων (π.χ., προκειμένου να διασφαλιστεί η επιλεξιμότητα για χορήγηση καθεστώτος προτιμησιακών τελωνειακών δασμών κατά την εισαγωγή εμπορευμάτων στην ΕΕ).

Σύμφωνα με το άρθ. 33 του «UCC», το πιστοποιητικό εκδίδεται βάσει αίτησης που υποβάλλεται στις αντίστοιχες τελωνειακές αρχές. Τα Πιστοποιητικά Προέλευσης (Certificates of Origin) ισχύουν μόνο για τελωνειακούς σκοπούς για τα αντίστοιχα εμπορεύματα και σε σχέση με το πρόσωπο για το οποίο εκδίδεται το πιστοποιητικό και όχι γενικά για όλα τα πρόσωπα και για όλα τα παρόμοια εμπορεύματα. Τέλος, τα Πιστοποιητικά Προέλευσης ισχύουν για περίοδο τριών ετών από την ημερομηνία έκδοσής τους.

Για τους σκοπούς εξαγωγής εμπορευμάτων από τη Βουλγαρία σε χώρες εκτός ΕΕ, το Πιστοποιητικό Προέλευσης τους αποτελεί το Έγγραφο που αποδεικνύει την καταγωγή των εμπορευμάτων που υπόκεινται σε εξαγωγή. Η καταγωγή των εξαγόμενων εμπορευμάτων πρέπει να προσδιορίζεται, προκειμένου να εφαρμόζονται δασμολογικά και άλλα σημαντικά κριτήρια.

Για να μπορέσουν οι Βούλγαροι εξαγωγείς και οι δραστηριοποιούμενοι στην Βουλγαρία αλλοδαποί εξαγωγείς να επωφεληθούν από προτιμήσεις κατά την εισαγωγή αγαθών σε τρίτες χώρες, είναι απαραίτητο αυτά τα προϊόντα να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις. Για το σκοπό αυτό, η χώρα εξαγωγής (εν προκειμένω, η Βουλγαρία) πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξει ότι τα εξαγόμενα εμπορεύματα έχουν παραχθεί ή κατασκευαστεί εξ ολοκλήρου στη χώρα αυτή ή ότι έχουν υποστεί επαρκή επεξεργασία σύμφωνα με τα ισχύοντα προτιμησιακά καθεστώτα. Η τεκμηρίωση τέτοιων περιπτώσεων βασίζεται σε πιστοποιητικό που εκδίδεται από την τελωνειακή υπηρεσία ή άλλο αρμόδιο εξουσιοδοτημένο οργανισμό. Ένας τέτοιος οργανισμός στη Βουλγαρία είναι το Βουλγαρικό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο («BCCI»). Το BCCI εγκρίνει πιστοποιητικά προέλευσης των αγαθών για όλους τους Βούλγαρους εμπόρους, ανεξάρτητα από το αν είναι μέλη του ή όχι. Τα έγγραφα γίνονται δεκτά και υφίστανται επεξεργασία από εμπειρογνώμονες του εν λόγω Επιμελητηρίου, με έδρα την Σόφια, καθώς και τα κατά τόπους περιφερειακά εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια.

Εργασιακές σχέσεις - Κοινωνική Ασφάλιση

Ο Εργατικός Κώδικας (ΦΕΚ 26/01.04.1986 - όπως έχει συμπληρωθεί με μεταγενέστερες νομοθετικές πράξεις), αποτελεί το βασικό νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τις εργασιακές σχέσεις.

Για τους αλλοδαπούς που προτίθενται να εργαστούν στην Βουλγαρία, απαιτούνται ορισμένες προϋποθέσεις, όπως η προγενέστερη εξασφάλιση άδειας εργασίας, την οποία εκδίδει η Εθνική Υπηρεσία Απασχόλησης και ισχύει για ένα έτος με δυνατότητα επιμήκυνσης για επιπλέον δύο έτη.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Κατ' εξαίρεση, η εκδιδόμενη άδεια δύναται να είναι μεγαλύτερης διάρκειας προκειμένου περί προσώπων που κατέχουν υψηλές διευθυντικές θέσεις ή σε ειδικές περιπτώσεις χειρισμού εξοπλισμού αλλοδαπής προέλευσης. Για τους πολίτες των κρατών μελών της ΕΕ ισχύουν τα κοινοτικώς κρατούντα (ΕΕC Νο 1612/1968) : Δεν απαιτείται άδεια εργασίας ή άλλη διαδικαστική προϋπόθεση, καθώς, μετά την ένταξη της χώρας στην ΕΕ, οι κοινοτικοί υπήκοοι δε θεωρούνται αλλοδαποί (ν. 153/1998, όπως τροποποιήθηκε με το ν. 103/2009). Πρέπει, όμως, οι κοινοτική υπήκοοι να δηλώνουν την εγκατάστασή τους στη Βουλγαρία στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών:

Ministry of Interior
Directorate Migration
1000 Sofia, 48 Knyaginya Maria Luiza blvd.
Desk 2 and 3 for EU citizens, E-mail: int.151@mvr.bg
Web: <http://eu.mvr.bg/en/Areas/Migration/default.htm>

Τα θέματα εργασίας και κοινωνικής ασφάλισης των αλλοδαπών που εργάζονται στην Βουλγαρία ρυθμίζονται βάσει των εσωτερικών νόμων εκτός εάν άλλως προβλέπεται στις διεθνείς συμφωνίες που έχει προσυπογράψει η Βουλγαρία.

Οι αμοιβές των εργαζομένων μπορούν να ορίζονται σε β/λέβα ή σε ξένο νόμισμα, πλην όμως, στην πράξη, η αμοιβές καταβάλλονται σε λέβα (δηλ. το ισοδύναμο σε λέβα του συνολομοιολογηθέντος μισθού).

Μισθοί - Ασφαλιστικές εισφορές

Από 1.1.2024, ο κατώτατος μισθός στη Βουλγαρία ανήλθε σε 933 BGN (περίπου 460 ευρώ). Ο μέσος ακαθάριστος μηνιαίος μισθός στη Σόφια ανήλθε σε περίπου 2.800 BGN (περίπου 1.400 ευρώ), με καθαρό μισθό (μετά φόρους και κοινωνικές εισφορές) περίπου 2.200 BGN (1.000 ευρώ). Στην υπόλοιπη χώρα, ο μέσος ακαθάριστος μισθός ανέρχεται σε περίπου 2.000 BGN (περίπου 1.000 ευρώ), αλλά με σημαντική περιφερειακή ποικιλομορφία. Έτσι, ο μέσος μισθός στη Βουλγαρία αυξήθηκε κατά περίπου 50% τα τελευταία 5 χρόνια και μάλιστα αυξήθηκε κατά 20% σε ένα μόνο έτος από 780 BGN το 2023 σε 933 BGN το 2024. Οι μισθοί στη Βουλγαρία γίνονται συνήθως μία φορά το μήνα και μερικές φορές δύο φορές το μήνα. Παρακρατούνται φόροι εισοδήματος και φόροι μισθοδοσίας.

Οι πιο ακριβοπληρωμένες θέσεις εργασίας είναι στους τομείς της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών των ΤΠΕ (μέσος μισθός 2.500 έως 3.500 ευρώ), στην παραγωγή και διανομή ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου και νερού (μέσος μισθός 1.500 ευρώ) και των χρηματοοικονομικών (μέσος μισθός 1.400

ευρώ). Η γεωργία και η υλοτομία είναι οι τομείς που πληρώνουν τα λιγότερα (μέσος μισθός 500 ευρώ).

Η βουλγαρική νομοθεσία κοινωνικής ασφάλισης έχει σημαντικά τροποποιηθεί κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών λόγω αφενός της ταχύτατης ανάπτυξης των οικονομικών σχέσεων της χώρας και αφετέρου της εναρμόνισής της με την κοινοτική νομοθεσία. Ο Κώδικας Κοινωνικής Ασφάλισης (ΦΕΚ 110/1999) ρυθμίζει τα συναφή θέματα ενώ συμπληρωματικές διατάξεις στον Ετήσιο Προϋπολογισμό του Νόμου Κρατικής Κοινωνικής Ασφάλισης (ABSSIA) ρυθμίζουν θέματα σχετικά με τις ανώτατες και κατώτατες εισφορές κοινωνικής ασφάλισης. Η κοινωνική ασφάλιση, στην Βουλγαρία, παρέχει αποζημίωση, οικονομική βοήθεια και συντάξεις στους ασφαλισμένους για κινδύνους όπως : προσωρινή ανικανότητα προς εργασία, αναπηρία, μητρότητα, γήρατος και θανάτου.

Σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες ρυθμίσεις, οι μέσες ασφαλιστικές εισφορές ανέρχονται σε περίπου 31% του μικτού μισθού και καταβάλλονται κατά 18% από τον εργοδότη και κατά 13% από τον εργαζόμενο.

Νόμος για την Απασχόληση

Στο Νόμο για την Απασχόληση (ΦΕΚ 112/2001) προσδιορίζονται οι κρατικές αρχές που είναι επιφορτισμένες με τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων και μέτρων της πολιτικής για την τόνωση της απασχόλησης και την μείωση της ανεργίας. Στον ίδιο νόμο επίσης καθορίζονται τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των ατόμων που αναζητούν απασχόληση καθώς και εκείνων των εργοδοτών.

Για την χορήγηση επιδόματος ανεργίας, ο ενδιαφερόμενος, Βούλγαρος ή αλλοδαπός οφείλει να εγγραφεί, ως άνεργος, στην Εθνική Υπηρεσία Απασχόλησης ή στα κατά τόπους γραφεία της. Οι εργοδότες επίσης που επιθυμούν να συμμετέχουν στα κρατικά προγράμματα για την τόνωση της απασχόλησης οφείλουν να ανακοινώσουν στην εν λόγω Υπηρεσία τις κενές θέσεις τους εργασίας.

Ομαδικές Απολύσεις

Προκειμένου να προβεί σε ομαδικές απολύσεις, ο εργοδότης οφείλει, εντός 30 ημερών, να ενημερώσει γραπτώς το οικείο τοπικό γραφείο της Εθνικής Υπηρεσίας Απασχόλησης καθώς και τους εκπροσώπους των εργαζομένων.

Οι παρακάτω περιπτώσεις απολύσεων χαρακτηρίζονται ως «ομαδικές απολύσεις» :

- άνω των 10 εργαζομένων προκειμένου περί επιχειρήσεων που απασχολούν 20 - 100 άτομα
- άνω του 10% του εργατικού δυναμικού για επιχειρήσεις με 100 - 300 εργαζόμενους

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

- άνω των 30 εργαζομένων για επιχειρήσεις που απασχολούν περισσότερα από 300 άτομα
- τουλάχιστον 20 εργαζόμενους, για όλες τις επιχειρήσεις εφόσον πραγματοποιούνται εντός 90 ημερών.

Μετά την ανωτέρω γραπτή ενημέρωση, συστήνονται ομάδες από εκπροσώπους του εργοδότη, των εργαζομένων και της Εθνικής Υπηρεσίας Απασχόλησης προκειμένου να εκπονήσουν σχέδια αρωγής και κατάρτισης των απολυμένων.

Νόμος για τα Συνταξιοδοτικά Ταμεία

Σύμφωνα με την βουλγαρική νομοθεσία, οι συντάξεις εντάσσονται στο γενικότερο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης και οι σχετικές ρυθμίσεις είναι ενσωματωμένες στον Κώδικα Κοινωνικής Ασφάλισης. Οι πληρωμές των συντάξεων και των αποζημιώσεων διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες : την υποχρεωτική ασφάλιση συνταξιοδότησης, την πρόσθετη υποχρεωτική ασφάλιση συνταξιοδότησης (για όσους γεννήθηκαν μετά την 31.12.1959) και την πρόσθετη προαιρετική ασφάλιση συνταξιοδότησης (για όσους έχουν συμπληρώσει το 16^ο της ηλικίας τους), η οποία μπορεί να γίνει σε ιδιωτικό συνταξιοδοτικό φορέα.

3. ΕΙΣΟΔΟΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ

3.1. Κύριοι λόγοι επιλογής της βουλγαρικής αγοράς από ξένους επενδυτές ή εμπορικές επιχειρήσεις

Η βουλγαρική αγορά, ως γειτονική στην Ελλάδα και ραγδαία αναπτυσσόμενη τα τελευταία έτη, παρουσιάζει αξιόλογες δυνατότητες για ανάπτυξη επιχειρηματικών συνεργασιών και για απορρόφηση της ελληνικής (εξαγωγικής) παραγωγής. Οι κυριότεροι παράγοντες της απορροφητικότητας αυτής εντοπίζονται στο μεγάλο αριθμό των επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στη Βουλγαρία, στην πολιτισμική και γεωγραφική εγγύτητα των χωρών μας, στον αυξανόμενο αριθμό των βούλγαρων τουριστών που επισκέπτονται κατ' έτος την Ελλάδα καθώς, επίσης, και στο καλό όνομα που έχουν αποκτήσει το ελληνικό επιχειρείν και τα ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες στη χώρα. Η αγοραστική δύναμη των βούλγαρων πολιτών και η εγχώρια ιδιωτική κατανάλωση αυξάνονται σταδιακά τα τελευταία έτη, ως αποτέλεσμα κυρίως των σταθερά υψηλών αναπτυξιακών ρυθμών της οικονομίας, της αύξησης των εισοδημάτων και της εν γένει βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου, ιδιαίτερα στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Για την Ελλάδα, η Βουλγαρία αποτελεί πλέον στρατηγικό οικονομικό εταίρο στα Βαλκάνια και ελκυστικό επενδυτικό προορισμό -αρχικά μικρομεσαίων- και στη

συνέχεια μεγάλων και πολυεθνικών ελληνικών επιχειρήσεων και ομίλων. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του φορέα «Ελληνικό Επιχειρηματικό Συμβούλιο στη Βουλγαρία» (Hellenic Business Council in Bulgaria – HBCB) και της ICAP Bulgaria, οι ελληνικών συμφερόντων επιχειρήσεις στη Βουλγαρία εκτιμώνται σε 18.136 σε αριθμό. Σε ό,τι αφορά την κατανομή των ελληνικών Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Βουλγαρία, παρατηρείται μία ευρεία διασπορά σε διάφορους τομείς, με σημαντικότερους το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, τον χρηματοπιστωτικό, τον βιομηχανικό (κυρίως επεξεργασία μετάλλων), τον ενεργειακό τομέα, τον κατασκευαστικό τομέα και τις συμβουλευτικές υπηρεσίες. Επιπλέον, εκτιμάται ότι η Ελλάδα **εξάγει** ήδη στη Βουλγαρία μια ευρύτατη γκάμα προϊόντων (περίπου 2.500 βιομηχανικά και 400 αγροτικά), τα κυριότερα εκ των οποίων είναι τα ακόλουθα: ορυκτά καύσιμα, βιομηχανικά είδη (πλαστικά, μηχανές, ηλεκτρικό και ηλεκτρολογικό εξοπλισμό), τρόφιμα και ποτά (οπωροκηπευτικά, γαλακτοκομικά, έλαια, ζάχαρα και ζαχαρώδη, παρασκευάσματα διατροφής, ιχθυηρά, αναψυκτικά, οίνοι-μπύρες-αποστάγματα), πρώτες ύλες, μέταλλα και προϊόντα της μεταλλευτικής βιομηχανίας, χημικά προϊόντα, υφάσματα και ενδύματα και καπνά και λοιπά προϊόντα της καπινοβιομηχανίας.

Οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους παραδοσιακά οι ξένες επιχειρήσεις – ξένοι επενδυτές επιλέγουν την Βουλγαρία ώστε να αναπτύξουν επιχειρηματική δραστηριότητα είναι οι ακόλουθοι:

- 1. Μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ (01.01.2007):** Ως κράτος-μέλος της ΕΕ, η Βουλγαρία βελτιώνει συνεχώς τη νομοθεσία και τις επιχειρηματικές πρακτικές της ώστε να διευκολύνει τους ξένους επενδυτές.
- 2. Μέλος της Ενιαίας Αγοράς της ΕΕ:** οι υποδομές παραγωγής / διανομής στη Βουλγαρία εξασφαλίζουν πραγματική πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά και παρέχουν την δυνατότητα αναγνώρισης της επωνυμίας των προϊόντων (brand identification) που κυκλοφορούν ελεύθερα εντός της ενιαίας αγοράς της ΕΕ. Επιπλέον, η ενιαία αγορά αγαθών και υπηρεσιών επιτρέπει περαιτέρω χρηματοδοτικές ευκαιρίες (grants) για τις ευρωπαϊκές μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- 3. Μακροοικονομική και Χρηματοοικονομική σταθερότητα:** πραγματική αύξηση του ΑΕΠ τα τελευταία έτη (με εξαίρεση το 2020, πρώτο έτος της πανδημίας του “COVID-19”), ελάχιστη ετήσια μεταβολή του πληθωρισμού (σημ.: αυτό σταδιακά αλλάζει λόγω ουκρανικής / ενεργειακής κρίσης), απουσία συναλλαγματικό κίνδυνο (το λέβα είναι σε σταθερή συναλλαγματική ισοτιμία έναντι του ευρώ [1 EUR = 1,95583 λέβα], βάσει καθεστώτος νομισματικού συμβουλίου), θετικές αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας και του επενδυτικού κλίματος της χώρας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Λόγω της αύξησης των τοπικών και ξένων επενδύσεων των τελευταίων ετών, το χρηματοπιστωτικό σύστημα

χαρακτηρίζεται από σχετική σταθερότητα και τα τραπεζικά ιδρύματα επεκτείνουν διαρκώς τις δραστηριότητές τους σε εθνικό επίπεδο.

4. **Το ευνοϊκότερο φορολογικό καθεστώς για τις επιχειρήσεις σε ολόκληρη την ΕΕ:** 10% εταιρικός φόρος και φόρος εισοδήματος, 0% σε περιοχές με πολύ υψηλή ανεργία, 10% ενιαία φορολογία στο προσωπικό εισόδημα. Δυνατότητα έκπτωσης των δαπανών των εταιρειών για έρευνα και ανάπτυξη.
5. **Υψηλής ποιότητας προσωπικό:** υψηλά καταρτισμένο εργατικό δυναμικό (κυρίως στους τεχνολογικά προηγμένους κλάδους της οικονομίας), πολυγλωσσο, με επαρκή πανεπιστημιακή εκπαίδευση και με τα πιο ανταγωνιστικά επίπεδα μισθού στην Ευρώπη.
6. **Στρατηγική γεωγραφική θέση:** Η Βουλγαρία έχει στρατηγική γεωγραφική θέση ως «γέφυρα» μεταξύ Ευρώπης και Ασίας.
7. **Κοινοτική Χρηματοδότηση:** Από την εποχή της ένταξής της στην ΕΕ (2007), η Βουλγαρία έχει επωφεληθεί σημαντικά από την εκταμίευση κοινοτικών κονδυλίων. Ειδικότερα, κατά την τρέχουσα χρηματοδοτική περίοδο «2014 – 2020» η Βουλγαρία έχει λάβει ποσό περίπου 8 δις. ευρώ για έργα της ΕΕ στους τομείς υποδομών, μεταφορών, πληροφορικής και επικοινωνιών, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, κατάρτισης και ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, διαχείρισης αποβλήτων κλπ.
8. **Άμεσες Ξένες Επενδύσεις:** αυξάνονται προοδευτικά από την εποχή της ένταξής της στην ΕΕ
9. **Ομοιότητες στην κουλτούρα, τα γούστα των καταναλωτών και τον τρόπο ζωής*** (*ειδικά για την Ελλάδα): Οι λαοί της Βουλγαρίας και της Ελλάδας μοιράζονται το κοινό ιστορικό παρελθόν στην περιφέρεια των Βαλκανίων, κοινά καταναλωτικά πρότυπα και παρόμοιο τρόπο ζωής. Στην «σύσφιξη» αυτών των δεσμών έχει συντελέσει τα τελευταία έτη και η κατακόρυφη αύξηση των διμερών τουριστικών ροών που φέρνει τους δύο λαούς ολοένα και πιο κοντά. Αυτός είναι ένας σημαντικός λόγος για τον οποίο επιτυχημένα προϊόντα και υπηρεσίες από την Ελλάδα μπορούν εύκολα να βρουν τους πελάτες τους στη Βουλγαρία (και αντίστροφα).

3.2. Βήματα προ της εισόδου στην αγορά της Βουλγαρίας

Προτού επιλέξει κάποια επιχείρηση να εισέλθει στην αγορά της Βουλγαρίας, είναι σημαντικό να έχει αναπτύξει μια **σαφώς καθορισμένη στρατηγική** και να έχει προβεί σε μια ειλικρινή **αξιολόγηση των δυνατοτήτων** της να ανταπεξέλθει στις ιδιαίτερες συνθήκες της αγοράς αυτής. Το επόμενο βήμα, είναι η διεξοδική **αξιολόγηση της ζήτησης και του υφιστάμενου ανταγωνισμού** για το προϊόν ή την υπηρεσία που θέλει να προωθήσει στην εν λόγω αγορά. Τα βασικά ερωτήματα που πρέπει να τεθούν στο πλαίσιο της διαδικασίας αυτής είναι τα ακόλουθα: είναι το προϊόν / υπηρεσία ή η προσφορά που δύναται να κάνει η επιχείρηση, κατά κάποιο τρόπο, μοναδικά για τα δεδομένα της εν λόγω αγοράς ή αντίστοιχο προϊόν / υπηρεσία προσφέρεται ήδη από ανταγωνιστές ενδεχομένως

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

σε μεγαλύτερες ποσότητες και σε πιο ανταγωνιστικές τιμές; οι ντόπιοι και ξένοι καταναλωτές γνωρίζουν ήδη το προϊόν της επιχείρησης (και το προτιμούν) και εάν υπάρχουν ανταγωνιστές, υπάρχουν εμπόδια στην αλλαγή των καταναλωτικών συνηθειών ή εμπόδια εισόδου στο δεδομένο τμήμα της αγοράς κλπ.;

[***Σημειώνεται ειδικά για την περίπτωση της Ελλάδας και των ελληνικών προϊόντων ότι χάρη στο αυξημένο κατά τα τελευταία έτη εισερχόμενο τουριστικό ρεύμα από την Βουλγαρία προς την Ελλάδα, οι βούλγαροι καταναλωτές γνωρίζουν ήδη πολύ καλά τα ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες και αναγνωρίζουν την ανωτέρα ποιότητά τους σε σχέση με άλλα προϊόντα και υπηρεσίες που προσφέρουν ανταγωνιστές μας. Η ζήτηση για ανωτέρας ποιότητας ελληνικά προϊόντα έχει αυξηθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια και ήδη η χώρα μας καταγράφει μεγάλη διείσδυση στην βουλγαρική αγορά σε επιλεγμένες κατηγορίες προϊόντων και υπηρεσιών όπως τα αγροδιατροφικά προϊόντα και η κτηματομεσιτικές υπηρεσίες, ιδίως για αγορά εξοχικών κατοικιών στην Βόρεια Ελλάδα].

Το δεύτερο σημαντικό σημείο το οποίο θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη πρό της προσπάθειας εισόδου στην βουλγαρική αγορά είναι αυτό της ολοκλήρωσης μιας **αξιολόγησης των δεδομένων δεξιοτήτων και ικανοτήτων** που διαθέτει η επιχείρηση που επιθυμεί να εισέλθει στην εν λόγω αγορά. Ειδικότερα, η επιχείρηση θα πρέπει να έχει αξιολογήσει τα αποτελέσματα προηγούμενης εμπειρίας αναφορικά με προσπάθεια εισόδου σε ξένη αγορά με τα χαρακτηριστικά της Βουλγαρίας (π.χ. από την ευρύτερη περιφέρεια Βαλκανίων), να έχει αξιολογήσει κατά πόσον το προωθούμενο προϊόν ή υπηρεσία είναι αποδεκτό / ή στη Βουλγαρία ή αν τυχόν υπάρχουν γραφειοκρατικά, πολιτιστικά, θρησκευτικά, υγειονομικά ή άλλης φύσεως εμπόδια εισόδου.

Το βήμα αυτό είναι πολύ σημαντικό, καθώς βάσει αυτού η επιχείρηση θα είναι σε θέση στη συνέχεια να αναπτύξει μια λεπτομερή στρατηγική εισόδου. Πιθανότατα αυτό θα συνεπάγεται, τουλάχιστον σε αρχικό στάδιο, την **ανάπτυξη συνεργασίας με έναν τοπικό συνεργάτη ή διανομέα**. Παρά το γεγονός ότι αυτό συνεπάγεται μερίδιο στα έσοδα για τον τοπικό συνεργάτη, ενέχει ίσως τον μικρότερο κίνδυνο δεδομένου ότι στην Βουλγαρία πολύ συχνά απαντώνται φαινόμενα διαφθοράς στις οικονομικές συναλλαγές, περιστατικά απάτης ή γραφειοκρατικών διαδικασιών και στρεβλώσεων οι οποίες δυσχεραίνουν ιδιαίτερα το έργο των ξένων επιχειρήσεων που θέλουν να εισέλθουν στην χώρα. Η σχέση με τον τοπικό συνεργάτη / διανομέα δύναται να επεκταθεί ή και να τερματιστεί καθώς η επιχείρηση αναπτύσσει το προϊόν ή την υπηρεσία της τοπικά και σιγά-σιγά εδραιώνει την παρουσία της στην τοπική αγορά. Αυτή είναι ενδεχομένως η βέλτιστη προσέγγιση, για μια επιχείρηση που διαθέτει (τουλάχιστον αρχικά) μικρό προϋπολογισμό. Είναι πολύ σημαντικό σε κάθε περίπτωση για την επιχείρηση που ενδιαφέρεται να εισέλθει στην Βουλγαρία να

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

διαθέτει κάποιον στην ομάδα της που γνωρίζει καλά την αγορά και μπορεί να διαχειριστεί αποτελεσματικά την ανάπτυξη των σχέσεων με δυνητικούς εταίρους.

Σε ειδικές περιπτώσεις που κάποια επιχείρηση επιθυμεί να διαθέσει στην αγορά της Βουλγαρίας κάποιο μοναδικό, ενδεχομένως κατοχυρωμένο με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, προϊόν και η ζήτηση για το προϊόν αυτό είναι σημαντική, τότε μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα πιο επιθετικό επενδυτικό μοντέλο για να προστατεύσει τα πνευματικά της δικαιώματα και να μεγιστοποιήσει τα κέρδη της (μολονότι το κόστος εκκίνησης σε αυτήν την περίπτωση μπορεί να είναι υψηλό). Σε τέτοιες περιπτώσεις, η ενδιαφερόμενη επιχείρηση δύναται να δημιουργήσει απευθείας μια τοπική επιχειρηματική μονάδα ή να δημιουργήσει μια Κοινοπραξία που της δίνει ορισμένο έλεγχο στην κατεύθυνση της (μεικτής) επιχείρησης.

Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, η γνώση των τοπικών συνθηκών και συνηθειών είναι επιτακτική. Αυτό σημαίνει πρακτικά ότι η ενδιαφερόμενη επιχείρηση θα πρέπει να επενδύσει χρόνο και πόρους σε τρία «παράλληλα μέτωπα»: 1) κατανόηση ιδιαίτερης κουλτούρας, (καταναλωτικών) συνηθειών και πολιτιστικών χαρακτηριστικών της χώρας και των πολιτών της, 2) οικοδόμηση σχέσεων με τοπικούς συνεργάτες / διανομείς και γενικά με ανθρώπους που έχουν γνώση των τοπικών ιδιαιτεροτήτων (αγορά, γραφειοκρατικές διαδικασίες) και γ) κατανόηση κλάδου ενδιαφέροντος και βιομηχανικών διεργασιών σε αυτόν. Η αρχική επένδυση σε χρόνο και προσπάθεια για την κατανόηση της αγοράς, ενώ μπορεί να φαίνεται ότι επιβραδύνει τη διαδικασία, έχει αποδειχθεί σε γενικές γραμμές ότι αποδίδει καρπούς στον μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

Ένα άλλο σημαντικό σημείο που πρέπει να εξετάζεται προσεκτικά πρό της εισόδου είναι το μοντέλο δραστηριοποίησης της εταιρείας στην Βουλγαρία και ειδικότερο οι σχέσεις έδρας της επιχείρησης και τοπικού γραφείου. Ορισμένες επιχειρήσεις επιλέγουν να συνεργαστούν με εκπατριζόμενους ή ομογενείς (expatriates). Αυτοί είναι άτομα που α) πληρώνονται τοπικά ως ντόπιοι και ζουν στη χώρα, ακόμη κι αν δεν είναι βούλγαροι υπήκοοι ή β) είναι τοποθετημένοι στα κεντρικά της μητρικής εταιρείας και πραγματοποιούν εκτεταμένα και συχνά ταξίδια για επιχειρηματικούς σκοπούς (αυτό το μοντέλο είναι συχνό για ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Βουλγαρία, λόγω γεωγραφικής γειτνίασης). Αμφότερες οι προσεγγίσεις έχουν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους και η κάθε επιχείρηση αναλόγως του προϋπολογισμού της και της σοβαρότητας του ενδιαφέροντός της για την αγορά αυτή αποφασίζει ποια προσέγγιση θα ακολουθήσει. Συνήθως, πολλές επιχειρήσεις (και από Ελλάδα) στα αρχικά στάδια δραστηριοποίησής τους στην Βουλγαρία διατηρούν τον αρμόδιο officer για την χώρα αυτή στα κεντρικά γραφεία της μητρικής εταιρείας, ο οποίος αναλαμβάνει να «τρέξει» τις διαδικασίες εισδοχής και εγκατάστασής της στην Βουλγαρία ταξιδεύοντας από

και προς την χώρα σε τακτική βάση. Ωστόσο, στα μεταγενέστερα στάδια δραστηριότητας της επιχείρησης (όταν αυτή εδραιωθεί σταδιακά στην τοπική αγορά), καθίσταται επιτακτική η πρόσληψη μόνιμου τοπικού προσωπικού για την διαχείριση των καθημερινών λειτουργιών της καθώς και για την διαχείριση της «δεξαμενής ταλέντων» και του επιπρόσθετου προσωπικού το οποίο θα χρειαστεί η επιχείρηση για την υλοποίηση μιας καλά διαμορφωμένης μακροπρόθεσμης στρατηγικής δραστηριότητας στην τοπική αγορά.

Τέλος, είναι γενικώς σημαντικό, πριν εισέλθει μια επιχείρηση σε μια ξένη αγορά να έχει προσδιορίσει με σαφήνεια τα **κίνητρα πίσω από την απόφασή** της αυτή. Πρέπει να εξετασθεί και αξιολογηθεί επαρκώς ποια θα είναι η στρατηγική για το εγχώριο μάρκετινγκ και πώς το σχεδιασμός ανάπτυξης και προώθησης του προϊόντος / υπηρεσίας που θα εφαρμόσει η εταιρεία σε τοπικό επίπεδο πρέπει να προσαρμοστεί ώστε να τύχει θετικής υποδοχής στην βουλγαρική αγορά. Η προετοιμασία ολοκληρωμένης στρατηγικής εκ μέρους της ενδιαφερόμενης επιχείρησης με στόχο την οικοδόμηση σημαντικής παρουσίας στην τοπική αγορά και την διεύρυνση του μεριδίου της σε αυτήν είναι πολύ σημαντική παράμετρος επιτυχίας όποιου εγχειρήματος. Το επιπλέον επίπεδο γνώσης και κατανόησης των τοπικών συνθηκών και συνηθειών θα σηματοδοτήσει στην αγορά-στόχο και στους δυνητικούς πελάτες της επιχείρησης ότι η τελευταία έχει κάνει σοβαρή δουλειά και προετοιμασία και έχει καταφέρει να εγκλιματιστεί πλήρως στις ιδιαίτερες απαιτήσεις της αγοράς-στόχου και στις ιδιαίτερες συνήθειες και απαιτήσεις των δυνητικών πελατών της.

3.3. Πρακτικές συμβουλές εν όψει κατάρτισης στρατηγικής εισόδου στην βουλγαρική αγορά

Οι ενδιαφερόμενες για είσοδο στην βουλγαρική αγορά επιχειρήσεις δύνανται να υιοθετήσουν διάφορες προσεγγίσεις σε ό,τι αφορά την στρατηγική εισόδου τους, οι οποίες διαμορφώνονται ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες που αφορούν το προωθούμενο προϊόν καθεαυτό, τον οικονομικό κλάδο δραστηριότητας και την συγκεκριμένη περιοχή στην οποία θα αναπτυχθεί η επιχειρηματική δραστηριότητα.

Κρίσιμα ερωτήματα τα οποία θα πρέπει να απαντηθούν εν όψει κατάρτισης στρατηγικής εισόδου στην βουλγαρική αγορά είναι τα ακόλουθα:

1. Ποιές είναι οι παραγωγικές δυνατότητες της επιχείρησης; Είναι πολύ σημαντικός ο πρότερος υπολογισμός των παραγωγικών δυνατοτήτων καθώς και των περιορισμών υπό τους οποίους το εμπορικό τμήμα της επιχείρησης δύναται να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του βούλγαρου πελάτη, διασφαλίζοντας την υλοποίηση των δεσμεύσεων που έχει αναλάβει χωρίς αυτές να επηρεάζουν τον ρυθμό υλοποίησης άλλων προμηθειών (π.χ. για τις εγχώριες ανάγκες της

επιχείρησης). Μια από τις λύσεις που προτείνονται για την υπέρβαση του προβλήματος αυτού είναι η ανάπτυξη από την επιχείρηση των λεγόμενων προγνωστικών χαρτών για την παραγωγή που προβλέπουν όγκους παραγωγής οι οποίοι κυμαίνονται "από - έως", ανά εβδομάδες ή μήνες.

2. Ποιός συμμετέχει στην είσοδο της επιχείρησης στη βουλγαρική αγορά; Στην περίπτωση που η ενδιαφερόμενη επιχείρηση δεν διαθέτει εξειδικευμένο εμπορικό τμήμα ή τμήμα marketing, η καλύτερη εναλλακτική λύση είναι η αξιοποίηση ενός εξωτερικού συμβούλου marketing και επικοινωνίας με εμπειρία στον τομέα.

3. Είναι επαρκής η γνώση της βουλγαρικής νομοθεσίας; Καίτοι η Βουλγαρία αποτελεί κράτος-μέλος της ΕΕ, η εθνική αγορά έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, συμπεριλαμβανομένων υποχρεωτικών φυτοϋγειονομικών πιστοποιητικών, πιστοποιητικών προέλευσης, περιβαλλοντικών διατάξεων κλπ. Η αξιοποίηση τοπικού αντιπροσώπου, ατόμου με εμπειρία που δύναται να παράσχει αρωγή στην διαχείριση απροσδόκητων προκλήσεων και στην διευκρίνιση «ειδικών όρων και διατάξεων» που περιλαμβάνονται στις συμβάσεις συνεργασίας, είναι απαραίτητη.

4. Έρευνα της τοπικής αγοράς: Είναι σημαντικό να διερευνήσει εκ των προτέρων και να διαπιστώσει η επιχείρηση τι κάνουν ή τι έχουν κάνει οι ανταγωνιστές της στην Βουλγαρία. Για παράδειγμα, να προσπαθήσει να βρεί απαντήσεις στα ακόλουθα ερωτήματα: Έχουν ήδη προσπαθήσει άλλοι ανταγωνιστές να εισέλθουν στη βουλγαρική αγορά; Ποιες προκλήσεις αντιμετώπισαν και πώς τα κατάφεραν; Ποια ήταν η στρατηγική εισόδου τους; Και πώς σχεδιάζει να προχωρήσει η επιχείρηση; Απαντήσεις σε αυτά τα ερωτήματα μπορεί να βρεί η ενδιαφερόμενη επιχείρηση απευθυνόμενη σε διάφορους φορείς όπως επιχειρήσεις της ίδιας χώρας με ήδη επιτυχημένη δραστηριότητα στην τοπική αγορά, τυχόν διμερή εμπορικά και βιομηχανικά επιμελητήρια τα οποία μπορούν να τους παράσχουν πρακτικές συμβουλές ή το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Πρεσβείας της Ελλάδος στην Βουλγαρία (ο παρών «Οδηγός Επιχειρείν» εξυπηρετεί σε κάποιο βαθμό αυτόν τον σκοπό, ωστόσο δεν δύναται να καλύψει «εξαντλητικά» όλες τις πληροφορίες που χρειάζεται μια επιχείρηση προκειμένου να καταρτίσει πλάνο-στρατηγική ανάπτυξης στην τοπική αγορά).

5. Είναι επαρκής η εξοικείωση με την βουλγαρική επιχειρηματική κουλτούρα; Είναι πολύ σημαντικό να παρατηρούνται και να ελέγχονται προσεκτικά οι επιχειρηματικές συνήθειες και η συμπεριφορά των επιχειρηματιών στην Βουλγαρία. Χρήσιμο σε αυτήν την περίπτωση είναι να ερωτώνται άλλες επιχειρήσεις ή συνεργάτες που ήδη πραγματοποιούν εξαγωγές ή αναπτύσσουν επιχειρηματική δραστηριότητα στην συγκεκριμένη χώρα.

6. Έχουν πραγματοποιηθεί ήδη επαφές με δυνητικούς πελάτες στη Βουλγαρία; Οι πρώτες επαφές είναι κρίσιμες για την οικοδόμηση εμπορικών σχέσεων και την ανάπτυξη εμπορικής δραστηριότητας. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να προετοιμάζονται με προσοχή τα εισαγωγικά έγγραφα (π.χ. επιστολές εκδήλωσης ενδιαφέροντος, παρουσιάσεις της ενδιαφερόμενης επιχείρησης) τα οποία θα φέρουν την αρχική επαφή με έναν δυνητικό πελάτη ή συνεργάτη. Σε περίπτωση που η ενδιαφερόμενη επιχείρηση είχε στο παρελθόν και άλλους συνεργάτες από την Βουλγαρία ή πραγματοποιούσε παραδόσεις σε άλλες εταιρείες από τη Βουλγαρία, καλό θα ήταν να αναφέρεται στα έγγραφα αυτά. Επιπλέον, οι παρουσιάσεις της ενδιαφερόμενης επιχείρησης σε δυνητικούς συνεργάτες / πελάτες από την Βουλγαρία δεν θα πρέπει να είναι μεγάλες και εξαντλητικές. Σε πρώτο στάδιο, ο manager από τον δυνητικό εταίρο αναζητεί πληροφορίες συνοπτικές και οικείες - επωνυμία εταιρείας, τεχνολογία - τεχνογνωσία, εμπορικό σήμα κλπ.

7. Έχουν δοκιμασθεί στο παρελθόν τα προϊόντα / υπηρεσίες της ενδιαφερόμενης επιχείρησης στο βουλγαρικό κοινό; Πρωτοβουλίες όπως η διοργάνωση ομάδων εστίασης (focus groups) για να δοκιμασθούν / αξιολογηθούν πιθανές αντιδράσεις των μελλοντικών πελατών της ενδιαφερόμενης επιχείρησης, αποτελούν πολύ καλά εργαλεία δοκιμής. Σε αυτές τις ομάδες εστίασης είναι δυνατόν να περιλαμβάνονται τελικοί χρήστες, εκπρόσωποι τοπικών επιχειρήσεων, δημοσιογράφοι και influencers / διαμορφωτές κοινής γνώμης στην Βουλγαρία. Αυτή η προσέγγιση μπορεί να απαιτεί ενδεχομένως ένα ελαφρώς υψηλότερο αρχικό κόστος επένδυσης, αλλά έχει το πλεονέκτημα ότι δίνει μια πολύ σαφή ιδέα για το ποια θα είναι τα πρώτα σχόλια των τοπικών πελατών και συνολικά η πρώτη αντίδραση της αγοράς στην προώθηση ενός νέου προϊόντος ή μιας νέας υπηρεσίας.

3.4. Τρόποι εισόδου στην βουλγαρική αγορά

Οι τρόποι εισόδου στην βουλγαρική αγορά διαφέρουν, ως προς τον βαθμό κινδύνου που παρουσιάζουν, τον έλεγχο και την δέσμευση των πόρων που απαιτούνται και την απόδοση της επένδυσης που υπόσχονται. Υπάρχουν δύο κύριοι τρόποι εισόδου: με συμμετοχή στη μετοχική σύνθεση άλλης εταιρείας (equity mode) και με μη-συμμετοχικό τρόπο (non-equity mode). Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τον σχηματισμό κοινοπραξιών (joint-venture) και θυγατρικών που ανήκουν εξ' ολοκλήρου στον έλεγχο της μητρικής εταιρείας. Η κατηγορία των μη μετοχικών τρόπων περιλαμβάνει κυρίως την σύναψη συμβατικών σχέσεων με τοπικές εταιρείες, με εξαγωγικό (συνήθως) προσανατολισμό.

3.4.1. Εξαγωγές - Άμεσες και Έμμεσες

Άμεσες Εξαγωγές: Αντιπροσωπεύουν τον πιο βασικό τρόπο εξαγωγής που πραγματοποιεί μια επιχείρηση, αξιοποιώντας τις οικονομίες κλίμακας στην παραγωγή που συγκεντρώνεται στη χώρα καταγωγής του προϊόντος και παρέχει καλύτερο έλεγχο στη διανομή. Οι άμεσες εξαγωγές λειτουργούν καλύτερα εάν οι όγκοι των εμπορευμάτων που εξάγονται είναι μικροί. Οι μεγάλοι όγκοι εξαγωγών ενδέχεται να προκαλέσουν πρακτικές προστατευτισμού ή εισαγωγή μέτρων διοικητικού χαρακτήρα που έχουν ισοδύναμο αποτέλεσμα με προστατευτισμό.

i. Αντιπρόσωποι πωλήσεων (Sales Representatives) στην χώρα εξαγωγής: αυτοί είναι ξένοι προμηθευτές/κατασκευαστές στην τοπική αγορά οι οποίοι λαμβάνουν καθορισμένη προμήθεια επί των πωλήσεων. Παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης σε μια επιχείρηση παραγωγής / εμπορίας σχετικά με διαδικασίες όπως η τοπική διαφήμιση, παρουσιάσεις τοπικών πωλήσεων, τελωνειακές διατυπώσεις και νομικές απαιτήσεις. Ειδικότερα οι παραγωγοί / έμποροι προϊόντων και υπηρεσιών κλάδων τεχνολογιών αιχμής (π.χ. μηχανήματα παραγωγής για χρήση σε βιομηχανικές μονάδες) επωφελούνται τα μέγιστα από την εμπορική αντιπροσωπεία.

ii. Εισαγωγείς - Διανομείς (Importing Distributors): αγοράζουν το προϊόν από την ενδιαφερόμενη επιχείρηση και το μεταπωλούν στις τοπικές τους αγορές σε χονδρεμπόρους, λιανοπωλητές ή και στα δύο. Οι εισαγωγείς - διανομείς αποτελούν μια καλή στρατηγική εισόδου στην αγορά για προϊόντα που μεταφέρονται στο απόθεμα, όπως παιχνίδια, ηλεκτρικές συσκευές και παρασκευασμένα τρόφιμα.

Τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζουν οι άμεσες εξαγωγές είναι τα ακόλουθα: 1) Έλεγχος επιλογής ξένων αγορών και επιλογής εταιρειών-αντιπροσώπων σε αυτές, 2) Καλή πληροφόρηση από την αγορά-στόχο, ανάπτυξη καλύτερων σχέσεων με τους αγοραστές, 3) Καλύτερη προστασία των εμπορικών σημάτων, των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας, της υπεραξίας και άλλων άυλων περιουσιακών στοιχείων, 4) Δυνητικά μεγαλύτερες πωλήσεις. Στον αντίποδα, τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν οι άμεσες εξαγωγές είναι τα ακόλουθα: 1) Μεγαλύτερο κόστος εκκίνησης και κίνδυνοι, 2) Υψηλότερες επενδύσεις σε χρόνο, πόρους, αλλαγές προσωπικού αλλά και οργανωτικές αλλαγές, 3) Μεγαλύτερες απαιτήσεις σε όρους πληροφόρησης και 4) Μεγαλύτερος χρονικός προγραμματισμός αγοράς (time-to-market).

Έμμεσες Εξαγωγές: Διαδικασία εξαγωγής μέσω εγχώριων εξαγωγικών μεσαζόντων. Ο εξαγωγέας δεν έχει κανέναν έλεγχο στα προϊόντα του στην ξένη αγορά.

i. Εμπορικές εξαγωγικές εταιρείες (Export Trading Companies): παρέχουν υπηρεσίες υποστήριξης ολόκληρης της διαδικασίας εξαγωγής για έναν ή περισσότερους προμηθευτές. Ελκυστικό για προμηθευτές που δεν είναι εξοικειωμένοι με τις εξαγωγές, καθώς οι εταιρείες αυτές συνήθως εκτελούν όλες τις απαραίτητες εργασίες: τον εντοπισμό εμπορικών εταιρών στο εξωτερικό, την παρουσίαση του προϊόντος, την ανταπόκριση σε συγκεκριμένα ή ειδικά αιτήματα κλπ.

ii. Εταιρείες διαχείρισης εξαγωγών (Export Management Companies): είναι παρόμοιες με τις εμπορικές εξαγωγικές εταιρείες ως προς τον τρόπο που συνήθως εξάγουν για λογαριασμό των παραγωγών. Σε αντίθεση με τις εμπορικές εξαγωγικές εταιρείες, σπάνια αναλαμβάνουν εξαγωγικούς πιστωτικούς κινδύνους και φέρουν έναν τύπο / κωδικό προϊόντος, χωρίς να αντιπροσωπεύουν ανταγωνιστικά προς αυτό προϊόντα. Συνήθως, οι Εταιρείες διαχείρισης εξαγωγών εμπορεύονται για λογαριασμό των προμηθευτών τους, λειτουργώντας ως το τμήμα εξαγωγών τους.

iii. Εμπόροι - Εξαγωγείς (Export Merchants): είναι εταιρείες χονδρικής που αγοράζουν μη συσκευασμένα προϊόντα από προμηθευτές / κατασκευαστές για μεταπώληση στο εξωτερικό με τη δική τους επωνυμία. Το πλεονέκτημα των εμπόρων - εξαγωγέων είναι η προώθηση. Ένα από τα μειονεκτήματα για τη χρήση εμπόρων - εξαγωγέων είναι η παρουσία πανομοιότυπων προϊόντων με διαφορετικές εμπορικές ονομασίες και τιμές στην αγορά, πράγμα που σημαίνει ότι οι δραστηριότητες του εμπόρου - εξαγωγέα μπορεί να δημιουργήσουν εμπόδια στις εξαγωγικές προσπάθειες του προμηθευτή / κατασκευαστή.

Τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζουν οι έμμεσες εξαγωγές είναι τα ακόλουθα: 1) Γρήγορη πρόσβαση στην αγορά, 2) Συγκέντρωση πόρων προς την πλευρά της παραγωγής, 3) Μικρή ή καθόλου οικονομική δέσμευση, καθώς οι εξαγωγές των πελατών συνήθως καλύπτουν τα περισσότερα έξοδα που σχετίζονται με διεθνείς πωλήσεις, 4) Υπάρχει χαμηλός κίνδυνος για εταιρείες που θεωρούν την εγχώρια αγορά τους πιο σημαντική, καθώς και για εταιρείες που εξακολουθούν να βρίσκονται σε στάδιο ανάπτυξης των στρατηγικών τους αναφορικά με το R&D, το marketing και τις πωλήσεις, 5) Η διαχείριση των εξαγωγών ανατίθεται σε εξωτερικούς συνεργάτες (outsourcing), μειώνοντας την πίεση στην ομάδα διαχείρισης και 6) μη άμεσος χειρισμός των διαδικασιών εξαγωγής. Στον αντίποδα, τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν οι έμμεσες εξαγωγές είναι τα ακόλουθα: 1) Μικρός ή καθόλου έλεγχος στη διανομή, τις πωλήσεις, το marketing κλπ., 2) Αστοχία στην επιλογή διανομέα δύναται να οδηγήσει σε ανεπαρκή ανάδραση από την αγορά (inadequate market feedback), γεγονός που δύναται να επηρεάσει αρνητικά τις προοπτικές επιτυχίας της εταιρείας στην συγκεκριμένη αγορά, 3) Δυνητικά χαμηλότερες πωλήσεις σε σύγκριση με τις άμεσες εξαγωγές. Οι εξαγωγικοί εταίροι που επιλέγουν εσφαλμένα έναν

συγκεκριμένο διανομέα ή αγορά ενδέχεται να δημιουργήσουν εμπόδια στην λειτουργική ικανότητα μιας επιχείρησης και 4) Η διεθνής εμπειρία δείχνει ότι κυρίως οι λιγότερο εξωστρεφείς εταιρείες που δεν αξιολογούν σοβαρά τις διεθνείς αγορές ως κρίσιμο μέρος της επιτυχίας τους, εξετάζουν τις έμμεσες εξαγωγές ως εργαλείο εισόδου σε μια αγορά.

3.5 Διεθνείς Συμβάσεις *Licensing* και *Franchising*

Μια **διεθνής σύμβαση Licensing** επιτρέπει σε ξένες εταιρείες, είτε αποκλειστικά είτε μη, να παρασκευάζουν το προϊόν μιας εταιρείας με κατοχυρωμένο προϊόν (proprietor) για καθορισμένο χρόνο σε μια συγκεκριμένη αγορά. Ένας δικαιοπάροχος (licensor) στη χώρα καταγωγής διαθέτει περιορισμένα δικαιώματα ή πόρους στον κάτοχο άδειας στη χώρα υποδοχής. Τα δικαιώματα ή οι πόροι μπορεί να περιλαμβάνουν διπλώματα ευρεσιτεχνίας, εμπορικά σήματα, διαχειριστικές δεξιότητες, τεχνολογία και άλλα που μπορούν να επιτρέψουν στον κάτοχο άδειας να κατασκευάσει και να πουλάει στη χώρα υποδοχής ένα παρόμοιο προϊόν με αυτό που ο δικαιοπάροχος ήδη παράγει και πωλεί στην χώρα καταγωγής χωρίς να απαιτείται από τον δικαιοπάροχο να ανοίξει νέα επιχείρηση στο εξωτερικό. Τα κέρδη του δικαιοπάροχου συνήθως λαμβάνουν τη μορφή εφάπαξ πληρωμών, τεχνικών τελών και πληρωμών δικαιωμάτων που συνήθως υπολογίζονται ως ποσοστό επί των πωλήσεων.

Τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει για την εταιρεία στην χώρα καταγωγής η σύναψη διεθνών συμβάσεων *Licensing* είναι τα ακόλουθα: 1) Επιπλέον έσοδα για παροχή τεχνογνωσίας και περαιτέρω εξειδικευμένων υπηρεσιών, 2) Δυνατότητα πρόσβασης σε νέες αγορές που δεν είναι προσβάσιμες με εξαγωγή από υπάρχουσες εγκαταστάσεις, 3) Γρήγορη επέκταση χωρίς μεγάλο κίνδυνο και μεγάλες επενδύσεις κεφαλαίου, 4) Ανοίγει τον δρόμο για τη διενέργεια μελλοντικών επενδύσεων στην αγορά, 5) Διατήρηση υφιστάμενων αγορών που ενδέχεται να κλείσουν προσωρινά λόγω επιβολής έκτακτων εμπορικών περιορισμών (βλέπε περίπτωση περιόδου πανδημίας), 6) Ο πολιτικός κίνδυνος ελαχιστοποιείται, καθώς ο κάτοχος της άδειας είναι συνήθως 100% τοπικής ιδιοκτησίας, 7) Είναι ιδιαίτερα ελκυστική για εταιρείες νεοεισερχόμενες στις διεθνείς δραστηριότητες. Στον αντίποδα, τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν οι διεθνείς συμβάσεις *Licensing* είναι τα ακόλουθα: 1) Χαμηλότερο εισόδημα σε σχέση με άλλους τρόπους εισόδου, 2) Απώλεια του ελέγχου των εργασιών και πρακτικών κατασκευής και εμπορίας του δικαιούχου άδειας εκμετάλλευσης που ενδέχεται να οδηγήσει σε απώλεια ποιότητας, 3) Κίνδυνος αμαύρωσης του εμπορικού σήματος και της φήμης της εταιρείας από τη συνεργασία με έναν ανεπαρκή συνεργάτη, 4) Ο ξένος εταίρος στο πλαίσιο της σύμβασης δύναται

επίσης να εξελιχθεί σε ανταγωνιστή, πουλώντας την παραγωγή του σε περιοχές όπου δραστηριοποιείται ήδη η μητρική εταιρεία.

Το σύστημα **Franchising** είναι ένα σύστημα στο οποίο ημί-ανεξάρτητοι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων (franchisees) καταβάλλουν αμοιβές και δικαιώματα σε μια μητρική εταιρεία (franchiser) σε αντάλλαγμα για το δικαίωμα να ταυτιστούν με το εμπορικό σήμα της, να πουλήσουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της και συχνά για να χρησιμοποιήσουν τη μορφότυπο και το σύστημά της μητρικής επιχείρησης για την επιχείρησή τους. Οι **διεθνείς συμβάσεις franchising** τείνουν να είναι μεγαλύτερες σε χρονική διάρκεια σε σχέση με τις συμβάσεις licensing και ο δικαιοπάροχος προσφέρει ένα ευρύτερο πακέτο δικαιωμάτων και πόρων που συνήθως περιλαμβάνει: εξοπλισμό, συστήματα διαχείρισης, εγχειρίδιο λειτουργίας, αρχική εκπαίδευση, έγκριση τοποθεσίας και όλη την απαραίτητη υποστήριξη ώστε ο δικαιοδόχος (franchisee) να διευθύνει την επιχείρησή του με τον ίδιο τρόπο που διευθύνεται από τον δικαιοπάροχο. Επιπλέον, ενώ μια σύμβαση licensing περιλαμβάνει στοιχεία όπως η πνευματική ιδιοκτησία, τα εμπορικά μυστικά και άλλα, το franchising περιορίζεται στα εμπορικά σήματα και τη λειτουργική τεχνογνωσία της επιχείρησης.

Τα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει για την εταιρεία στην χώρα καταγωγής η σύναψη διεθνών συμβάσεων Franchising είναι τα ακόλουθα: 1) Ελάχιστο επίπεδο πολιτικού κινδύνου, 2) Χαμηλό κόστος, 3) Επιτρέπει την ταυτόχρονη επέκταση σε διαφορετικές περιοχές του κόσμου, 4) Καλή επιλογή συνεργατών που φέρουν οικονομικές επενδύσεις καθώς και διαχειριστικές ικανότητες στη λειτουργία της επιχείρησης. Στον αντίποδα, τα μειονεκτήματα που παρουσιάζουν οι διεθνείς συμβάσεις Franchising είναι τα ακόλουθα: 1) Οι δικαιοδόχοι ενδέχεται να μετατραπούν σε μελλοντικούς ανταγωνιστές, 2) Η ζήτηση δικαιοδόχων μπορεί να είναι περιορισμένη κατά την έναρξη της δικαιόχρησης μιας εταιρείας, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει στη σύναψη συμφωνιών franchising με ανεπαρκείς υποψηφίους, 3) Μια ακατάλληλη επιλογή δικαιοδόχου μπορεί να αμαυρώσει το όνομα της εταιρείας - δικαιοπαρόχου και 4) Απαιτείται μεγαλύτερη οικονομική επένδυση για την προσέλκυση δυνητικών συνεργατών (δικαιοδόχων) και για την εν συνεχεία υποστήριξη και διαχείριση της συνεργασίας μαζί τους.

3.6 Θυγατρικές Πλήρους Κυριότητας (Wholly Owned Subsidiaries - WOS)

Οι Θυγατρικές Πλήρους Κυριότητας (εφεξής WOS) ακολουθούν δύο τύπους στρατηγικών:

1) **Επενδύσεις σε αναξιοποίητες ζώνες (Greenfield investments)**: ίδρυση νέας ιδιόκτητης θυγατρικής. Είναι συχνά πολύπλοκη και δυνητικά δαπανηρή

διαδικασία, αλλά δύναται να παράσχει πλήρη έλεγχο στην επιχείρηση και έχει τις περισσότερες πιθανότητες να παράσχει ικανοποιητική απόδοση της επένδυσης (άνω του μέσου όρου).

2) **Εξαγορές (Acquisitions)**: η εξαγορά μιας άλλης επιχείρησης προσφέρει την ταχύτερη και μεγαλύτερη αρχική διεθνή επέκταση της δραστηριότητας για μια επιχείρηση από οποιαδήποτε άλλη εναλλακτική στρατηγική. Περιλαμβάνει την εξαγορά ενός ανταγωνιστή, ενός προμηθευτή, ενός διανομέα ή μιας επιχείρησης σε εξαιρετικά συγγενή κλάδο ώστε να επιτραπεί η άσκηση μιας βασικής ικανότητας και η απόκτηση ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε μια δεδομένη αγορά.

3.7 Κοινοπραξίες (Joint Ventures)

Υπάρχουν πέντε κοινοί στόχοι σε μια κοινοπραξία: 1) είσοδος στην αγορά, 2) κατανομή κινδύνου/ανταμοιβής, 3) κοινή χρήση τεχνολογίας, 4) κοινή ανάπτυξη προϊόντος και 5) συμμόρφωση με τους κυβερνητικούς κανονισμούς. Άλλα δυνητικά οφέλη περιλαμβάνουν πολιτικές διασυνδέσεις και πρόσβαση στα κανάλια διανομής που μπορεί να εξαρτώνται από την οικοδόμηση τέτοιων σχέσεων και διασυνδέσεων. Τα βασικά ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν σε μια κοινοπραξία είναι η ιδιοκτησία, ο έλεγχος, η διάρκεια της συμφωνίας, η τιμολόγηση, η μεταφορά τεχνολογίας, οι τοπικές δυνατότητες και οι πόροι μιας επιχείρησης και οι κυβερνητικές προθέσεις.

Τα πιθανά προβλήματα αυτού του τρόπου επιχειρηματικής δραστηριοποίησης περιλαμβάνουν:

- Ενδεχόμενες συγκρούσεις για ασύμμετρες νέες επενδύσεις
- Δυσπιστία ως προς την κατοχυρωμένη τεχνογνωσία του έχοντος την κυριότητα (proprietary)
- Έλλειψη υποστήριξης από την μητρική εταιρεία
- Πολιτιστικές συγκρούσεις
- Ασυμφωνία ως προς τον τρόπο τερματισμού της σχέσης (αν παραστεί ανάγκη)

Συμπέρασμα: Όποια στρατηγική εισόδου από τις ανωτέρω κι αν επιλέξει μια ελληνική επιχείρηση προκειμένου να εισέλθει στην αγορά της Βουλγαρίας, αυτό που είναι ξεκάθαρο είναι ότι οι ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην χώρα είναι ευπρόσδεκτες να επενδύσουν και να ασκήσουν επιχειρηματική δραστηριότητα στην χώρα, ανεξαρτήτως των όποιων προβλημάτων και δυσκολιών που ενίοτε προκύπτουν.

4. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΤΟΜΕΙΣ

4.1. Σήμανση / πιστοποίηση προϊόντων (ετικέτες, πιστοποιήσεις, πρότυπα, τεχνικές προδιαγραφές)

Οι κανόνες σχετικά με τη σήμανση των προϊόντων (product labeling) περιέχονται στον εγχώριο **«Νόμο περί Προστασίας Καταναλωτών»** (Consumer Protection Act), ο οποίος βρίσκεται σε ισχύ από το έτος 2006 και έκτοτε έχει τροποποιηθεί αρκετές φορές ώστε να ενσωματώσει στην εθνική έννομη τάξη τις διατάξεις της μεταβαλλόμενης ευρωπαϊκής νομοθεσίας, με τελευταίες αυτές που περιέχονται στους Κανονισμούς (ΕΕ) 2017/2394⁷ και (ΕΕ) 2017/1128⁸.

Οι διατάξεις που αφορούν τη σήμανση των προϊόντων στον ως άνω Νόμο, περιλαμβάνονται στο τμήμα ΙΙ του Κεφαλαίου 2 και ειδικότερα στα Άρθρα 9 έως 12.

Σύμφωνα με αυτές τις διατάξεις:

(1) Ο έμπορος υποχρεούται να προσφέρει στους καταναλωτές προϊόντα με ετικέτα στη βουλγαρική γλώσσα ή περισσότερες γλώσσες, συμπεριλαμβανομένων των βουλγαρικών, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου οι πληροφορίες μπορεί να παρέχονται με τη χρήση κοινών συμβόλων όπως εικονογραφήματα (pictographs) και άλλα σημάδια που είναι εύκολα κατανοητά στους καταναλωτές ή με τη χρήση ονομασιών προέλευσης ή ονομασιών του προϊόντος που είναι παγκοσμίως γνωστές.

(2) Η ετικέτα του προϊόντος περιέχει υποχρεωτικά πληροφορίες για τον παραγωγό ή/και τον εισαγωγέα (εάν το προϊόν είναι εισαγόμενο), σχετικά με τον τύπο του προϊόντος, τα βασικά χαρακτηριστικά του, την ελάχιστη ημερομηνία ανθεκτικότητας και τις συνθήκες αποθήκευσής του και, εάν αυτό είναι απαραίτητο, οδηγίες χρήσης του.

(3) Οι πληροφορίες που περιέχονται στην ετικέτα του προϊόντος πρέπει να είναι κατανοητές, προσβάσιμες, σαφείς, εύκολα αναγνωρίσιμες και όχι παραπλανητικές.

⁷ Κανονισμός (ΕΕ) 2017/2394 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2017, σχετικά με τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών που είναι αρμόδιες για την επιβολή της νομοθεσίας για την προστασία των καταναλωτών και με την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004.

⁸ Κανονισμός (ΕΕ) 2017/1128 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2017, για τη διασυννοριακή φορητότητα των υπηρεσιών επιγραμμικού περιεχομένου στην εσωτερική αγορά.

(4) Ο έμπορος δεν έχει κανένα δικαίωμα να αφαιρέσει ή να τροποποιήσει την ετικέτα, τη σήμανση ή οποιαδήποτε άλλη πληροφορία παρέχεται από τον παραγωγό εάν με αυτή του την πράξη θεωρηθεί ότι προσπαθεί να παραπλανήσει τους καταναλωτές.

(5) Όπου διατίθενται προϊόντα, εκτός από τις ετικέτες δύνανται να χρησιμοποιηθούν και άλλα μέσα για την ενημέρωση των καταναλωτών, την εξήγηση και συμπλήρωση των δεδομένων που αναφέρονται στην ετικέτα, εάν αυτό απαιτείται από τις διατάξεις που αναφέρονται στο άρθρο 12 του ως Άνω Νόμου (ειδικές κατηγορίες προϊόντων, προϊόντα-απομιμήσεις στον κλάδο τροφίμων)

(6) Κάθε προσυσκευασμένο προϊόν (pre-packaged or pre-packed product) πρέπει να αναφέρει πληροφορίες σχετικά με την ποσότητά του, οι οποίες πρέπει να αναγράφονται στη συσκευασία, ή εάν δεν υπάρχει συσκευασία στο ίδιο το προϊόν.

(7) Ο παραγωγός ή το πρόσωπο που έχει συσκευάσει το προϊόν είναι υπεύθυνος για την αναγραφή των ενδείξεων σχετικά με τις ποσότητες, ενώ στην περίπτωση που το προϊόν εισάγεται ο εισαγωγέας είναι υπεύθυνος για την παροχή αυτών των πληροφοριών.

(8) Όταν η ποσότητα του προσυσκευασμένου προϊόντος δεν έχει δηλωθεί εκ των προτέρων από τον παραγωγό, τον εισαγωγέα ή το πρόσωπο που έχει συσκευάσει το προϊόν, τότε η ευθύνη αναγραφής ή αναφοράς της ποσότητας του προϊόντος επί της συσκευασίας του ή σε ειδική πινακίδα που τοποθετείται σε άμεση γειτνίαση με το προϊόν βαρύνει αποκλειστικά τον έμπορο (trader) του προϊόντος.

(9) Όταν το προϊόν δεν περιέχει ή αποκλείει την τοποθέτηση ετικέτας, ο έμπορος υποχρεούται να παρέχει στον καταναλωτή τα δεδομένα που θα αναφέρονταν κανονικά σε αυτήν (διατάξεις άρθρου 9, παράγραφος 2 του ως άνω Νόμου) με άλλο κατάλληλο τρόπο ή με την παροχή εγγράφων που πιστοποιούν τα δεδομένα αυτά.

(10) Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 12 του ως άνω Νόμου, το Συμβούλιο Υπουργών της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας εκδίδει διατάξεις για: 1. τις απαιτήσεις για ορισμένες ομάδες προϊόντων, τη σήμανσή τους ή/και τις μεθόδους δοκιμής βασικών χαρακτηριστικών τους · 2. τις απομιμήσεις στα τρόφιμα.

Νέος Νόμος για τα Τρόφιμα της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας: Τον Ιούνιο του 2020, η Βουλγαρία υιοθέτησε Νέο Νόμο για τα Τρόφιμα (Food Act), ένα συνολικό κανονιστικό πλαίσιο για την επεξεργασία και το εμπόριο τροφίμων το

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

οποίο έχει στόχο να εναρμονίσει πλήρως τους νόμους της Βουλγαρίας για τα τρόφιμα με την αντίστοιχη νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που αφορά στις απαιτήσεις ιχνηλασιμότητας των τροφίμων (food traceability) και προστασίας των καταναλωτών. Ο νέος Νόμος ψηφίστηκε μετά από χρόνια εκτεταμένων διαβουλεύσεων μεταξύ των εμπλεκομένων / ενδιαφερομένων μερών (stakeholders) και εισάγει, μεταξύ άλλων, συγκεκριμένους κανονισμούς για το ηλεκτρονικό εμπόριο. Επιπλέον, καθορίζει νέες κανονιστικές απαιτήσεις για το εμπόριο παιδικών τροφών, συμπληρωμάτων διατροφής, θεραπευτικών τροφίμων καθώς και για την ταξινόμηση οχημάτων που πραγματοποιούν μεταφορές ορισμένων κατηγοριών τροφίμων.

Οι κυρώσεις που επιβάλλει ο νέος Νόμος σε περίπτωση μη συμμόρφωσης έχουν αυξηθεί σε όρους κόστους πάνω από 10 φορές σε σχέση με τον προηγούμενο Νόμο του 1999. Σύμφωνα με τη νέα νομοθεσία, η Υπηρεσία για την Ασφάλεια των Τροφίμων (BFSA) που υπάγεται στο Β/Υπουργείο Γεωργίας, Τροφίμων και Δασών είναι υπεύθυνα για την εύρυθμη λειτουργία της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων, ενώ η Περιφερειακή Επιθεώρηση Υγείας που υπάγεται στο Β/Υπουργείο Υγείας ρυθμίζει την παραγωγή και την προμήθεια μεταλλικού (mineral), πηγαίου (spring) και επιτραπέζιου (table) νερού.

Η Υπηρεσία για την Ασφάλεια των Τροφίμων (BFSA) υποχρεούται να τηρεί εθνικά μητρώα εγκεκριμένων συμπληρωμάτων διατροφής και προϊόντων διατροφής για αθλητές και παραγωγών, μεταποιητών και διανομέων του ιδιωτικού τομέα για τα προϊόντα αυτά (άρθρο 24). Η Περιφερειακή Επιθεώρηση Υγείας υποχρεούται αντίστοιχα να τηρεί εθνικά μητρώα για ιδιώτες παραγωγούς, μεταποιητές και διανομείς μεταλλικού, πηγαίου και επιτραπέζιου νερού, καθώς και για παραγωγούς, μεταποιητές και διανομείς παιδικών τροφών (για νήπια και μικρά παιδιά), θεραπευτικών τροφίμων και τροφίμων που περιέχουν βιταμίνες, μεταλλικά στοιχεία και άλλες ουσίες σύμφωνα με τον “Κανονισμό ΕΚ 1925/2006”⁹. Η Περιφερειακή Επιθεώρηση Υγείας υποχρεούται να τηρεί επίσης μητρώο προσώπων που είναι εξουσιοδοτημένα να διεξάγουν ιονίζουσα επεξεργασία προϊόντων διατροφής.

Ο Νόμος για τα τρόφιμα θεσπίζει επίσης ένα μόνιμο Εθνικό Συμβουλευτικό Συμβούλιο Τροφίμων προς τον Υπουργό Γεωργίας ως συμβουλευτικό όργανο που εισηγείται στον εκάστοτε Υπουργό για θέματα δημόσιας πολιτικής που αφορούν τους κλάδους των τροφίμων και ποτών (Κεφάλαιο 7). Η νομοθεσία θεσπίζει επιπλέον κανόνες που αφορούν τις λειτουργίες και τα δικαιώματα των διαφόρων οργανώσεων της βιομηχανίας τροφίμων. Προβλέπει, παράλληλα, τη σύσταση Επιτροπής Συνδιαλλαγής προς τον Υπουργό Γεωργίας για

⁹ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1925/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με την προσθήκη βιταμινών και ανόργανων συστατικών και ορισμένων άλλων ουσιών στα τρόφιμα.

εξωδικαστική διευθέτηση διαφορών μεταξύ επιχειρήσεων (out-of-court dispute arbitration), η οποία θα περιλαμβάνει την υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών και την αποφυγή αθέμιτων εμπορικών πρακτικών.

Τέλος, ο νέος Νόμος για τα Τρόφιμα περιλαμβάνει μεταξύ των γενικών κανονιστικών κατηγοριών του και διατάξεις σχετικά με τις απαιτήσεις συσκευασίας, σήμανσης, παρουσίασης και διαφήμισης των τροφίμων (*Κεφάλαιο 1, Μέρος IV*).

- *Άρθρο 17:* Ένας επιχειρηματίας που παράγει, επεξεργάζεται ή / και διανέμει τρόφιμα είναι υποχρεωμένος να προσφέρει τρόφιμα με σήμανση σύμφωνα με τις απαιτήσεις του *Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1169/2011 σχετικά με την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές*. Ειδικότερα, η σήμανση / ονομασία "Produced in Bulgaria" / "Product from Bulgaria" ισχύει μόνο για τα πρωτογενή προϊόντα που έχουν ληφθεί ή εξαχθεί από το έδαφος της Βουλγαρίας. Η ετικέτα "Produced in Bulgaria" αναφέρεται σε κατηγορίες αγροτικών προϊόντων όπως τα φρούτα και λαχανικά, λουπές καλλιέργειες, κρέας και πουλερικά καθώς και άγρια θηράματα και άγρια ψάρια. Η ετικέτα "Product from Bulgaria" μπορεί να τοποθετηθεί σε ένα προϊόν μόνο εάν το κύριο συστατικό¹⁰ προέρχεται από τη Βουλγαρία και όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας έχουν ολοκληρωθεί στη Βουλγαρία. Η ετικέτα μπορεί να συνοδεύεται από γεωγραφικό χάρτη ή άλλο σύμβολο, το οποίο περιέχει πληροφορίες ότι τα τρόφιμα έχουν παραχθεί στο έδαφος της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας.
- *Άρθρο 18:* οι σχετικές πληροφορίες για τα τρόφιμα που παρέχονται στο έδαφος της Δημοκρατίας της Βουλγαρίας, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εμφανίζονται στη σήμανση / ετικέτα τους, είναι διαθέσιμες στη βουλγαρική γλώσσα.
- *Άρθρο 22:* Ένας επιχειρηματίας δεν μπορεί, μέσω διαφημίσεων ή άλλων μορφών εμπορικής επικοινωνίας στις οποίες συμμετέχουν παιδιά ως συμβεβλημένα, να διαφημίζει: 1) γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και τρόφιμα για τα οποία έχουν θεσπιστεί κανονιστικοί περιορισμοί για την κατανάλωση ή χρήση τους από παιδιά, 2) τρόφιμα που περιέχουν θρεπτικά συστατικά και ουσίες με θρεπτική ή φυσιολογική δράση, η οποία δεν πληροί τις απαιτήσεις υγιεινής διατροφής σύμφωνα με τις ισχύουσες ρυθμίσεις.

¹⁰ Ως «κύριο συστατικό» ορίζεται στη βουλγαρική νομοθεσία ένα συστατικό το οποίο αντιπροσωπεύει περισσότερο από το 50% του τροφίμου ή ένα συστατικό που συνήθως συνδέει ο καταναλωτής με το όνομα του τροφίμου.

4.2. Προμήθειες

Νομικό πλαίσιο

Το σημαντικότερο νομικό κείμενο είναι ο Νόμος περί Κρατικών Προμηθειών (2006), ο οποίος τροποποιήθηκε (2009, 2010, 2012, 2014), ώστε να συμμορφωθεί με την κοινοτική νομοθεσία. Η προβλεπόμενη από το νόμο διαδικασία προκήρυξης κρατικών διαγωνισμών ακολουθείται για προκηρύξεις άνω των BGN 66.000 για τις περισσότερες περιπτώσεις (υπηρεσίες, προμήθειες κτλ.), ενώ το κατώτατο όριο ανέρχεται στα BGN 264.000, όταν πρόκειται για κατασκευαστικά έργα. Για ποσά κάτω από τα ως άνω όρια η διαδικασία είναι απλοποιημένη, αλλά ρυθμιζόμενη και πάλι από τον ως άνω νόμο.

Τελευταίες τροποποιήσεις Νόμου περί Κρατικών Προμηθειών ¹¹

Ενσωμάτωση των Οδηγιών 2007/66/EC (για τη βελτίωση των διαδικασιών δικαστικής προσφυγής στον τομέα των κρατικών προμηθειών) και 2009/81/EC (προμήθειες στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας). Έχουν ήδη ενσωματωθεί οι κοινοτικές οδηγίες 2004/17/EC και 2004/18/EC.

Καθιέρωση 14ήμερης περιόδου αναμονής (standstill) μετά την κοινοποίηση της απόφασης επιλογής αναδόχου σε όλους τους ενδιαφερόμενους και πριν από την έναρξη ισχύος της σύμβασης. Προβλέπονται εξαιρέσεις.

Καθιέρωση μικρότερων προθεσμιών για έκδοση απόφασης από τα αρμόδια ελεγκτικά όργανα: 1 μήνας τόσο για την Επιτροπή Ανταγωνισμού (α' βαθμός) όσο και για το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο (β' βαθμός).¹²

Μείωση του ανώτατου ποσού της εγγύησης που πρέπει να κατατεθεί (3% της αξίας της σύμβασης).

Διεξοδικότερες ρυθμίσεις για τις περιπτώσεις υπερβολικά χαμηλών προσφορών.

Ρυθμίζονται αναλυτικότερα τα σχετικά με την κατάθεση συμπληρωματικών εγγράφων και τη διόρθωση ήδη κατατεθειμένων εγγράφων.

Διεύρυνση αρμοδιοτήτων της Αρχής Κρατικών Προμηθειών σε ό,τι αφορά τους προληπτικούς ελέγχους.

Υποχρεωτική ανάρτηση στο διαδίκτυο όλου του τεύχους της προκήρυξης.

Αρχή κρατικών προμηθειών

Στη Βουλγαρία έχει θεσπιστεί και λειτουργεί η Αρχή Κρατικών Προμηθειών (Public Procurement Agency), στα καθήκοντα της οποίας περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων:

1. Η νομοτεχνική συμβολή σε νομικά κείμενα σχετικά με τις κρατικές προμήθειες,

¹¹ Αναλυτικά για τις τελευταίες τροποποιήσεις του εν λόγω νόμου, βλ.:

<http://www.internationaltaxreview.com/Article/3386144/Bulgaria-Amendments-to-the-Bulgarian-Public-Procurement-Act.html>.

Το κείμενο του νόμου με τις τελευταίες τροποποιήσεις είναι διαθέσιμο στην ηλ. διεύθυνση:

http://www.aop.bg/fckedit2/user/File/bg/Normativna%20baza/ZOP_26_10_2012.pdf.

¹² Σημειώνεται ότι στις ελεγκτικές αρχές περιλαμβάνονται, ακόμη, η Δημόσια Επιτροπή Εποίπείας (Public Financial Inspection Agency) και η Εθνική Ελεγκτική Υπηρεσία (National Audit Office).

2. Η απάντηση σε γραπτά ερωτήματα σχετικά με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και η λειτουργία δύο ανοιχτών τηλ. γραμμών για υποβολή ερωτημάτων αναφορικά με τη νομοθεσία και τις ακολουθούμενες διαδικασίες,
3. Ο προληπτικός και ex ante έλεγχος διαδικασιών χρηματοδοτούμενων από κοινοτικά κονδύλια και διαδικασιών για τις οποίες δεν προβλέπεται δημοσίευση προηγούμενης γνωστοποίησης (άρθρα 20^α & 20^β του νόμου για τις κρατικές προμήθειες),
4. Η διατήρηση του Μητρώου Κρατικών Προμηθειών (Public Procurement Register), στο οποίο περιλαμβάνονται αποφάσεις (το νομικό κείμενο με το οποίο αποφασίζεται η προκήρυξη) και προκηρύξεις διαγωνισμών, ανακοινώσεις σύναψης συμβάσεων και άλλες πληροφορίες. Το εν λόγω Μητρώο προσφέρει και άλλες ηλεκτρονικές υπηρεσίες, όπως την ηλεκτρονική αποστολή (e-sender) προκηρύξεων διαγωνισμών στην Εφημερίδα της ΕΕ για δημοσίευση. Πρόσβαση στο Μητρώο προσφέρεται μέσω της διαδικτυακής πύλης κρατικών προμηθειών, όπου υπάρχει η δυνατότητα εξειδικευμένων αναζητήσεων με χρήση φίλτρων και λέξεων-κλειδιών:

Public Procurement Portal: [<https://e-gov.bg/wps/portal/agency-en/about-us/eprocurement>]

Επισημαίνεται ότι η Αρχή Κρατικών Προμηθειών δεν είναι αρμόδια για την επιλογή του αναδόχου ούτε για τη σύναψη των σχετικών συμβάσεων. Η αρμοδιότητα αυτή ανήκει στις αναφερόμενες στις προκηρύξεις κρατικές αρχές (contracting agencies), δηλαδή υπουργεία, ΟΤΑ, επιχειρήσεις δημόσιας ωφέλειας κτλ. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Μητρώου, οι καταχωρημένες αρχές και υπηρεσίες με αρμοδιότητα σύναψης κρατικών συμβάσεων ανέρχονται στις 2080.

Το Γραφείο μας αναρτά σε τακτά χρονικά διαστήματα (δύο φορές την εβδομάδα) τις νέες προκηρύξεις στην ηλεκτρονική του διεύθυνση: <http://agora.mfa.gr/>

4.3 Αγορά γης - Κατασκευές

Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Βουλγαρίας, απαγορεύεται η αγορά γης από αλλοδαπά φυσικά και νομικά πρόσωπα. Συνεπώς, τα τελευταία δεν μπορούν να γίνουν ιδιοκτήτες οικοπέδων, αγροτεμαχίων κτλ. Μπορούν, όμως, να αποκτήσουν κτίρια, διαμερίσματα (χωρίς το αναλογούν ποσοστό στην κοινόχρηστη γη του κτιρίου) και περιορισμένα ιδιοκτησιακά δικαιώματα (δικαίωμα χρήσης, κατασκευής κτλ.). Πάντως, το ως άνω συνταγματικό εμπόδιο παρακάμπτεται με τη συνήθη πρακτική στη Βουλγαρία να συστήνονται εταιρείες από αλλοδαπούς με αποκλειστικό σκοπό την αγορά γης. Οι ως άνω τυπικά βουλγαρικές εταιρείες μπορεί να ανήκουν 100% σε αλλοδαπούς και επιτρέπεται να αποκτούν κάθε είδους περιουσιακό δικαίωμα.

Ως προς τους πολίτες ΕΕ, είχαν προβλεφθεί οι εξής προσωρινοί περιορισμοί στην αγορά γης:

Α) Για 5 χρόνια (από 1.1.2007) σε ό,τι αφορά τις δευτερεύουσες κατοικίες - συνεπώς, από 1.1.2012 ο περιορισμός αυτός έχει ήδη παύσει να ισχύει.

Β) Για 7 χρόνια (από 1.1.2007) σε ό,τι αφορά την αγροτική γη, τα δάση και τις δασικές εκτάσεις. Το 2013, με αμφιλεγόμενο νόμο, ο περιορισμός αυτός παρατάθηκε έως το 2020. Η εν λόγω, όμως, παράταση κατέπεσε στο Συνταγματικό Δικαστήριο της χώρας. Τελικά, το 2014 τροποποιήθηκε ο νόμος για τη χρήση και την ιδιοκτησία της αγροτικής γης και προβλέφθηκαν τα εξής: Αγροτικές εκτάσεις (ή γη προερχόμενη από δασικές εκτάσεις) θα μπορούν πλέον να αγοράζουν μόνο φυσικά ή νομικά πρόσωπα, που είναι μόνιμοι κάτοικοι της χώρας ή έχουν μείνει (ή συσταθεί αναφορικά με τα νομικά πρόσωπα) στη Βουλγαρία για τουλάχιστον πέντε συναπτά έτη. Αν νομικό πρόσωπο δεν πληροί τις ως άνω προϋποθέσεις, η αγορά μπορεί να λάβει χώρα, εφόσον τουλάχιστον ένας από τους εταίρους ή ιδρυτές του πληροί τις σχετικές προϋποθέσεις, αναφορικά με τα φυσικά πρόσωπα. Επιπρόσθετα, οι αγοραστές θα πρέπει να δικαιολογούν την πηγή των κεφαλαίων που χρησιμοποιούν για την αγοραπωλησία.

Σημειώνεται ότι η πορεία του κλάδου των κατασκευών, ο οποίος επλήγη ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια της διεθνούς οικονομικής κρίσης συνεχίζει να είναι ασταθής.

4.4. Δικαιώματα Διανοητικής Ιδιοκτησίας

Σχετικά με την προστασία των διανοητικών δικαιωμάτων στη Βουλγαρία, επισημαίνεται ότι το σύνολο της εσωτερικής νομοθεσίας (πνευματικά και συγγενικά δικαιώματα, ευρεσιτεχνίες, σήματα, γεωγραφικές ενδείξεις κτλ.) είναι εναρμονισμένο με τα διεθνή πρότυπα και την κοινοτική νομοθεσία.

Προβληματισμός εκφράζεται, όμως, για την πειρατεία στο διαδίκτυο και τη δυσκολία να εντοπιστούν πληροφορίες από παρόχους υπηρεσιών internet (ISPs), ώστε να καταπολεμηθεί το φαινόμενο αυτό. Επίσης, συχνά η δικαστική επιβολή των νομικών προβλέψεων είναι αναποτελεσματική ή ασυνεπής.¹³ Σύμφωνα με δημοσιεύματα του βουλγαρικού τύπου, το 60% του λογισμικού στη Βουλγαρία είναι πειρατικό. Για την αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού, υπογράφηκε τον Απρίλιο του 2010 μνημόνιο μεταξύ του Υπουργείου Εσωτερικών, της IFPI και της Ένωσης Διανομένων Λογισμικού για Επιχειρήσεις.

¹³ Office of the United States Trade Representative, "European Union", 2014 National Estimate Report on Foreign Trade Barriers, url:

<https://ustr.gov/sites/default/files/2014%20NTE%20Report%20on%20FTB%20European%20Union.pdf>.

Η Βουλγαρία είναι μέλος της WIPO, και έχει υπογράψει ορισμένες από τις σημαντικότερες διεθνείς συνθήκες, όπως η Σύμβαση της WIPO για το διαδίκτυο.

Subject of IP	Description	Duration
Patent	Certificate for exclusive right on an invention	Up to 20 years
Useful model	Idea or concept, which is a result of creative activity and which indicates the ways and means to achieve a specific technical result (e.g. machinery, equipment, apparatus, etc.)	Up to 10 years
Industrial design	Appearance of a product or part of a product with specific features that give its outline, shape, texture and/or materials of the product and / or its ornamentation.	10 years. + 3 periods of 5 years after
Brand	Sign capable of being represented graphically and whose main function is to distinguish the goods or services of one person from those of others (trademark, service marks, collective marks and certification marks)	10 years + unlimited periods of 10 years
Geographic indication	Designations of origin and geographical indications	-

Αρμόδιες υπηρεσίες

- Ευρεσιτεχνίες - Εμπορικά σήματα: Γραφείο Ευρεσιτεχνιών. Web: <http://www.bpo.bg/>. Σχετικές διαφορές επιλύονται από ειδική σύνθεση με επικεφαλής τον Πρόεδρο του Γραφείου. Οι αποφάσεις τους προσβάλλονται στα διοικητικά δικαστήρια.
- Πνευματικά δικαιώματα: Διεύθυνση για τα Πνευματικά και Συγγενικά Δικαιώματα του Υπουργείου Πολιτισμού. Web: <http://mc.government.bg/page.php?p=52&s=53&sp=0&t=0&z=0>.

Νομοθεσία

- Νόμος 57/1993 για τα Πνευματικά και Γειτονικά Δικαιώματα.
- Νόμος 64/2006 για τα Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας.
- Νόμος 84/1996 για τις Νέες Ζωτικές και Φυτικές Ποικιλίες.
- Νόμος 81/1999 για τα Σήματα και τις Γεωγραφικές Ενδείξεις.
- Νόμος 81/1999 για τα Βιομηχανικά Σχέδια.
- Νόμος 81/1999 για τα Ενσωματωμένα Κυκλώματα.

4.5. Τραπεζικός τομέας - Χρηματοδότηση επιχειρήσεων

Τραπεζικός κλάδος

Στη χώρα, λειτουργούν αυτήν τη στιγμή 22 τράπεζες, εκ των οποίων οι 5 αποτελούν παραρτήματα ξένων τραπεζών. Οι υπόλοιπες είναι πλήρως αδειοδοτημένες και εξουσιοδοτημένες να πραγματοποιούν διεθνείς συναλλαγές.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Οι 22 αυτές τράπεζες διαιρούνται στη σχετική κατάταξη της Κεντρικής Τράπεζας της Βουλγαρίας σε δύο κατηγορίες, ανάλογα με το μέγεθός τους. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν τα 5 μεγαλύτερα πιστωτικά ιδρύματα της χώρας, στα οποία περιλαμβάνεται η ελληνικών συμφερόντων Eurobank Bulgaria (Postbank)

Επιμέρους ζητήματα

- ✚ Αν και η βουλγαρική οικονομία συνεχίζει να στηρίζεται πρωτίστως στο ρευστό (“cash economy”), η χρήση πιστωτικών και χρεωστικών καρτών έχει ενισχυθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Αντίστοιχη είναι και η αύξηση τόσο των τερματικών POS όσο και του e-banking. Αντιθέτως, παραδοσιακά περιορισμένη είναι στη Βουλγαρία η χρήση επιταγών.
- ✚ Ο επαναπατριsmός κερδών επιτρέπεται, αλλά πρέπει να έχει προηγουμένως καταβληθεί φόρος επί των κερδών, ενώ για έμβασμα στο εξωτερικό ποσών άνω των €12.500 πρέπει να υπάρχει έγγραφη αιτιολογία της πληρωμής. Δεν υφίστανται περιορισμοί στη μετατροπή συναλλάγματος από BGN σε €.

Αρμόδιες υπηρεσίες

- ο Κεντρική Τράπεζα Βουλγαρίας.
Web: <http://www.bnb.bg/>. Ανεξάρτητη βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας, είναι υπεύθυνη για την επίβλεψη του βουλγαρικού τραπεζικού συστήματος. Η ισοτιμία του βουλγαρικού lev (BGN) παραμένει σταθερή έναντι του Ευρώ (1 € = 1,95583 BGN), ήδη από την εποχή που το € αντικατέστησε το γερμανικό μάρκο.

Διεθνείς χρηματοδοτικές ευκαιρίες

Σε ό,τι αφορά τις δυνατότητες που προσφέρονται για τη χρηματοδότηση επενδυτικών σχεδίων στη Βουλγαρία από διεθνή χρηματοδοτικά προγράμματα επισημαίνονται τα εξής:

- ✚ Ευρωπαϊκή Ένωση: Την προγραμματική περίοδο 2014–2020 υλοποιήθηκαν 7 επιχειρησιακά προγράμματα (Operational Programs), που προσέφεραν χρηματοδότηση στους τομείς των μεταφορών, του περιβάλλοντος, της ανταγωνιστικότητας, της καλής διακυβέρνησης, της περιφερειακής ανάπτυξης, της ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού και των επιστημών (http://ec.europa.eu/regional_policy/country/prordn/search.cfm?gv_p ay=BG&gv_reg=ALL&gv_obj=ALL&gv_the=ALL&lan=EN&gv_per=2). Περαιτέρω πληροφορίες παρέχονται στην εξειδικευμένη σελίδα της ΕΕ για τα ως άνω επιχειρησιακά προγράμματα, όπου αναρτώνται και διαρκείς ενημερώσεις με τις τελευταίες εξελίξεις (βλ. <http://eufunds.bg/en/>). Παράλληλα, οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να παρακολουθούν και τα προγράμματα που αναμένεται να χρηματοδοτηθούν από την Ευρωπαϊκή

Τράπεζα Επενδύσεων (EIB) μέσω της ειδικής μηχανής αναζήτησης, που η EIB διαθέτει (<http://www.eib.org/projects/pipeline/index.htm>).

- ✚ Στα πλαίσια του Ενιαίου Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ), σημειώνεται πως η Βουλγαρία είναι επιλέξιμη χώρα στο χρηματοδοτικό μηχανισμό “ΕΕΑ and Norway Grants” (<http://www.eeagrants.org/>). Η νέα συμφωνία μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών (ΕΕ, από τη μία, και Νορβηγία, Λιχτενστάιν και Ισλανδία, από την άλλη) υπογράφηκε τον Ιούλιο του 2010 και καλύπτει την περίοδο 2009- 2014.
- ✚ Σε ό,τι αφορά του λοιπούς διεθνείς χρηματοδοτικούς οργανισμούς, επισημαίνεται πως δραστηριοποιείται στη Βουλγαρία η Ευρωπαϊκή Τράπεζα για την Ανασυγκρότηση και Ανάπτυξη (EBRD) με αρκετά προγράμματα να βρίσκονται σε εξέλιξη (<http://www.ebrd.com/bulgaria.html>). Τέλος, πληροφορίες για τα προγράμματα που χρηματοδοτεί η Παγκόσμια Τράπεζα και το IFC στη Βουλγαρία μπορούν να αντλούν οι ενδιαφερόμενοι από τη σχετική ιστοσελίδα του διεθνούς οργανισμού (<http://www.worldbank.org/en/country/bulgaria>).

4.6 Τηλεπικοινωνίες

Η βουλγαρική αγορά τηλεπικοινωνιών (ή «ηλεκτρονικών επικοινωνιών», όπως είναι ο όρος που χρησιμοποιείται στη Βουλγαρία) παρουσιάζει έντονη δυναμική τα τελευταία χρόνια. Μέχρι και το έτος 2017 κινούνταν με πτωτική πορεία, η οποία οφειλόταν κυρίως στο αυστηρό ρυθμιστικό πλαίσιο που επιβλήθηκε στους παρόχους κινητής τηλεφωνίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τέθηκε σε ισχύ στη Βουλγαρία κατά την περίοδο 2009-2015¹⁴. Η εξέλιξη αυτή, οδήγησε σε μείωση των εσόδων και μείωση του αριθμού των ενεργών καρτών SIM. Το τελευταίο αποτέλεσμα οφειλόταν σε αυστηρότερους κανόνες για τη χρήση προπληρωμένων καρτών, ταχύτερη απομάκρυνση ανενεργών συνδρομητών, καθώς και στην επιβολή διπλών και τριπλών πακέτων.

Από το έτος 2017 και μετά, άρχισε να σημειώνει σημαντική ανάπτυξη, χάρη κυρίως στην υψηλότερη ζήτηση από το βουλγαρικό κοινό για υπηρεσίες διαδικτύου (πρόσβαση στο διαδίκτυο και μεταφορά δεδομένων). Σύμφωνα με στοιχεία της πιο πρόσφατης Ετήσιας Έκθεσης 2020¹⁵ της βουλγαρικής Ρυθμιστικής Επιτροπής Επικοινωνιών (Communications Regulation Commission-CRC [<https://crc.bg/en>], τα έσοδα του κλάδου «ηλεκτρονικών

¹⁴ Κυρίως στον ΚΑΝΟΝΙΣΜΟ (ΕΚ) υπ’ αριθ. 544/2009 της 18^{ης} Ιουνίου 2009 που τροποποιούσε τον Κανονισμό (ΕΚ) υπ’ αριθ. 717/2007 “για την περιαγωγή σε δημόσια δίκτυα κινητών επικοινωνιών εντός της Κοινότητας” και την Οδηγία 2002/21/ΕΚ σχετικά με το κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

¹⁵ Διαθέσιμη (στη βουλγαρική γλώσσα) στον ακόλουθο σύνδεσμο: [https://crc.bg/files/AR_CRC_2020_22.06.2021.pdf].

επικοινωνιών» από 2,44 δις BGN / Lev το 2017, αυξήθηκαν σε 2,57 δις BGN / Lev το 2018, σε 2,68 δις BGN / Lev το 2019 και σε 2,86 δις BGN / Lev το 2020, πρώτο έτος της πανδημίας. Μάλιστα, το έτος 2020 υπήρξε το πρώτο έτος κατά το οποίο οι υπηρεσίες διαδικτύου ξεπέρασαν σε αξία και συνεισφορά ως προς τα έσοδα τις υπηρεσίες φωνητικής τηλεφωνίας στη βουλγαρική αγορά τηλεπικοινωνιών, με έσοδα 1 δις 196 εκατ. BGN / Lev έναντι 1 δις 149 εκατ. BGN / Lev.

Η καταγεγραμμένη ανάπτυξη της εγχώριας αγοράς ηλεκτρονικών επικοινωνιών ισχύει για όλους τους τύπους παρεχομένων υπηρεσιών όπως τα τμήματα αγοράς σταθερής και κινητής τηλεφωνίας αλλά και των τηλεπικοινωνιακών συσκευών (smartphones, tablets και άλλες συσκευές επικοινωνίας που πωλούνται από τους παρόχους). Η βελτίωση ισχύει ακόμη και για τις υπηρεσίες μετάδοσης και διανομής τηλεοπτικών προγραμμάτων, παρά το γεγονός ότι οι εξελίξεις των τελευταίων χρόνων στην εγχώρια αγορά προδιέγραφαν μια διαφορετική πορεία (μέτρα που εισήχθησαν για το κλείσιμο ορισμένων ιστότοπων που προσέφεραν τέτοιες υπηρεσίες, τα οποία έστρεψαν τα περισσότερα νοικοκυριά στο να καταναλώνουν πολύ περισσότερο πολυμέσα και άλλο περιεχόμενο).

Στις αρχές του 2021, ένα από τα κυριότερα εμπόδια για την εκκίνηση παροχής των κινητών υπηρεσιών 5G, η κατανομή φασματικών περιοχών ραδιοσυχνοτήτων (Radio Frequency - RF) στη ζώνη των 3,6 GHz, ξεπεράστηκε. Μετά από πολλές διστακτικές και αντιφατικές αποφάσεις του παρελθόντος, η β/Ρυθμιστική Επιτροπή Επικοινωνιών (CRC) πραγματοποίησε τελικά διαγωνισμό τον Απρίλιο του 2021, στον οποίο οι τρεις μεγάλοι πάροχοι τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών στη χώρα - **A1 Bulgaria**, **Vivacom** (brand name της πρώην κρατικής **Bulgarian Telecommunication Company-BTC**) και **Telenor Bulgaria** έκαναν προσφορές για τις τρεις διαθέσιμες φασματικές περιοχές RF στη ζώνη των 100 MHz. Η A1 Bulgaria κέρδισε την «επιθυμητή» ζώνη 3600 - 3700 GHz με προσφορά 4,7 εκατ. BGN / Lev [2,4 εκατ. ευρώ], η Vivacom έλαβε τη ζώνη 3700 - 3800 GHz για 4,6 εκατομμύρια BGN / Lev [2,35 εκατ. ευρώ], ενώ η Telenor Bulgaria θα πληρώσει για τις συχνότητες 3500 - 3600 GHz το αρχικό τέλος δημοπρασίας 4,1 εκατ. BGN [2,0 εκατ. ευρώ]. Τελικώς, στις 11 Μαΐου 2021 η CRC εξέδωσε άδειες χρήσης φάσματος ραδιοσυχνοτήτων στη ζώνη των 3,6 GHz με πανεθνική κάλυψη και για περίοδο 20 ετών. Οι συχνότητες στη ζώνη 3,3-4,2 GHz χρησιμοποιούνται ως βάση για την ανάπτυξη των πρώτων δικτύων 5G παγκοσμίως, καθώς θεωρείται ότι εξισορροπούν τις ανάγκες της κάλυψης και τη χωρητικότητα. Το β' εξάμηνο του 2021, οι τρεις κύριοι πάροχοι τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών ξεκίνησαν τα εμπορικά τους δίκτυα 5G. Επί του παρόντος, το δίκτυο 5G της "Vivacom" είναι διαθέσιμο σε κεντρικά σημεία των 27 μεγαλύτερων πόλεων της Βουλγαρίας, καθώς και στον αυτοκινητόδρομο Trakia. Το δίκτυο 5G ULTRA της "A1 Bulgaria" καλύπτει περισσότερες από 75 πόλεις και θέρετρα στη χώρα, ενώ το δίκτυο 5G της "Telenor Bulgaria" καλύπτει

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

63 πόλεις και θέρετρα. Ωστόσο, το ζήτημα των χαμηλών ζωνών RF 700 και 800 MHz, οι οποίες είναι μεν κατάλληλες για κάλυψη μεγαλύτερων περιοχών (π.χ. σε αραιοκατοικημένες, ορεινές-λοφώδεις ζώνες και γεωργικές γαίες - για αισθητήρες IoT) αλλά προσφέρουν πολύ στενό εύρος ζώνης RF, παραμένει μέχρι σήμερα άλυτο.

Αρμόδιες υπηρεσίες

- ο [Ρυθμιστική Αρχή Τηλεπικοινωνιών](#): Ανεξάρτητη αρχή, υπεύθυνη για την εποπτεία του τομέα των ηλεκτρονικών τηλεπικοινωνιών και την προώθηση του υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά των τηλεπικοινωνιών.

Νομοθεσία

- ο [Νόμος για τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες](#)
- ο [Νόμος 34/2001 για τα Ηλεκτρονικά Έγγραφα και τις Ηλ. Υπογραφές](#)
- ο [Νόμος 138/1998 για το Ραδιόφωνο και την Τηλεφωνία](#)
- ο [Νόμος 88/2003 για τις Τηλεπικοινωνίες](#)

4.7 Ενέργεια

Ο ενεργειακός τομέας διέπεται από σχετικό Νόμο ([107/2003](#)), ο οποίος ρυθμίζει όλα τα σχετικά ζητήματα (εισαγωγές, εξαγωγές, μεταφορά, αγωγούς κτλ.). Για μια σειρά από δραστηριότητες, όπως η παραγωγή ηλεκτρικής και θερμικής ενέργειας ή η μεταφορά φυσικού αερίου απαιτείται ειδική αδειοδότηση. Άδεια δεν απαιτείται μόνο για παραγωγή ή μεταφορά ηλεκτρικής ή θερμικής ενέργειας έως 5 MW. Αρμόδια για την επίβλεψη του ενεργειακού τομέα καθώς και για τη χορήγηση των ως άνω αδειών είναι η Κρατική Ρυθμιστική Επιτροπή για την Ενέργεια και τα Ύδατα (web: http://www.dker.bg/index_en.htm).

Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Γενικές πληροφορίες

Στο νόμο του 2011 για της Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Law on Energy from Renewable Sources, Απρίλιος 2011) προβλέπεται η υπό προϋποθέσεις υποχρεωτική αγορά (από το κράτος και τις εξουσιοδοτημένες εταιρείες διανομής - Power Purchase Agreements) σε εγγυημένες τιμές της παραγόμενης από ΑΠΕ ηλεκτρικής ενέργειας. Πρόσφατες, όμως, τροποποιήσεις της σχετικής νομοθεσίας έχουν καταστήσει δυσμενέστερο το θεσμικό πλαίσιο για τις εταιρείες ΑΠΕ, ακυρώνοντας, ουσιαστικά, ακόμη και την ως άνω υποχρέωση.

ΠΗΓΕΣ

1. Bulgarian Chamber of Commerce and Industry (BCCI)

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

- <https://www.bcci.bg>
2. Republic of Bulgaria – National Statistical Institute (NSI)
<http://www.nsi.bg>
 3. Republic of Bulgaria – Ministry of Economy
<https://www.mi.government.bg>
 4. Republic of Bulgaria – INVESTBULGARIA AGENCY
<https://investbg.government.bg>
 5. Republic of Bulgaria – National Company Industrial Zones
<http://nciz.bg/en/>
 6. Bulgarian News Agency – BTA Daily News
<http://www.bta.bg>
 7. *Kapital* (Bulgarian: Капитал) Weekly
<https://www.capital.bg>
 8. SeeNews – Business Intelligence for Southeast Europe
<https://seenews.com>
 9. ΕΛΣΤΑΤ (Ελληνική Στατιστική Αρχή)
<http://www.statistics.gr>
 10. Hellenic Business Council in Bulgaria (HBCB)
<http://www.hcbg.com>
 11. Bulgarian Small and Medium Enterprise Promotion Agency (BSMEPA)
<https://www.sme.government.bg>
 12. Bulgarian Standardization Institute
<http://www.bds-bg.org>
 13. Kauzi Foundation
<http://www.kauzi.org>
 14. Bulgarian Industrial Association
<http://www.bia-bg.com>
 15. Bulgarian Industrial Capital Association
<http://www.bica-bg.org>
 16. Bulgaria Economic Forum
<http://www.biforum.org>

